
3 1761 08159414 5

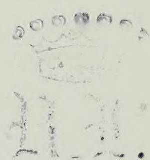

ERIC VON ROSEN

FRÅN KAP TILL ALEXANDRIA

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

1913

Fot. af förf.

Docenten D:r Robert Fries hvilande på en af elefanter kullvräkt akacia.

Fot. af R. Fries.

Forfattaren vid en af honom fälld hartebesttjur.

FRÅN KAP TILL ALEXANDRIA

RESEMINNEN

FRÅN

SVENSKA RHODESIA-KONGO-EXPEDITIONEN

AF

ERIC VON ROSEN

MED 113 ILLUSTRATIONER OCH 3 KARTOR

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1912

Till

MIN HUSTRU

INNEHÅLL.

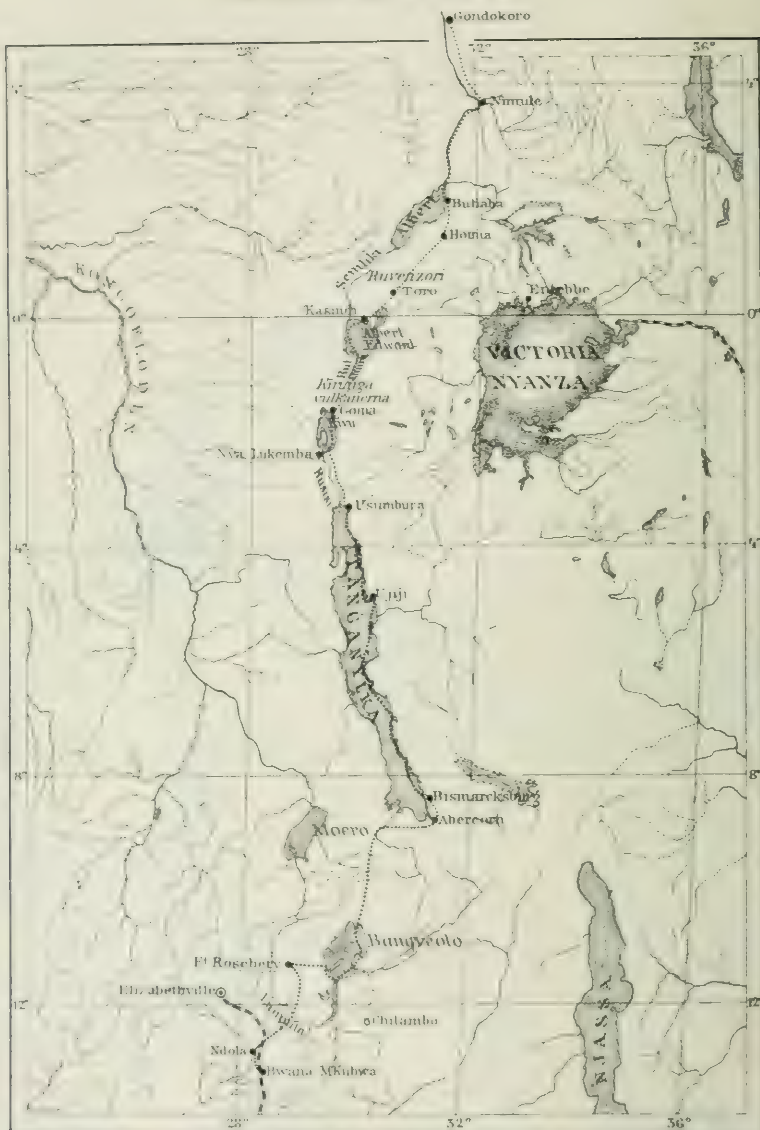
Öfversiktskarta af Afrika.

AFRIKA
Skala 1: 40000000.
200 0 200 400 600 800 1000 km.
Expeditionens färd genom Central Afrika.
ATLANTEN
INDISKA HAVET
INDISKA
HAVET
MADAGASKAR
Sansibar
Mombasa
Udjiji
Njangve
Livingstonefallen
Boma
Loanda
LOANDA
Elisabethville
Tjitambo
Ndola
Bangveolo
Rovuma
Ugogo
Moden
Viktoria fallet
Samb
Kvelimane
TYSKA
Ngami s.
DAMARALANDET
Valfiskviken
SYDVÄSTAFRIKA
BETJUANALANDET
Kalahari
Södra vändkretsen
NAMAKVALANDET
Mafeking
TRANSVAAL
Kuruman
Vaal fl.
ORANJE
Oranje floden
Port Natal
Kapstaden
Goda Hoppsudden
0° Greenwichs merid.

CENTRAL AFRIKA.

.... *Expeditionens färd genom Central Afrika.*

FÖRSTA KAPITLET.

Från Kap till Zambesi.

Hösten 1910 beslöto docenten doktor Robert Fries och jag att gemensamt utföra en plan, som jag förberedt sedan lång tid tillbaka, nämligen att genomkorsa den afrikanska kontinenten i hela dess längd från söder till norr.

En sådan färd var redan år 1900 utförd af engelsmannen E. S. Grogan, och sedan dess hafva några andra afrikaresande följt hans exempel; särskildt vill jag nämna geologen Kassner, som 1909 fullbordade en synnerligen resultatrik resa. Såväl Grogan som Kassner hade att kämpa mot otroliga svårigheter under den långa färden genom Afrikas inre delar. Grogan var flera gånger nära att fullständigt duka under för tropiska sjukdomar, och Kassner fick bland andra mer eller mindre angenäma upplefvelser äfven erfara, hur det känns att af hungriga lejon jagas ut i en sjö.

Stora delar af Afrikas inre äro sedan decennier tillbaka ganska väl kända områden, och gällde det därför att planlägga vår färd så, att vi genomkorsade trakter, som ej voro mycket berörda af vetenskaplig forskning, och där vi således borde kunna vänta att få göra intressanta botaniska och etnografiska undersökningar.

Vid ett besök, som jag våren 1911 gjorde i London för att förbereda resan, uppsökte jag äfven en engelsk läkare, som vistats i Afrika för att studera tropiska sjukdomar. Han upplyste mig bland annat om, att han i trakten af Bangveolo hört infödingar berätta om en mystisk folkstam med nästan amfibiska vanor, som skulle bebo de stora sumpmarkerna söder om sjön. Själf hade han emellertid ej lyckats få se träskborna, hvilka voro ytterst misstänksamma och skygga.

Uppgifterna om detta märkliga folk intresserade mig mycket, och när jag genom facklitteraturen erhöll bekräftelse på, att dessa träskbor hittills ej blifvit studerade af någon forskare, beslöt jag att förlägga hufvudparten af expeditionens undersökningar till Bangveolosjöns omnejd. Detta så mycket hellre som jag af doktor Fries erfor, att Bangveolo och för resten hela nordöstra Rhodesia äfven i botaniskt hänseende erbjöd problem af stort intresse, samt att största delen af Nordost-Rhodesias väldiga område ej sedan Livingstones dagar varit besökt af någon botanist.

Under den öfriga delen af vår resa skulle vi naturligtvis äfven göra studier och samlingar i så stor utsträckning som möjligt, och hoppades vi särskildt, att den kännedom om kontinentens inre delar, som vi borde förvärfva under färden från Kap till Alexandria, skulle blifva af stort värde för oss vid bearbetandet af det vetenskapliga materialet från vårt speciella undersökningsområde vid Bangveolo.

Den 13 juni 1911 afreste jag från mitt hem Rockelstad för att tillsammans med min hustru och mina två äldsta barn fara till Berlin, där det svåra afskedet från min familj oåterkalleligen måste äga rum och där jag skulle

sammanträffa med doktor Fries. Öfver Stockholm foro vi till Trelleborg och vidare på ångfärjan till Sassnitz. Jag glömmer aldrig den stund, då jag ombord på den snabbgående färjan såg svenska kusten förblekna och försvinna!

Så kom afskedet från min familj i Berlin.

Doktor Fries och jag foro nu till London, där vi gjorde några sista uppköp för den blifvande färden. Här kommo vi äfven i tillfälle att närvara vid en del af de glänsande kröningsfestligheter, som just då pagingo i det brittiska världsrikets hufvudstad.

Den 24 juni skulle vi lämna South-Hampton med den stora engelska postångaren Balmoral Castle, men på grund af den engelska sjömansstrejken blef ångarens afgång fördröjd, så att vi först den 26 kunde ånga ut ur hamnen.

Efter en idealisk sjöresa med svalt väder anlände vi den 13 juli till Kapstaden, just lagom att undgå en orkan, som utbröt samma dag vi landstego och som varade i två dygn. Denna orkan var den svåraste, som hemsökt Kap under det senaste decenniet, och anställde stor förödelse å piren och i hamnen.

I Kapstaden stannade vi en vecka, hvarunder vi bestego Taffelberget, där doktor Fries gjorde vackra samlingar af den märkliga floran.

Under vistelsen i Kap lyckades jag komma öfver några sällsynta föremål, som härledde sig från bushmännen.

Detta Sydafrikas numera nästan utdöda urfolk är af ett särskildt intresse, då det i förvånande många fall hade samma lefnadssätt som de i det västliga och sydliga Europa under den tidigare stenåldern

Fot. af förf.

Gata i Kapstaden med Taffelberget i bakgrunden.

lefvande grottfolken. Bushmännen besutto äfven dessas färdighet att genom malning eller ristning naturtroget afbilda allehanda djur.

Då jag för Kapmuséets kurator d:r Peringuey omnämnde min bushmansamling, sade han att jag måste hafva misstagit mig om föremålens ursprung, då de saker jag uppgaf mig hafva erhållit knappast längre stodo att få. Jag satte emellertid d:r Peringuey i tillfälle att själf

bese min samling, hvilken af honom noga inspekterades, och måste han då medgifva, att det ej fanns tvifvel om föremålens äkthet.

D:r Peringuey hade nu vänligheten öka min samling med två utmärkta exemplar af de för bushmännen så karaktäristiska gräfkäppstyngderna af sten, som jag förut ej lyckats uppspåra.

Tack vare vår synnerligen energiske generalkonsul i Kapstaden, herr Hj. Rosenlund, hvilken på allt sätt var oss behjälplig, erhöllo vi en betydlig nedsättning i priset för frakterna af utrustning och samlingar. Järnvägsstyrelsen hade äfven den stora artigheten att öfverlämna till oss complimentary tickets, hvilka berättigade oss att resa fritt första klass från Kap till Kongogränsen, en sträcka af omkring 300 svenska mil.

Den 20 juli afreste vi till Kimberley, där diamantgrufvorna beságos under ledning af norska ingenjörerna Hauff och Eriksen, hvilka förestå några af grufbolagets ansvarsfullaste poster. Grufvorna äro visserligen numera ej så gifvande som förr, men ännu belöper sig medelvärdet af de diamanter, som erhållas per dag, till omkring 270,000 kronor, och det var verkligen öfverväldigande att bese den föregående dagens skörd, hvilken vid vårt besök just höll på att sorteras å grufkontoret.

Stadens lilla men utmärkta naturhistoriska museum förevisades af kuratorn miss Wilman, en af vår tids skickligaste bushmanforskare, och hennes rika samlingar af bushmanmalningar och skulpturer voro så intressanta, att jag knappt kunde slita mig från muséet. D:r Fries fick uppbjuda hela sin energi för att få mig i väg i tid till tåget. Jag hann dock göra upp med miss Wilman om förvärfvandet af några afklappningar och kopior af

bushmankonst för etnografiska riksmuséet, mot utbyte af något material belysande den svenska stenåldern.

Efter att hafva passerat det från sista boerkriget ryktbara Mafeking samt Pisani, den punkt hvarifrån d:r

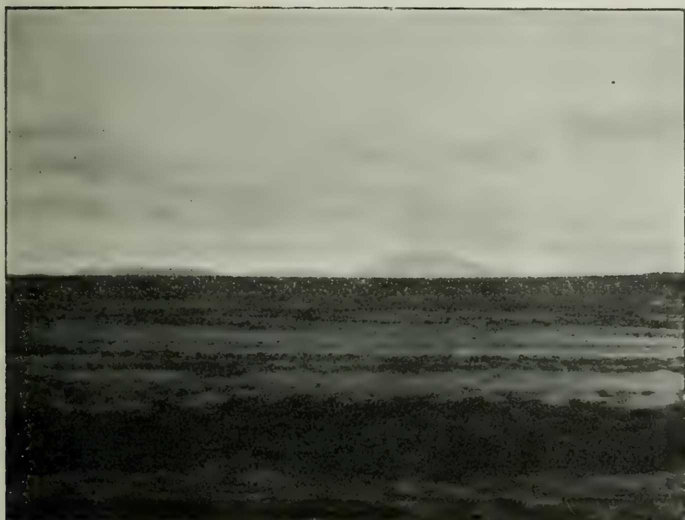
Fot. af förf.

Rickshaw i Kimberley. Zulukaffrer från kustlandet taga här tjänst som dragare.

Jameson startade sin sorgligt ryktbara expedition mot Transvaal, anlände vi den 24 juli till Bulawayo.

Under färden genom södra Kapkolonien slingrade tåget långsamt fram genom djupa dalgångar upp mot de torra högslätterna, de s. k. Karroos. Somliga bergs-

kedjor voro där täckta med snö, och temperaturen kändes ganska bitande, då vi kommit upp på de omkring 1,000 meter öfver hafvet liggande högslätterna. Vegetationen bestod där af låga buskar och växter af ökentyp. Taffelberg reste sig här och hvar öfver slätten. Norr om Kimberley blef temperaturen mildare, och landskapet hade då öfvergått till en enformig akaciestäpp-

Fot. af förf.
Högslätt (The Karroos) norr om Kapstaden. Observera den typiska taffelbergsformationen i bakgrunden.

natur, hvilken varade under hela den tid vi färdades genom Bechuanaland Protectorate, utmed Kalahariöknens östra gräns. Närmare Bulawayo kommo vi in i ett landskap, som alltmer erhöll den för Centralafrika så karaktäristiska parktypen.

I Bulawayo hade vi nöjet sammanträffa med en svensk tandläkare, d:r Hård af Segerstad, som sedan några år har sin praktik på denna från hemlandet så

aflägsna plats. Vi äro d:r Hård stor tack skyldiga, för att vi på den korta tid, som stod till vårt förfogande, hunno med de förnämsta sevärdheterna.

Bulawayo, som betyder slaktarplatsen, har fått sitt namn efter de otaliga afrättningar, matabelehärskarna låtit verkställa på denna plats, där de haft sin kung-

Fot. af förf

Taggtrådsstängsel kring ett diamantfält i Kimberley.

liga kraal, tills engelsmännen ockuperade Bulawayo den 4 nov. 1893. Matabelekungen Lo Bengula flydde, men förföljdes till Shangani River. Här lockades en del af den engelska styrkan i bakhåll och dödades till sista man.

Från Bulawayo synas de lodräta branterna af Tabas Induna (Höfdingeberget) och Umfasa Mitu (Hafvande kvinna). På det förra berget höll Lo Bengula ibland sina rådslag, och utför dess branter befalldes de besvärliga oppositionsledarna att störta sig. Utför det

senare kastades alla kvinnor, som blifvit hafvande utan att vara lagligen gifta. Lo Bengula var tydligen en sträng herre, men trots sina grymheter ansågs han t. o. m.

Fot af förf.
Herr och fru Hård af Segerstad vid sitt hem utanför Bulawayo.

af engelsmännen som en i många afseenden mycket duglig härskare för sitt folk.

Bulawayo, nu Rhodesias största stad, är trefligt byggd med breda avenyer, som korsa hvarandra under

räta vinklar. När man ser denna stad, som i många afseenden är fullt up to date, kan man knappast föreställa sig att den ligger omsluten af oändliga ödemarker, hvilkas fyrbenta invånare ibland våga sig ända in i staden. Så t. ex. sköts 1904 å själfva Selbourne Avenue ett lejon, som under natten förirrat sig in bland husen.

Under den nattliga järnvägsresan mellan Bulawayo och Viktoriafallen måste vårt tåg söka reda på ett mötande tåg, hvars lokomotiv råkat i olag och därför trots timslång väntan ej kom fram till mötesspåret. Med tillhjälp af vår maskin skulle sedan det andra tåget bogseras fram till nästa växelspår. Vid ett uppehåll såg jag en hvitnad elefantskalle ligga och blänka i det sparsamma stjärnljuset. Det var lämningar efter en gammal elefanthane, som förra året i blindt raseri anföll lokomotivet för att söka skydda sin å järnvägsspåret promenerande hjord. Han lyckades mycket riktigt få lokomotivet att urspåra, men fick själf med lifvet plikta för sin djärfhet.

Som det ej finnes telegrafförbindelse mellan de smärre stationerna, hade föraren å vårt tåg ej en aning om, hvar vi skulle anträffa det andra tåget. Under större delen af natten måste vårt tåg därför oupphörligt stanna och låta ånghvisslan ljuda för att söka undvika sammanstötning. Det var rätt enerverande.

Till sist blefvo vi dock så vana vid tågets häftiga bromsningar och lokomotivets illtjut, att vi somnade ifrån alltsammans; först när nästa dags sol höjt sig öfver urskogen, väcktes vi af konduktören med underrättelsen, att Zambesi-flodens väldiga fall ej voro långt borta.

ANDRA KAPITLET.

Viktoriafallen.

Min reskamrat och jag stå snart färdigklädda på plattformen å den sakta frampustande Rhodesiaexpressen. Vi speja ifrigt mot norr, ty enligt tagtidtabellen borde vi för längesedan hafva varit framme vid Viktoriafallens station, och långt dessförinnan skall röken från de väldiga fallen vara synlig. Ännu begränsas utsikten af de oändliga, enformiga torrskogarna, men lokomotivets stönanden säga oss att stigningen är betydlig. Snart vidgar sig också synfältet, och vi få då sikte på Zambesis väldiga cañon. Själfva floden kunna vi ej se, den rusar fram i klyftans botten mer än hundra meter under den omgifvande marknivan, dold af nästan lodräta klippväggar.

Där, där, ropa vi på en gång. Flera långsträckta hvita skyar blifva nämligen synliga öfver skogen. De bolma upp mot den blekblaa himmelen likt angan från väldiga geysrar. Vi kunna ej taga våra blickar från dessa moln, som från första stund gifva oss en god föreställning om naturundrets dimensioner. Snart når också dånet af fallande vattenmassor våra öron.

Tåget stannar vid ett litet stationshus. Vi äro framme. En del svartingar taga hand om vårt bagage, och så bär det af till hotellet, som ligger omgifvet af

en liten trädgård med god utsikt öfver Zambesi och den omgifvande nejden. Själfva fallet synes visserligen ej, men väl de vördnadsbjudande rökstoder, hvilka ständigt öfverskygga detta naturunder och som vid högflod nå en höjd af nära tusen meter och vid klar luft kunna ses från platser, som ligga öfver fyrtio kilometer från fallet. Dånet af de fallande vattenmassorna höres på mer än 20 kilometers afstånd, och infödingarnas namn på fallet är därför betecknande nog. Det är M o s e - o a - t u n y a, d. v. s. rök som dånar.

Viktoriafallets vattenmassa är vid högflod större än Niagaras, och dess höjd är två och en half och bredden två gånger större. Viktoriafallet är nämligen 122 meter högt, och bredden öfverstiger en och trefjärdedels kilometer. Bättre föreställning om fallets storlek än hvad nakna siffror gifva, får man dock, om man tänker på att Viktoriafallet är nära fyra gånger högre än Katarinahissen, samt bredden nästan lika med Drottninggatans längd från Norrström till Odenplan.

Genom Boaruka- och Livingstoneöarna* är fallet uppdeladt i tre hufvudpartier, som döpts till Leaping Water, Main Falls och Rainbow Falls.

Ofvanför fallet är Zambesi ännu en bred och med majestätisk värdighet sakta framflytande flod. Stränderna äro här låga, kantade med jättehög vass och säf samt beväxta med snåriga skogar, öfver hvilka ståtliga solfjäderspalmer höja sina kronor. Nedanför fallet rusar däremot floden fram i ursinnig fart genom den knappt 100 meter breda cañon, hvars brunsvarta lodräta klippväggar endast här och hvar gifva fäste åt något större träd.

* Viktoriafallen upptäcktes år 1855 af David Livingstone.

Fot. af P. M. Clark.

Viktoriafallen: Regnbågsfallets östra del.

Söder om Boarukaön, midt emot fallet, utbreder sig en märklig skog, som sedan årtusenden ständigt bevattnats af ett aldrig sinande strilregn, bildadt af vattenångorna från fallet. Om man en afton före solnedgången går in i denna sagoskog, kan man mellan gröna blad och slingrande lianer få se de präktigaste regnbågsfenomen. Alla blad och stammar äro där beströdda med glittrande vattenpärlor och de ständigt rörliga dimmorna och regnbyarna lysa då i underbara färgskiftningar. Går man så ut på branten midt emot fallet och ser vattenmassorna störta ned i afgrunden, ser den härliga fonden med Zambesis leende stränder samt den sjudande kitteln nedanför fallet, då får man ett intryck så gripande storslaget, att hvarje försök att i ord skildra detsamma är dömdt att misslyckas.

I palmklyftan på flodens östra sida synes ej fallet, och dånet når endast dämpadt fram till dess botten, där höga smärta phoenixpalmer trängas så tätt, att kronorna bilda ett för solstrålarna nästan ogenomträngligt tak. Här och hvar synas väldiga myrtaceer och andra trädjättar, somliga luta mot sitt fall, andra ligga kullvräkta, redan täckta af en yppig vegetation. Mellan stammarnas virrvarr orma sig lianer, somliga gröfre än de svåraste trossar, andra smala som snören, medan marken döljes af nästan ogenomträngliga snar af unga palmer utan synlig stam. Denna klyfta eller rättare dalgång begränsas af nästan lodräta klippväggar, utom mot söder, där Zambesi sjudande och skummande ilar fram.

Det lider mot kvällen. Genom palmklyftans täta löfverk sila några solstrålar ned på ett par grå klippor, som från de omgifvande branterna rasat ned midt i det gröna växthafvet. På spetsen af det öfversta klipp-

blocket ligga två små djur och sola sig. Genom kikaren kan jag tydligt urskilja deras kloka, fromma ögon samt långa morrhår. De äro hofdjur, tillhörande släktet hyrax.

Jag tar ett telefoto af de märkliga djuren och ämnar just begifva mig hem, då jag får höra egendomliga kvittrande läten uppe i trädkronorna. Ljudet härleder sig

Fot. af förf.

Vegetationsbild från Palmkiyftan. Viktoriafallen.

från en flock på ett trettiotal apor, som äro i färd med att skaffa sig ett kvällsmål. De små djuren hafva redan fått syn på mig, men då jag står fullkomligt orörlig, komma de allt närmare och närmare. Med otrolig vighet kasta de sig från träd till träd eller roa sig bland lianernas ypperliga gymnastikattiralj. Mödrarna bära ungarna gränsle öfver ryggen, där de små hålla sig fast trots moderns häftiga rörelser. De djärfvaste äro mig på knappa femton meters håll, och jag har således

Fot. af förf.

Sma hofdjur tillhörande släktet hyrax. Palmklyftan. Viktoriafallen

godt tillfälle att iakttaga alla deras upptåg. En liten apa, som från en gren länge och noga studerat mig, börjar att bocka sig mycket belefvadt och vinkar åt mig med en liten kvist, som den håller i handen.

Jag vill tjusa mina nya vänner med en liten hvisselaria, men vid de första tonerna gifver en af aporna till ett varningsskrik och bort flyr hela skaran; de trodde tydligen att min välvilliga hvissling var ett tecken till fientlighet.

Det skymmer pa i den djupa klyftan och jag börjar uppstigandet.

Plötsligt får jag höra ett kort, skällande läte från bergväggen ett tjugutal meter ifrån mig. Jag har förut aldrig hört en djurstämma gifva uttryck åt så mycken inneboende elakhet. Åter ett skall, ilsket och kort liksom afhugget med yxa. Jag stannar. Uppåt bergväggen ser jag då flera babianer af ansenlig storlek. Likt ludna troll klättra de oroligt af och an bland klipporna, men försvinna snart i några täta snår.

När jag kommer upp ur klyftan lyser solen blodröd genom fallens dimmor, jag ser henne sjunka allt djupare, tills hon hastigt försvinner i regnskogens töckenhöljda löfverk.

TREDJE KAPITLET.

Balengehöfdingen Chirukutus by.

Den första augusti afreste d:r Fries och jag från Viktoriafallen och anlände dagen därpå till Broken Hill. Till expeditionen hade nu äfven slutit sig en tysk farmare, herr Schade, hvilken jag engagerat som uppsyningsman öfver våra blifvande bärare. En negerkock, till utseendet lik en utklädd snäll gorilla, samt några andra svarta tjänare hade äfven anställts och fingo nu ombesörja vår mathållning på tåget, som saknade restaurationsvagn. Matlagningen ägde rum vid hastigt uppgjorda små kokeldar utmed linjen, när tåget stannade för att taga ved eller vatten.

Nära Broken Hill skulle ett längre uppehåll göras. I min resplan ingick nämligen att åt riksmuseum hopbringa en fullständig etnografisk samling från någon stam i dessa trakter. Jag hade först tänkt på mashukulumbwe, men valde i stället balenge.

Med ett trettiotal af myndigheterna anskaffade bärare anträddes färden till balengehöfdingen Chirukutus by, belägen 20 kilometer väster om Broken Hill. Den väl upptrampade stigen ledde genom enformiga torrskogar med till största delen aflöfvade träd, hvilkas askgrå skelett tycktes anropa himlen om regn.

Allt var nästan skrämmande torrt.

Vattendragens bäddar voro sedan länge torra som snus, allt gräs var gulnadt eller helt och hållet afbrändt, och när vinden drog fram yrde askan i höjden. Ej ens djuren tycktes trifvas i denna trädöken. Några askgrå dufvor och fjärilar voro nämligen de enda representanter för djurlifvet som vi sågo.

Fot. af. förf.

Vårt läger i torrskogen vid Chirukutus by.

I gåsmarsch skrider karavanen framåt, solen bränner med fruktansvärd styrka, men våra svarta bärare bry sig ej därom. Med de tunga bördorna balanserande på hufvudet tåga de mekaniskt framåt, och efter fyra timmars vandring anlända vi till målet.

Byn visade sig bestå af ett tjugutal kringspridda bikupsformiga hyddor omgifna af åkerfält, som under regntiden burit skördar af majs, durra och sötpotatis. När vi slagit läger, kommer Chirukutu i egen hög per-

son för att aflägga visit. Hans följe medför korgar med majs, hvilka som gåfvor aflämnas till oss. Jag skänker den gamla mannen en röd filt, och höflighetsceremonien är undanstökad.

I tvenne dagar afhöll jag mig från att göra samlingar; erfarenheten har nämligen lärt mig, att äfven när man vill göra affärer med naturfolk, är det bäst att ej visa sig angelägen. Jag använde emellertid väntetiden med att taga fotografier samt med att göra ritningar och anteckningar öfver hyddornas anordning och konstruktion.

På tredje dagen började kommersen. Först gick det trögt med byteshandeln, men mina synålar, trådrullar och tygstycken piggade snart upp köplusten, och efter några dagars våldsamt schackrande hade jag tillfredsställelsen veta, att i Chirukutus by ej fanns ett vapen, verktyg eller husgerad, af hvilka typexemplar ej funnos i min samling. De hemligaste gömmor genomsnokades, och ej ens de annars så svåråtkomliga amuletterna och läkemedlen undgingo mig. Växterna, hvaraf dessa senare bereddes, anskaffades och identifierades välvilligt af botanisten.

Balengestammen utgör det viktigaste folkelementet i Mwomboshi-distriktet (beläget i N. V. Rhodesia), och själfva anse de sig hafva varit bosatta där längre än de andra i detta distrikt nu lefvande stammarna. De bo i byar, men hyddorna ligga ej i ringar som hos de boskapsägande kaffrerna, utan spridda. De hafva en gemensam storhöfding, hvilken för närvarande är bosatt i distriktets norra del. Männen äro kraftigt byggda, men deras kvinnor äro däremot påfallande småväxta. Balenge lefva af åkerbruk med jakt och fiske som bi-

näringar, men på grund af de talrikt förekommande tsetseflugorna måste de i allmänhet afstå från den för de flesta sydafrikanska bantustammar så kära boskaps-

Fot. af förf.

Lillen äter middag. Chirukutus by.

skötseln. Deras enda åkerbruksredskap är en tvärhacka, med hvilken jorden uppluckras och majs- eller durra-stånden afhuggas. Säden males för hand mellan stenar. Deras förnämsta jaktredskap består af en stor vippsnara, men de förstå äfven att fälla antiloper med sina korta

kastspjut och förgiftade pilar. Giftet till de senare beredes af en strophantusart.

Deras hyddor äro runda och uppförda af grenar, öfver hvilka ett lager af lera påsmetas. Taket är trattformigt och tillverkadt af strå. Bohaget i dessa hyddor är ytterst primitivt och består hufvudsakligen af trämortlar, malstenar samt några enkla lerkrukor, kale-

Fot. af förf.

Malande balengekvinnor. Chirukutus by.

basser och korgar. Eld frambringas med drillpinnar på ungefär samma sätt, som jag förut iakttagit hos flera sydamerikanska indianstammar. Männens stridsvapen bestå af båge och pilar, klubba, yxa och spjut. De senare äro mycket korta samt försedda med en lång, lansettformig spets. I doppskon är fäst ett platt, tvärt afhugget järn af några tums längd, och användes denna ända af spjutet som spade. Deras smala järnyxor äro

Balengehöfding röker pipa.

Fot. af förf.

skaftade på alldeles samma sätt som en hos oss under stenåldern allmänt förekommande yxtyp.

Under vår vistelse i Chirukutus by inträffade fullmåne. Redan några dagar dessförinnan, när manen höjde sig i sin röda glans öfver skogen, började trummorna slås och dansen trådas.

Vi begifva oss till de hyddor, hvarifrån ljudet höres.

Vända mot den strålande månskifvan, stå två ynglingar framåtlutade med hvar sin cylinderformiga, meterhöga trumma mellan knäna. Taktfast, och med en aldrig svikande teknik, slå de med händerna på trummorna, af hvilka den ena ljuder fyra heltoner lägre än den andra. Samspelet är utan vank, och trummornas dofva, mystiska toner verka nästan hypnotiskt äfven på oss hvita.

Till vänster om trummorna i en halfcirkel stå en flock kvinnor, de flesta med dibarn instuckna mellan manteln och ryggen. Halfcirkeln till höger utgöres af män och gossar. Så springer en man och en kvinna emot hvarandra under steg som påminna om stepping, fastän här äfven tillkom kraftiga rörelser med höfterna. Alla de andra klappa med händerna i takt till trummornas dofva rytm. Blott några sekunder varar dansen, kvinnan springer tillbaka till kvinnoflocken, mannen till de öfriga männen. Ett nytt par dansar då omedelbart ut, och så aflöser det ena paret det andra natten igenom. Ibland stämma musikanterna upp en entonig, vemodig sång, hvilken på bestämda ställen förstärkes med de öfrigas korus. Allt vildare går dansen. De små lindebarnens hufvud slänga och nicka i takt med sina dansanta mödrars rörelser, men ej ett ljud höres från

de små kräken, som med ett belåtet uttryck iakttaga det sällsamma skådespelet.

Då vi vända åter till våra tält, ljuda trummorna lika kraftigt, och när vi trötta somna in, når den vemodiga sången ännu våra öron.

Fot. af förf.

Manatyrhyddor i Lalengeby. I dessa små hyddor utsättas krukor med majsöl som offer åt aflidnas andar.

FJÄRDE KAPITLET.

Vid järnvägens slutpunkt.

Många hågkomster medföra vi från vistelsen i Balengehöfdingen Chirukutus by. Vi minnas den stämningsfulla aftonstunden kring lägerelden, då vi för första gangen hörde leopardens hesa rytanden, vi minnas manskensdanserna i byn, vi minnas tillfredsställelsen efter en slutad arbetsdag, da vi gjort nagon särskildt intressant iakttagelse eller ökat vara samlingar med ett värdefullt fynd. Men det som under denna vistelse skarpast etsat sig in i vårt minne var de svårigheter, som vattenbristen vållade oss.

Alla vattendrag voro som nämndt uttorkade, och i byns s. k. brunnar fanns denna årstid blott en vidrig lervälling. Redan första gangen vi försökte filtrera denna soppa, blef var filtreringsapparat sa full med lera, att den ej släppte igenom vattnet. I alla kokkärl, tekannor och dylikt bildades ur geologisk synpunkt intressanta aflagringar, i hvilka ej ens fossil fattades.

Det var således ej med någon större saknad, som vi ater bröto upp mot Broken Hill, hvarifran vara samlingar afsändes till hemlandet.

Från Broken Hill fortsattes resan med tag till Bwana Mkubwa i distriktet Ndola helt nära Kongogränsen. Vid affärden blefvo vi af en välvillig engelsk polissergeant

varnade för tre notoriska brottslingar, som medföljde vårt tåg. De hade troligen begått ett illdåd i södra Rhodesia, men indicierna voro ej nog starka, för att den engelska lagen skulle tillåta en häktning.

Utan äfventyr anlände vi emellertid morgonen därpå till Bwana Mkubwa, där vi slogo läger helt nära stationen. I byn Ndola, belägen tre fjärdingsväg från nyssnämnda ort, skulle våra bärare vara oss till mötes den 20 augusti, men dessförinnan måste jag resa upp till Elisabethville i Kongo för att erhålla jaktpass från viceguvernören öfver Katanga. Docenten Fries stannade kvar i Bwana Mkubwa för att få tillfälle att äfven här öka de ständigt växande botaniska samlingarna.

I gryningen stiger jag på tåget, som snart med några våldsamma knyckar ger tillkänna, att färden har börjat. Ännu är jag på engelskt område, och fastän kupén visserligen ej är så förstklassig, som siffran på vagnsdörren anger, så härskar dock den nästan aldrig svikande brittiska ordningen och snyggheten äfven på denna från moderlandet så aflägsna järnväg.

Tåget glider fram genom enformiga skogar, hvilkas löfverk skifta från blodrödt till grönt. Det är nämligen ej långt till regntiden, och redan innan en droppe vatten fallit, börja växterna skjuta skott och utveckla blad, af hvilka en del först äro röda, men längre fram öfverga till grönt. Att naturen på detta sätt anar och förutspår regnets ankomst, samt att växterna, efter att hafva utstått en halfårslång oafbruten torka, ändock förmå utveckla saftiga knoppar och blad, förefaller mig som ett underverk.

Väldiga termithögar förläna landskapet en egendomlig prägel. De märkvärdiga »myrstackarna» äro af två

helt olika slag. Somliga hafva formen af gamla svenska ättehögar och blifva ända till sju meter höga. Dessa stackar äro alltid bevuxna med en för dem karaktäristisk vegetation, hvilken man ej ser annorstädes och som mycket intresserat expeditionens botanist. Den andra typen består af smala sockertoppsliknande eller jämn-

Fot. af förf.

Genomskuren termitstack af ättehögsform. Elisabethville. Kongo.

tjocka torn på ända till fyra meters höjd, men med en diameter som sällan öfverskrider en meter. De sakna oftast all växtlighet, och lysa då brandröda af den jord hvaraf de äro uppförda. Ibland finner man ett torn af den senare typen byggdt på toppen af en termitstack med ättehögsform, och verkar en sådan kombination som ett det ståtligaste monument.

Tåget passerar termitstackar nästan lika ofta som telegrafstolpar, och tidt och tätt fara vi genom skärningar i de jättestora termitkolonierna, hvilka beredt stora svårigheter vid järnvägens framdragande i denna trakt, som med skäl kan kallas ett termiternas förlofvade land. Öfverallt är jorden här uppfylld af dessa små odjur, som obarmhärtigt förstöra allt de komma öfver och finna

Fot. af förf.

Tornliknande termitstack. Bwana Mkubwa. N. W. Rhodesia.

njutbart. Ett par stöflar eller ett klädesplagg, som kvarglömmes på marken öfver natten, är ofta räddningslöst förloradt.

Tåget anländer till Sakania, gränsstationen mot Kongo, och här skola de engelska vagnarna kvarstanna. Jag beger mig till ett litet värdshus för att äta lunch. I baren bredvid höres stim och nojs. Jag stiger på. Några fulla grufarbetare och prospektors skråla och

dricka. När en whisky är slut, pocka de på mer. Ännu har solen ej nått sin middagshöjd, hur skall här då se ut när den dalar! En af kunderna, med blekt urlakadt

Bar i Elisabethville. Kongo. Fot. af förf.

ansikte, vänder sig till mig med en af rörelse och fylla darrande bas: »Oh sir, if I only could stop drinking — could stop drinking.» Ögonen stirra uttryckslöst förbi mig ut i rymden, men i nästa sekund ruskar han upp

sig och kommenderar fram en ny whisky. Afrikafeber och dysenteri bära nog ej enbart skulden till traktens höga dödlighetssiffra.

Fyra timmar försenadt afgår tåget, nu med andra vagnar. Tobaksaska och fläckar efter öl och whiskyskvättar utgöra den mest i ögonen fallande dekoreringen i kupéerna, hvilka dofta af litet af hvarje, men ej just af viol.

Jag slår mig ned i en första klassens vagn. I kupéen bredvid sitta två belgiska tjänstemän, de öfriga passagerarna höra tydligen till grufarbetarnas skra och äro alla i ett mer eller mindre (de flesta i ett mer) upprymdt tillstånd. De vandra skralande utmed tågets korridorer och slå sig till sist ned i de tomma förstaklasskupéerna. En argsint italienare raglar emellertid in till de båda belgiska tjänstemännen. Ett högljudt gräl blir följden, och till slut blir orostiftaren utkastad i korridoren. Någon konduktör finnes ej på tåget, och först vid de långt från hvarandra liggande stationerna visiteras biljetterna. Detta är tydligen ej något afundsvärdt göra. En af sällskapet blir till slut afkörd från tåget af en stationsinspektor. Den ilskne italienaren lyckas dock förmå denna att låta stackaren åter bestiga tåget; jag förstod ej allt hvad italienaren sade, men så mycket begrep jag, att ej var hans öfvertalning af det vänligare slaget.

Det börjar skymma. I vagnarna finnes ej någon som helst belysning, och snart är allt ombord på tåget försänkt i djupaste mörker. Lyckligtvis hittar jag en ljusbit i min matkorg, så att jag åtminstone kan se att ordna för mig till natten. Med lådor och kappsäckar, barrikaderar jag min kupédörr, som ej går att låsa, och

med min goda revolver väl inom räckhåll somnar jag snart, trots skrålet och oväsendet i kupéerna bredvid.

Till Elisabethville anlände jag morgonen därpå. För ett år sedan fanns här knappast ett hus, men nu går staden en snabb utveckling till mötes. Trakten är nämligen mycket rik på värdefulla mineral, isynnerhet koppar, och stora summor nedläggas af den belgiska staten

Fot. af förf.

Negrer dömda till straffarbete. Elisabethville. Kongo.

för att få Elisabethville vackert och ändamålsenligt bebyggdt. Det förvånar mig blott att de belgiska myndigheterna, som besitta en utomordentlig organisationsförmåga, tillåta att järnvägsförbindelsen till Katangas nya hufvudstad ligger i händerna på ett bolag, som synes totalt sakna såväl vilja som förmåga att inom Kongoområdet handhafva denna järnvägs administration.

Sedan jag besökt generalguvernören, hvilken mottog mig på ett mycket förekommande sätt, samt erhållit de önskade passen, återvände jag till Bwana Mkubwa, där jag möttes af den ledsamma underrättelsen, att våra bärare ej hade anländt på utsatt tid. Myndigheterna i Ndola sökte dock att lugna oss med, att våra 120 niggers måste inträffa här inom de allra närmaste dagarna.

Vår karavan lämnar järnvägsspåret. Fot. af förf.

FEMTE KAPITLET.

Till Bangveolo.

Dag efter dag väntade vi att få höra af våra bärare, men först den 30 augusti på aftonen anlände de och i ett ganska uthungradt tillstand. Var glädje att nu ändtligen kunna starta mot det inre kan lätt tänkas. Genast våra bärare anländt, fingo de hvar sin ranson mjöl, och maken till den glupskhet, hvarmed de kastade sig öfver födan, har jag blott sett på menagerier.

Vid tolftiden dagen därpå hade bördorna fördelats, hvarpå marschen omedelbart anträddes till Ndola. Påföljande dag veko vi af från järnvägsspåret till Elisabethville, som vi hittills delvis följt, och var det med en rätt egendomlig känsla, som vi lämnade detta civilisa-

tionstecken bakom oss. Vi visste att någon järnväg skulle vi ej se till, förr än vi uppnått Goz Abu Guma i anglo-egyptiska Sudan, efter en färd på nära tretusen kilometer, fågelvägen räknadt. Vi hoppades visserligen att på Tanganyika finna en tysk ångbåt, men som vi hade reda på att engelsmännen tills vidare öfvergifvit denna sjö på grund af sömnsjukan, var det mycket möjligt att tyskarna, då vi nådde sjön, följt engelsmännens exempel. Från Albertsjöns norra ände till Nimule samt från Gondokoro till Goz Abu Guma visste vi emellertid att flodångare, åtminstone periodvis, uppehöllo förbindelse. Härigenom borde vi få cirka tusen kilometer så att säga till skänks, och behöfde vi således ej befara att få promenera mer än omkring tvåtusen kilometer*.

Där stigen skiljer sig från järnvägsspåret står en hög termitkulle. På den springer jag upp för att granska mina 120 bärare, där de i gåsmarsch skrida förbi mig med raska steg och med bördorna på hufvudet. De flesta äro starka, högväxta negrer af babisa- och awembastammarna, och de göra på få undantag när ett godt och pålitligt intryck. När den sista vikit af inåt torrskogen, följer jag karavanen, och efter några ögonblick skymmes järnvägsbanken af snaren. Vildmarksfärden har börjat.

Dag efter dag marschera vi norrut. Stigen var väl upptrampad och bjöd endast i början på några besvärligare hinder. Första dagen måste vi således färdas öfver en gräsbevuxen sankmark, där vi plumsade till höfterna i gyttja, medan det knifskarpa gräset skar sönder armar och händer. Men redan andra dagen, då vi upp-

* Fastän vi foro i ångbåt öfver hela Tanganyika, fingo vi på grund af alla krokar tillryggalägga öfver 2,000 km. till fots och i roddbåt.

nått Kongogränsen, blef stigen allt bättre och bättre. Landet var mycket glest befolkadt, och våra nattläger uppslogos oftast midt i skogen vid små, under denna årstid nästan uttorkade strömmar. I de alambabyar vi passerade fanns vanligen ej något mjöl att få, då talrika gummikaravaner från norr nyligen passerat och gjort rent hus. Vårt folk måste därför betydligt draga till svältremmen, tills vi efter ytterligare några dagar kommit in i vildtrika trakter, där min mauser försag oss alla med antilopkött, mestadels af den hästantilop, som går under namnet roan*, och var det en verklig glädje att veta, det ingen längre behöfde marschera med tom mage. När om kvällarna lägret var ordnadt, gick jag ut med mitt gevär, och sällan behöfde jag återvända utan att hafva fällt något större villebråd, som sedan under bärarnas segersånger bars hem till lägret. Efter en lång dagsmarsch i solhettan kändes det nog i benen, men vår hunter led beständigt af blåsor under fötterna, skoskaf och dylikt, så det var endast undantagsvis som han någon gång kunde hjälpa mig att skaffa mat åt karavanen.

Människan lefver dock ej bra i längden af kött allena. Mjöl måste anskaffas, och sedan vi i urholkade trädstammar passerat Luapulafloden och således voro inne i nordöstra Rhodesia, lämnade vi den vanliga vägen till Fort Rosebery väster om oss för att i stället söka oss fram på små slingrande stigar, som förde oss nästan parallellt med den andra vägen, men genom trakter, som aldrig befaras af karavaner och där således mjölet ej var så knappt.

* Roanantilopen, hippotragus equinus, är ej fullt af en älgs storlek, men liknar detta djur mycket till färgen. Såväl tjuren som kon äro försedda med långa bakåtkrökta horn.

Vi gingo nu genom »unsurveyed country» och hade således ingen hjälp af kartor, utan måste till största delen lita på våra vägvisare. Smala och slingrande voro sti-

Fot. af. förf.

På marsch mot Fort Rosebery.

garna, som ibland förlorade sig i gräs af dubbel manshöjd. Vid ett tillfälle visste ej ens de infödda, om vi voro på rätt stråt, men solen och kompassen sade oss

Min första roanantilop; ♂. Katanga. Kongo.

Fot. af förf.

4. — *von Rosen.*

dock, att hufvudriktningen var den rätta, och efter tolf marschdagar anlände vi till Fort Rosebery, där vi på det vänligaste blefvo mottagna af den engelske stationsbefälhafvaren, kapten Harrington. Han är en typisk anglo-afrikan och har varit med om de mest skiftande äfventyr. Bland annat har han en gång blifvit kullkastad af en ursinnig elefant, men undgick som genom ett under att blifva ihjältrampad. I hans med lejonskinn och andra ståtliga jakttroféer prydda hem tillbragte vi några synnerligen trefliga timmar, men Bangveolo lockade, och redan nästa morgonsol fann oss åter som vanligt på marsch, fast nu i östlig riktning. Omvägen till Fort Rosebery hade måst tagas, för att vara bärare där skulle besiktigas efter marschen genom Kongoområdet, som af engelsmännen var förklaradt smittadt af sömnsjuka.

Den ena marschdagen följer den andra. Enformiga torrskogar och sanka grässlätter, sparsamt beväxta med phoenixpalmer, fortfara att aflösa hvarandra i en oändlig följd. När vi nalkas byarna, nu befolkade med baushinegrer, springa invånarna emot oss, knäfalla och klappa i händerna. Kvinnorna mottaga oss med gälla gnäggningar, den största ärebetygelse de kunna gifva, och följa oss ofta ett stycke på väg under mindre fina danser, i allra högsta grad erinrande om det nu så moderna »one-step». Då vi om kvällen slå läger nära en by, sänder byhöfdingen oss först ett halft dussin flickor, som med hackor rensa marken, där tälten skola stå. Sedan kommer han själf på visit och medför då alltid gåfvor, bestående af mjöl och ett eller flera höns samt, om han är en bättre höfding, äfven af en get eller

ett får. I gengåfva får han en knif, en filt eller något annat, allteftersom jag anser hans gåfva vara värd.

Ändtligen rinner den sextonde marschdagen upp, den dag då vi väntade att för första gången se skogar och grässlätter vika för Bangveolos mäktiga vattenyta. Vi gå i en febril spänning hela dagen, hvarje förhöj-

Fot. af förf.

Fries mottager byfolkets hyllning.

ning i terrängen begagnas som utkikspunkt, men ständigt svikes vårt hopp.

Det lider mot eftermiddagen. Under de sista timmarna har marken skarpt sluttat utför, och vi äro vissa om att Bangveolo ej kan vara långt borta, fast sjöns existens efter vår långa vandring genom ett absolut sjölöst land förefaller oss som en saga. Jag marscherar i täten för karavanen, bakom mig går Fries. Då sjön ej vill visa sig, flyga mina tankar småningom långt bort från den

afrikanska vildmarken, tills jag plötsligt väckes ur mina funderingar genom det af Fries utslungade ordet: Bangveolo! Jag ser upp. Genom en glänta till vänster

Fot. af förf.

Baushiflicka. Bangveolo.

skymtar en vid ljusblå vattenyta, som vid horisonten nästan sammansmälter med himlen. Det var ett högtidligt ögonblick.

Vi skynda ned till stranden, som här består af fin hvit sand, där våra tält slås upp bland den yppiga

vegetationen. Vi hafva ännu ett par dagsmarscher till de i sydost liggande träsken och luften här känns frisk och ren. Ej en moskito synes till. Vi besluta oss för att stanna några dagar på denna härliga plats, dels för att Fries skulle få tillfälle arbeta på en växtgeografisk karta öfver sjöns stränder, dels för att jag skulle blifva satt i tillfälle förvärfva samlingar från de närboende baushi.

Men denna eftermiddag skulle ägnas åt hvila efter den långa fotvandringen.

Nära tälten är stranden på ett ställe fri från vegetation, men de omgifvande buskarna med sina doftande djupröda blomklasar gifva dock äfven här nödigt skydd mot eftermiddagssolens sneda strålar. Sjön ligger i en hafsblå färgton, lätt krusad af en svag bris. Här, befriade från alla besvärande kläder, sträcka vi oss ut på den snöhvita sanden och njuta i fulla drag af aftonsvalkan. Då och då vada vi ut i det långgrunda vattnet, och trots tropikernas hälsoregel att aldrig taga kallbad, kunna vi ej motstå frestelsen att låta Bangveolos svala vatten skölja öfver våra brunstekta kroppar. Det var härligt. En väldig krokodil, hvars vanliga plats för middagssiestan vi tydligen upptagit, simmar lättjefullt i sjön just utom skotthåll. Ibland synes ej blott hufvudet utan hela den pansrade kroppen och den taggiga stjärten glänsa i vattenbrynet. Odjuret ser skräckinjagande ut, en verklig leviatan, men stranden är för långgrund, för att det skall kunna lyckas med något af sina vanliga infernaliska knep.

Filosofie doktorn och docenten i botanik kan dock ej länge vara overksam, när för honom nya och intressanta växter finnas inom räckhåll, och snart är han i färd med sina blommor. Jag däremot ligger kvar på

stranden och njuter af den egendomliga färgförändring, sjön nu i soldalingen genomgår.

Förut hade såväl sjö som himmel strålat i klaraste akvamarin och små snöhvita molntappar seglade då sakta öfver himlahvalfvet, nu däremot ligger sjön glasblank, och pärlgrå töcken, troligen rök från i fjärran brinnande gräsmarker, stiga upp utmed horisonten.

Fot. af förf.

Botanisten tar en första öfverblick af Bangveolos strandvegetation.

Solen sjunker djupare. Himmel och vatten antaga en skär opaliserande färgton, omöjlig att beskrifva, men som jag känner igen från min sörmländska hemsjös mångskiftande dagrar, alla färger dämpas, och några små glesa blekgröna vasstrån, som sticka upp ur det skimrande vattnet, synas så vårligt veka och fina att tanken osökt flyger hem till doftande majnätters späda

björklöf. Den drakliknande krokodilen, som nu kommit betydligt närmare, påminner mig dock att tusende mil ännu skilja mig från hembygden.

Det börjar skymma. Heliga ibisar och andra märkliga fåglar sträcka förbi och små vackra kungsfiskare utföra sina dykarkonster helt nära mig. Småningom tändes den ena stjärnan efter den andra och vid horisonten i norr synes det röda skenet från gräsbranden.

Snart är himlahvalfvet höljdt af gnistrande stjärnor. Södra korset ter sig, trots sitt rykte, tämligen anspråkslöst, men skorpionen, den enda bland zodiakens stjärnbilder, som verkligen slående liknar sin namne, krälar i imponerande prakt öfver himlahvalfvet. Stjärten är hotfullt krökt, ej ens giftkroken saknas.

Middagen är nu färdig, den är framdukad på ett tältbord vid stranden, och en väldig lägereld bestar upplysningen. Länge sitta vi och spraka i den stilla tropiknatten, men till sist krypa vi dock in i våra tält, med hvar sin del af »Svenskarna och deras höfdingar» som andlig kost.

Jag har hunnit till en hjältes likfärd och läser raderna: »Hofmännen ordnade sig vid de vårdar bakom ljustemplet, där Magnus Ladulås och Karl Knutsson orörliga lågo med sina stenspiror. Hör slamret af riddarkedjor och muntert tornej, hör vassens sorgsna sus på Fågelvik!... Kronan nedsattes på andra sidan där Torkel Knutssons ben hvilade. Hör sången, hör sorlet i de karelska urmarkerna, där korsfanan fladdrar öfver sejdare och trollmän och öfver Jumalas blodbestrukna gråstensskepnad.»

Med dessa på mig nästan hypnotiskt verkande ord frammanar skalden en hemkänsla, stark och lefvande,

Fot. af förf.

Från en baushiby vid Bangveolo.

och blott den fjärran farne kan fullt förstå den tacksamhet, man i en sådan stund känner mot den man, som skänkt oss ett sådant verk af koncentrerad svenskhet. Säkert är att aldrig har Heidenstam haft tacksammare läsare än vid Bangveolos strand!

Så slutade en af de härligaste dagarna af vår färd. Båda minnas vi den som en uppfriskande hvilodag, som en anhalt, där nya krafter hade samlats för det kräfvande arbete, som sedan skulle fordras af oss bland Bangveolos fruktade papyrusträsk.

Fot. af R. Fries.

Vår karavan marscherar genom sumpmarker vid Bangveolosjön.

SJÄTTE KAPITLET.

Bangveoloträsket och dess inbyggare.

Efter några dagars vistelse vid det härliga lägret invid Bangveolos sydvästra hörn fortsattes marschen i östlig riktning till den punkt, där Luapulafloden lämnar Bangveolo.

Redan dagen innan vi anlände till floden, började stora gräsbevuxna sumpmarker att utbreda sig mellan den fasta stranden och sjön. I kärren syntes, förutom en del större vadarfåglar, hundratals lechweantiloper*, bockarna bärande vackra lyrformiga horn.

Dessa djur, hvilka jag aldrig sett gå upp på torrt land, äro ej så lätta att komma åt, då de utan svårighet springa genom träskmarker, där jägaren ej kan taga sig

* [illegible]

Fot. af förf.

Batwahyddor i Bangveoloträsket.

Fot. af förf.

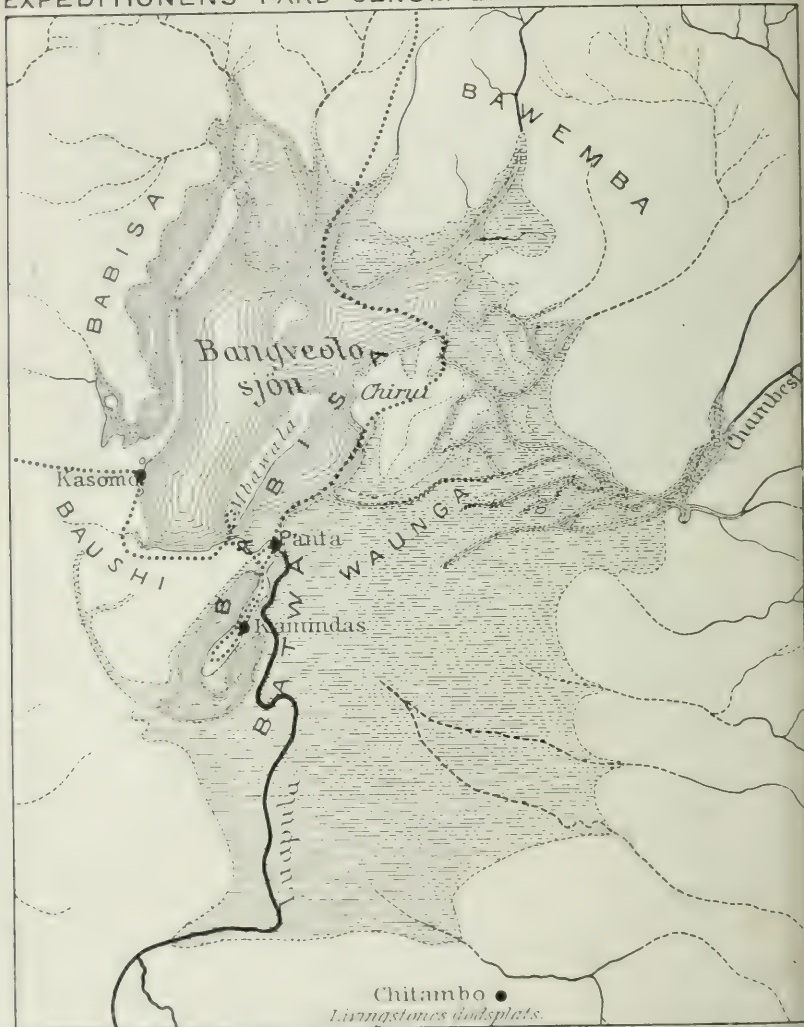
Lechweantilop (cobus leche). Bangveoloträsket.

fram. Själf måste jag i fyra timmar följa dem i kärren, innan jag lyckades fälla de tre bockar jag önskade. Ibland sjönk jag ned långt öfver knäna i dyn, ibland måste jag kräla på magen genom gyttjan för att komma i håll. Som jag råkade på djuren midt på dagen, och solen då stod så godt som i zenit, behöfver jag knappt påpeka att jakten var rätt ansträngande, och när jag åter kom på fast mark, var jag verkligen uttröttad. Men hufvudet af den största af de fällda bockarna var också en jakttrofé, som till fullo ersatte strapatserna.

Från Luapulas mynning sträcker sig en smal halfö ned mot de söder om sjön belägna stora papyrusträsken. Västra och södra delen af halfön begränsas af öppet vatten, medan papyrussumpen utbreder sig åt öster, så långt ögat når, i dyster enformighet. Å halfön finnas talrika babisabyar, och äfven några träskbor af batwa-

Karta öfver

EXPEDITIONENS FÄRD GENOM BANGVEOLO-OMRÅDET.

Kartskissen är tagen ur »N. E. Rhodesia. Provisional map by O. L. Beringer from information collected in the Survey Office etc.». Folkstammarnas områden äro inlagda af Eric von Rosen.

Fot. af förf.

Batwahyddor på gungfly. Bangveoloträsket.

stammen*, som föredragit att flytta upp på torra landet, hafva här satt upp sina hyddor.

På östra sidan och nära sydspetsen af denna halfö inrättade vi vårt hufvudläger, som således utmärkt lämpade sig såsom utgångspunkt för exkursioner till de i träsket boende batwa.

Af kapten Harrington i Fort Rosebery och en engelsk utterjägare Mr. Hughes hade jag fått värdefulla råd, hur jag lättast skulle komma i beröring med dessa skygga människor, hvilka som jag förut nämnt endast blifvit sedda af några få hvita. Kapten Harrington framhöll särskildt att om batwa finge se, att jag eller någon af mitt folk bar vapen, skulle vi aldrig få tag i dem, och om någon bland mina svarta på minsta vis förolämpade dem, vore det mycket sannolikt, att den felande skulle få sluta sina dagar med ett fiskspjut mellan skuldrorna.

Bland mina bärare hade jag en träskbo af annan stam, en waunga från östra delen af träsket. Af honom hade jag väntat hjälp att komma i kontakt med batwafolket, men han förklarade att mellan batwa och waunga, hvilka stammar bebo hvar sin hälft af träsket, härskade ständig fiendskap, och att batwa ej skulle draga sig det minsta för att skära halsen af honom, i händelse de fingo tillfälle därtill. Mot de få hvita, som nalkats träsket, hade de däremot aldrig visat någon fientlighet, utan i stället vanligen föredragit att i tid försvinna bland papyrussnåren.

Dagen innan jag ämnade göra mitt första försök att

* Batwa betyder träskfolk eller kanske rättare ödemarksfolk. *En* man af batwastammen kallas mutwa liksom *en* man af babisastammen kallas mubisa.

komma i beröring med det folk, jag så länge önskat lära känna, kom det bud från en negerby att en hjord elefanter höll till i byns bananplanteringar. Det var blott en dagsmarsch till byn, där elefanterna huserade, och frestelsen att skjuta upp mina etnografiska forskningar var stark, jag medger det, men regntiden var nära, och jag visste att när den på allvar infunnit sig, måste det blifva slut på alla besök i de moskitouppfyllda träsken. Hvarje dag var därför dyrbar, och mina etnografiska intressen segrade öfver jaktifvern.

Tidigt på morgonen lämnade Fries och jag lägret, åtföljda af några svarta. Då vi kommit ett stycke på andra sidan babisahöfdingen Kamindas by, fingo vi ute i träsket se några små gräshyddor. Vi förstodo genast att det var det mystiska batwafolkets bostäder, men trots den noggrannaste inspektion med våra zeisskikare kunde vi emellertid ej upptäcka några lefvande varelser kring hyddorna, och förstodo vi då, att de vaksamma träskborna sett oss och redan hunnit dölja sig bland säf och vass. Jag bad nu Fries stanna med folket och gick så själf ut mot hyddorna, bärande i händerna stora klasar af frestande, hvita glaspärlor. Jag trodde att, ensam och utan synliga vapen som jag var, träskborna ej skulle hysa rädsla för mig och att deras nyfikenhet och åtrå efter glaspärlorna då skulle locka dem till ett närmande.

Marken blef allt sumpigare och sumpigare, men jag klef på, och snart var jag vid gräshyddorna, som voro så små och usla, att man kunnat tro dem vara uppförda af dvärgar. Länge stod jag där och väntade, men ingen batwa syntes till. Jag tecknade då till Fries att

Fot. af förf.

Batwaman. Bangveoloträsket.

komma till mig, så att äfven han skulle få se den egendomliga boplatsen.

Längre ut i träsket upptäcka vi vid förnyad granskning flera hyddor, och bäst det är få vi äfven syn på några svarta gestalter, som dyka upp kring de aflägsna hyddorna, men hvarje försök att taga sig dit hejdas af bubblande dy. Jag fortfar emellertid att vifta med mina pärlor och efter en halftimmes spännande och tålamodspröfvande väntan stöter en lång smal kanot ut. I aktern står en yngling och manövrerar farkosten skickligt fram genom det dyiga vattnet med tillhjälp af ett långt, groft papyrusrör, som i ena ändan är försedt med en träklyka, hvilken får fäste i säf och gräs, när gyttjan är för lös att erbjuda tillräckligt motstånd.

Det oändliga träsket med sina papyrusruggar och sina praktfulla, i nästan alla upptänkliga färger skiftande näckrosor, de i fjärran skymtande små gräshyddorna, bebodda af ett så godt som okändt folk, den smäckra kanoten, som ljudlöst kommer framglidande genom säfven, allt bildar en tafla så egendomlig och främmande, att jag nästan tycker mig upplefva något äfventyr ur Jules Vernes fantastiska reseskildringar.

När kanoten kommer oss helt nära, fast utom räckhåll, tvekar gossen, om han skall våga sig fram, men tar så ytterligare ett kraftigt tag med staken, så att kanoten skjuter upp på land.

Det är en yngling, tydligen ännu ej fullväxt. Huden är svartbrun utan tatueringar, om midjan bär han ett bälte af ormskinn, vid hvilket tvenne små tigerkattskinn äro fästade. En lång båge af vacker form har han fört med sig, den är helt och hållet virad med ormskinn, en passande prydnad för träskfolkets vapen. Jag ger ho-

nom handen full med glaspärlor och pekar på bågen, hvilken han, märkvärdigt nog, da genast öfverlämnar till mig.

Fot. af förf.

Batwakvinnor. Bangveolotrasket.

Jag ämnar nu stiga i hans kanot, men innan jag hinner fullborda min afsikt, stöter han ut och stakar obevekligt bort till hyddorna, där hans anhöriga troligen med oro invänta hans återkomst.

Fot. af förf.

Träskfolket hemma hos sig. Bangveoloträsket.

Länge stå Fries och jag kvar vid stranden, men ingen batwa synes mer till, hvarför vi aflägsna oss, sedan jag hängt upp några rader pärlor på en synlig plats vid hyddorna såsom gåfvor åt deras skygga invånare.

Sedan vi ätit lunch gå vi åter ned till träsket.

Denna gång behöfver jag ej vifta länge, förrän samma yngling åter infinner sig, och nu låter han mig

Fot. af R. Fries.

Exkursion i Bangveoloträsket. Vårt folk lagar middag.

stiga i farkosten. Jag skulle gärna velat hafva Fries med mig, men kanoten kan ej bära oss alla tre.

Gossen stakar nu mot hyddorna. Kanoten består af en urholkad trädstam, så smal att ej ens jag med mina anspråkslösa former kan sätta mig ned i densamma. Jag är sedan barndomen van att färdas i kanoter, men maken till vinglig farkost har jag aldrig sett, och att stående hålla balansen i densamma är ej någon lätt sak.

Med djup respekt ser jag också ned på den bottenlösa dyn, som snart på alla sidor omger oss. Vi anlända dock utan missöde till ön och jag stiger i land. I land är dock ett oriktigt uttryck, ty ön består helt och hållet af gungfly, hvilken gjorts stadigare genom pålägg af knippen af gräs och säf, och för hvart steg jag tar gungar marken, och vatten och dy stiga mig ofta öfver fotknölarna.

Fot af förf.

Batwahyddor på gungfly. Bangveolotrasket.

Ön är högst tjugu meter i diameter och här trängas ett tiotal hyddor. Den omgifves af papyrus och en kortväxt säfart. En sagittarialiknande växt samt smärre papyrusstånd växa t. o. m. fram genom några af de små hyddornas gräsväggar.

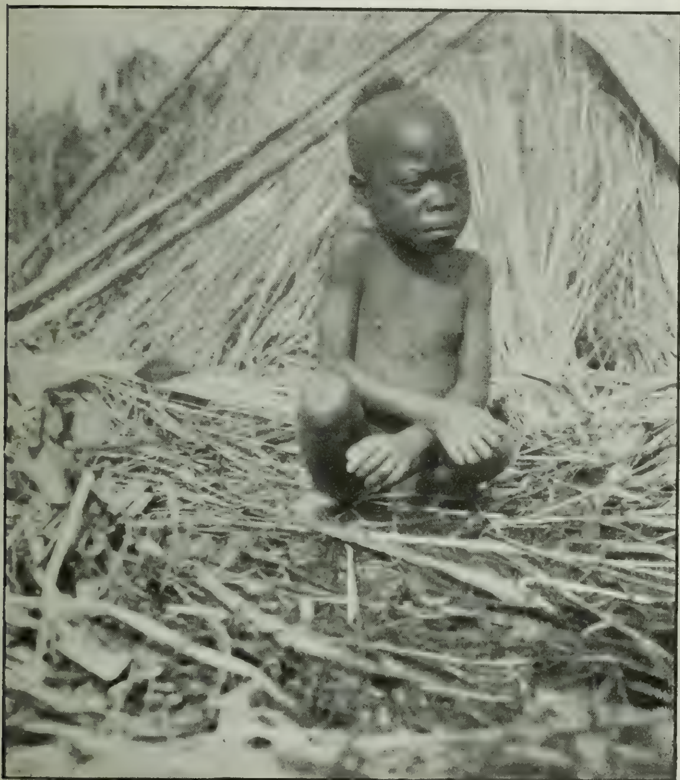
Hyddorna äro bikupsformiga af cirka 2 meters höjd och diameter med dörröppningar af knappt 8 decimeters höjd. Framför dem sitta män, kvinnor och barn. De sitta på huk, somliga någorlunda torrt tack vare ett

Fot. af förf.

Bågskytt. Batwafolket. Bangveolo.

underlag af säf, men isynnerhet barnen tyckas föredraga att hvila sig midt i gyttjan, i hvilken de äfven krafla omkring som stora fula grodor.

Fot. af förf.

En liten träskfröken.

Fortare än jag vågat hoppas lyckas jag bryta isen och bekanta mig med mina värdar och kan så börja byteshandeln. Jag lyfter undan den lilla af säf hopbundna dörren och kryper in i en af hyddorna. Midt på golfvet står en enkel lergryta på några glöd; här hade kokats gröt, efter hvad jag sedan fick veta af mjöl

beredt af näckrosornas rotstockar. På golfvet, som är så sankt, att jag inne i hyddan utan svårighet helt och hållet kör ned en meterlång trubbig käpp, ligga några vackert flätade gräsmattor, och då jag lyfter på en af

Fot. af förf.

Batwaman, som just dykt efter en näckrosrot. Bangveoloträsket.

dessa, finner jag ett underlag af hopbundna klufna törspjälor, ditlagda för att ej mattorna skola blifva genomsura af den fuktiga marken. Skedar och skålar af skal från musslor, sköldpaddor och pumpor utgöra tillsammans med några brända lerkrukor de viktigaste husgeråden. En några decimeter lång matta af säf har

Dans i batwaby. Bangveoloträsket.

Fot. af förf.

Fot. af förf.

Batwaman vid sin hydda. Märk de typiska sumpväxterna alldeles invid hyddan. Bangveoloträsket.

tydligen just gjort tjänst som uppläggsfat, och i en träskål med fett har näckrosgröten doppats.

En båge och en dolk, båda prydda med ormskinn, hänga i taket och i väggen sitta pilar instuckna. De äro förgiftade och försedda med nålhvassa hullingar. Ett par decimeter från pilspetsen är en liten tvärslå fastknuten, för att pilen i händelse af bomskott ej skall skära

sig igenom säfven och försvinna i dyn. På väggen hänga också några lechwe- och sitatungahorn, prydda med skinnremsor, träbitar m. m. De äro fetischer och gifva god jaktlycka.

Jag kryper åter ut i det fria. Några af männen hafva nu återtagit sina sysslor. De äro högväxta och kraftigt byggda. En håller på att rista invecklade men synnerligen vackra ornament på den hårlösa sidan af ett lechweskinn. Alla kvinnorna jag ser bära sådana skinn med varierande ornament såsom mantlar. Männen bära i allmänhet skört af leopard och tigerkattskinn, medan de unga gossarna gå nakna eller få nöja sig med skinn efter lechwekalfvar.

Bredvid en af hyddorna finner jag en meterhög, smal trumma af trä, öfverspänd med ödleskinn; äfven ett annat musikinstrument med strängar af tvinnadt gräs tilldrar sig min uppmärksamhet. Senare såg jag trumman användas vid en dans, som träskborna uppförde på den gungande marken, en dans som var nästan identisk med den jag förut skildrat från balengehöfdingen Chirukutus by. I detta sammanhang vill jag äfven nämna, att batwafolket förstår att spela på sina bågsträngar, ett af de primitivaste sätt att frambringa musik och möjligen urformen för all strängmusik.

Utanför hyddorna stå flodhäst- och fiskharpuner samt långa kastspjut med skaft af rör. Dessa senare slungas mot villebrådet medelst så kallad finsk fattning. Med dessa spjut dödas antiloper och äfven de väldiga pytonormar, som finnas i träsken, och med hvilka batwa utkämpa strider på lif och död.

Batwa liksom många andra vilda folk förstå att för-

Fot. af förf.

Rikt utsirade kvinnomantlar af skinn från träskantiloper. Batwafolket i Bangveoloträsket.

gifta vattnet i träsken, så att fiskarna bedöfvas och flyta upp. Jag var med om ett sådant fiskafänge, då vi på tre kvart fingo etthundranitton fiskar. Det gift, som begagnas till fiskarnas bedöfning, beredes af en ärtliknande växt, som de tillbyta sig från de på fast mark boende babisa.

Batwa tala en dialekt af chibisa (babisafolkets språk), men många besitta en för detta träskfolk karaktäristisk hes basröst. De angränsande negerstammarna, hvilka alla anse batwa som underlägsna väsen, härma gärna deras basröst, liksom de äfven på annat sätt göra sig löjliga öfver dem. Så t. ex. beskylla de dem för att hafva simhud mellan tårna. Samma beskyllning riktas enligt C. Shekleton* mot invånarna i Lukangaträsket, hvilket folk troligen är det enda i världen, hvars lefnadsvanor likna Bangveoloträskets inbyggare.

För att konstatera med hvilken grad af skicklighet batwa dyka och simma, anordnade jag täflingar, och det var verkligen förvånande, hur långa sträckor de kunde taga sig fram under vattnet, äfven där dy och vattenväxter nästan borde omöjliggjort allt framträngande. Fyrtiotvå sekunder var dock maximitid för sådana sträckdykningar genom det af allehanda snärjande vattenväxter uppfyllda träsket.

Mitt första besök hos batwa var ej långvarigt, men nu var isen som sagdt bruten, och hvarje dag gjorde jag sedan besök i byarna längre inåt träsket.

Det förvånade mig hur människor öfver hufvud taget kunna lefva i dessa moskitohärdar, men genom min

* I en till Rhodesia Scientific Association inlämnad rapport.

Fot. af förf.

Koppning. Luften utsuges ur kopphornet. Batwafolket. Bangveoloträsket.

Fot. af förf.

Koppning. Hornet sitter fast genom lufttrycket. Batwafolket. Bangveoloträsket.

babisatolk erfor jag att batwa säga sig ej lida mycket af feber. Jag hade själf tillfälle se hur de söka bota sig, då de känna sig febersjuka. Ett snitt skäres vid tinningen, öfver hvilket omedelbart ett kort antilophorn med genomborrad spets sättes. En kamrat suger i hornspetsen och täpper så hastigt till det lilla hålet

i hornets spets med ett beckartadt ämne. Genom det yttre lufttrycket sitter nu hornet fast vid patientens tinning och verkar som ett vanligt koppglas.

Under hela den tid jag var tillsammans med det egendomliga folk, hvars lif jag i detta kapitel kortfattadt skildrat, hände det ej en enda gang att jag på minsta sätt ofredades. När batwa väl en gång fått klart för sig, att jag ville taga reda på deras lif i träsken, tycktes de rent af vara roade af att härvid hjälpa mig efter bästa förmåga. Jag har äfven dem till stor del att tacka för att de etnografiska samlingar, jag här förvärfvade, blifvit så godt som fullständiga, och hvilka därigenom i allra högsta grad underlätta arbetet med den monografi öfver batwafolket, som jag för närvarande utarbetar.

Fot. af förf.

Batwaman drillar eld med träpinnar. Bangveoloträsket.

Fot. af förf.

Batwaman spelar på sin båge. Bagen stödes mot en resonansbotten, bestående af en kalebass Bangveoloträsket.

SJUNDE KAPITLET.

Färden öfver Bangveolo. Åter på marsch norrut.

Det lider mot slutet af oktober. Allt sedan vi i juli lämnade Kapstaden, hafva vi ej sett en droppe regn falla, solen har hvarje dag lyst från en nästan alltid lika klar himmel, men nu börja molnen att skocka sig samman på ett hotfullt sätt och om kvällarna höres åskan mullra på afstånd, medan några lätta regnskurar gifva en första varning att den våta årstiden är i annalkande.

Vi hafva nu också afslutat vårt samlingsarbete kring Bangveoloträsket, och samlingarna inpackas för den långa transporten hem. Vår tyska hunter, herr Schade, som under hela vistelsen vid träsket lidit af feber och andra åkommor, skall nu återvända söderut till civiliserade trakter med våra samlingar, för att öfver Kap sända dem till respektiva muséer i Sverige. Det var tråkigt att behöfva lämna vår hunter så pass dålig som han var, men som han hade pålitliga tjänare med sig, hvilka skötte om honom på bästa sätt, hoppades vi dock att han snart skulle repa sig.

Många af våra bärare ledo äfven mycket af feber under Bangveolovistelsen, medan däremot Fries och jag under denna tid ej voro sjuka en enda dag. Vi vidtogo alla försiktighetsmått för att undgå feber, togo

dagligen ett tredjedels gram kina och sofvo alltid under moskitnät, äfven då moskiterna ej voro talrika.

Med rätt stor oro för huntern och för de i hans vård lämnade samlingarna, ställde vi så kosan åter mot norr och nådde efter två korta dagsmarscher Bangveolos södra strand.* Med tillhjälp af urholkade trädstammar samt en af stålplåtar sammansatt roddbåt, som en gång i tiden genom sydafrikanska kompaniets försorg med mycket besvär blifvit buren till sjön, togo vi oss öfver till ön Chirui, bebodd af babisastammen och där några katolska missionärer, pères blanches, slagit upp sina bopalar. Här blefvo vi mottagna på det vänligaste sätt, och för oss var det riktigt högtidligt att åter få råka hvita män. Flera år hade missionärerna bott på denna svårtillgängliga ö, men endast några få svarta hade låtit omvända sig. Dessa missionärer lefde i asketisk enkelhet och arbetade under så stora svårigheter, att om de ej varit uppfyllda af brinnande nit och fast förtröstan på slutlig seger, skulle de länge sedan hafva öfvergifvit sitt mänskligt att döma nästan hopplösa arbete.

Efter ett par dagars vistelse på Chirui fortsattes färden öfver sjön. Äfven här voro våra kartor oss till föga hjälp, ty trots att vi skaffat oss de bästa kartor öfver Centralafrika, som stå att erhålla, funno vi ej en enda, på hvilken sjön med sina öar ens tillnärmelsevis var rätt utlagd. Jag hade förut misstänkt detta, då de flesta kartor sinsemellan voro betydligt olika.

Sjön var mestadels mycket grund, milslångt ut kunde

* Trots att herr Schade under återmarschen var så sjuk, att han hela tiden måste bäras på en bår, lyckades han föra våra samlingar oskadade till järnvägslinjen.

Fot. af förf.

Babisaman med filade tänder. Bangveolo.

botten ofta nås med årorna, och stora ytor voro täckta med vattenväxter af olika slag.

På eftermiddagen kommer norra stranden i sikte, och snart äro vi, tack vare våra roddares häpnadsväckande styrka och uthållighet, framme vid de smala sumpmarker, som till största delen omgifva äfven denna strand. Det är rätt besvärligt att staka båten fram genom dessa, och ibland måste de svarta vadande genom dy släpa båten öfver grundare ställen. Till sist nå vi dock fast mark och äro snart med allt vårt bagage lyckligt i land. Som ett exempel på våra roddares eller rättare sagdt paddlares fenomenala uthållighet vill jag nämna, att de med undantag af en rast på jämnt sex minuter paddlade i fem och en half timmes tid i ett tempo och med en kraft, som om det gällt en kapprodd. Men moln som tydde på storm hade börjat att visa sig, och det gällde därför att i tid bringa den djupt lastade farkosten i säkerhet, hvilket, som jag redan nämnt, gick med glans.

Genom de exkursioner, Fries företagit under vistelsen vid Bangveolo, samt hans äfven under de svåraste marscher och farligaste kanotfärder aldrig tröttnande arbets- och iakttagelseförmåga, lyckades han att upprätta en växtgeografisk karta öfver sjön och några af dess närmaste omgifningar. Denna karta jämte de rika botaniska samlingar, han här hopbragte, är helt visst bland vår resas värdefullaste resultat. Mina etnografiska studier, samlingar och fotografier fran det i Bangveoloträsket boende egendomliga batwafolket samt de andra monografiska samlingar, jag hopbragte från de vid sjön boende baushi och babisa, hoppas jag äfven skola komma

Fot. af förf.

Babisaman flätar stommen till ett hyddtak. Bangveolo.

att vara af värde för kännedomen om dessa trakter af de svartas världsdel.*

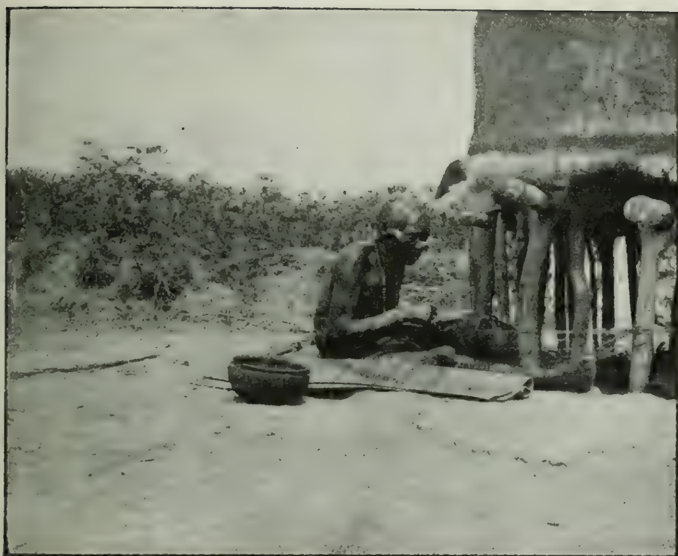
Redan första dagen sedan vi lämnat Bangveolo

* De etnografiska samlingarna komma att af mig skänkas till riksmuseum, där jag hoppas att de inom de närmaste hundra åren måtte blifva utställda för allmänheten. Jag är nämligen nog optimistisk att tro, det riksdagen inom sagda tid hunnit inse, att byggandet af ett rymligare etnografiskt museum möjligen kunde vara af behofvet påkalladt.

Fot. af förf.

Takstomme påsättes en hydda. Babisastammen. Bangveolo.

Fot. af förf.

Gammelfar flätar nät. Babisastammen. Bangveolo.

bakom oss, kommo vi till vår förvåning in på en snörrät, genom skogen upphuggen väg, som ledde nästan rakt mot norr. Det är Sydafrikanska kompaniet som velat skapa kommunikationsleder i dessa aflägsna obygder. Flera sådana vägar hafva under de senaste åren huggits upp, men på många håll har urskogen redan återeröfrat sin på detta sätt förlorade mark. Man måste dock beundra kompaniets företagsamhet i fråga om dessa vägröjningsarbeten, när man betänker att i hela nordöstra Rhodesia, som upptager en yta betydligt större än England och Skottland tillsammans, finnas blott omkring tvåhundrafemtio hvita, af hvilka de flesta äro samlade på några få punkter. En af kompaniets duktigaste tjänstemän är för resten en svensk, herr Leyer, hvilken af sina kolleger alltid omtalades i de mest hedrande orda-

lag. Tyvärr hade vi aldrig nöjet sammanträffa med vår landsman.

På den nyss omnämnda vägen fortsattes nu marschen dag efter dag. I Luvingo, från hvars omnejd de flesta af våra bärare hade kommit, värfvade jag nytt folk i stället för dem, som nu önskade återvända till sina hem, och tack vare mina gamla bärares berättelser om lyckade antilopjakter med ty åtföljande köttrikedom, fick jag nästan genast så mycket folk jag önskade. I Luvingo hade vi hoppats träffa en hvit, nämligen den engelska stationsbefälhafvaren, men han var tyvärr på någon tjänsteresa.

Här hade lejonen under den sista tiden varit mycket närgångna, en karl hade blifvit tagen och uppäten helt nära byn, och folket var därför mycket uppskrämdt. Alla mina bärare och tjänare bådo mig att om nätterna få ligga i byfolkets hyddor, hvilket jag ej ville neka dem. Fries och jag sofvo således obevakade i våra luftiga tält, något som jag sedan fick höra ej var så alldeles förståndigt på en plats, där det fanns »maneaters». På kvällen hörde vi ett lejon ryta, men litande på det faktum att lejon vanligtvis ej tycka om att gå in i tält, hvilka de möjligen tro äro fällor, sofvo vi dock tryggt och godt natten igenom.

Med till största delen nytt folk fortsatte vi färden. Landet började nu blifva mycket kuperadt och våra dagsmarscher öfverskredo sällan 25 kilometer. Godt vatten behöfde vi ej sakna, då strömmar med kristallklart vatten ofta passerades. Alla vattendrag voro kantade af en yppig vegetation med palmer och trädormbunkar, och äfven djurlifvet var på dessa platser synnerligen rikt. Olika

Fot. af förf.

Den engelska stationsbefälhafvarens hus i Luvingo. Stationsbefälhafvaren är den enda hvita man på denna plats.

antiloparter såsom roan*, puko** och reedbuck*** betade på slätterna, och Fries hade en kväll nöjet se en trupp på ett femtiotal apor skumpa öfver en öppen plats.

Morgonen sedan vi passerat Kalungwisis södra källflod, råkade vi under marschen pa färska spår efter några elefanter, och som en elefantjakt under förhandenvarande omständigheter ej borde fördröja oss någon längre tid, beslöto vi följa djuren. Om denna jakt nedkastade Fries omedelbart i sin dagbok följande skildring, hvilken jag fått tillstånd att här citera:

»Klockan en kvart före nio hade vi kommit upp på en höjdplatå med låga träd, mest sapotaceer, veloziaceer och

* Hippotragus equinus.

** Cobus vardoni.

*** Cervicapra arundinum.

gles låg markvegetation. Då inrapporterades att elefanter passerat öfver vägen ett stycke längre fram. När vi nådde platsen, såg jag också de stora runda och ovala

Fot. af förf.

Elefantspår.

Aftrycken förskrifva sig från regntiden och äro fyllda med torra löf.

aftrycken svagt framträda i den hårda marken Rosen, jag, kapitanen (den svarta förmannen för bärarna), våra bössbärare samt kocken Jonas, hvilken äfven tjänstgjorde som tolk, utgjorde jaktsällskapet. Själf hade jag ej skaffat

mig rättighet att skjuta elefanter, men tog dock med mig mausern, om det skulle gälla lifvet. Spåren förde till största delen öfver hård mark, genom den ofvannämnda glesa, låga skogen, hvarför det gick rätt långsamt att följa dem. Mest tid tog det, då elefanterna, hvilka de infödda sade vara fyra, på något ställe stannat och gått fram och tillbaka under betande. Märkligt var att iakttaga, huru

Fot. af förf.

Ett af elefanter nedbrutet träd.

de på sina ställen farit fram med skogen, där de en stund uppehållit sig för att beta. Träden, t. o. m. fotstjocka, voro kullkastade i alla riktningar*, och öfverallt voro trädstammar och grenar knäckta och djupa gropar uppbökade för att komma åt rötter. Klockan en kvart före tolf hejdade kapitanen oss; han hörde djuren snedt bakom oss. Vi grepo gevären och smögo försiktigt i rikt-

* Se titelplanschen

ning emot dem. Blott en eller annan minut och ibland löfverket i den låga skogen skymtade svarta gestalter fram. Vi kastade oss på knä och väntade, ty djuren gingo rätt på oss. Ett par sekunder, och jag kunde på ett tjugutals meters afstånd urskilja tre väldiga kolosser styra kurs mot oss. Allt gick på ett par sekunder, ty med stark fart kommo de glidande fram, märkvärdigt tysta, liksom stora spökdjur. Den vänstra från oss räknadt gick något framom de andra, och det var klart, att den skulle Rosens kula gälla. Jag undrade hur den skulle bete sig, om skottet ej genast dödade, och framför allt hvad de öfriga skulle göra. Jag beslöt att ha ett öga på den som kom midt emot oss för att om så skulle behöfvas söka hejda den med en kula. Bland träden var ej så lätt att få säkert korn, hvarför Rosen väntade tills det afsedda djuret, en stor elefantko, var på tio meters afstånd; den andra (midt för oss) var då 14—15 meter från oss och kom med full fart. Då small Rosens skott, och i samma ögonblick såg jag bakbenen vika sig under djuret, så omedelbart äfven de främre, hvarefter kolossen vältade öfver på högra sidan. I samma ögonblick såg jag de öfriga göra en tvär vändning åt sidan och lika tyst som de kommit glida bort bland träden. Jag räknade nu tre stora och två kalfvar, och ibland de förra kunde jag urskilja en med stora betar, tjuren. Så snart djuret fallit, kom en annan kalf, så stor som en häst, framspringande och stannade vid den fallna modern. Detta var en missräkning, ty nu var knappt någon annan möjlighet än att skjuta äfven detta djur. Kalfven reste de väldiga öronen och började just gå emot oss, då Rosen gaf honom en kula i pannan, som verkade omedelbart dödande. Den gamla elefanten andades

ännu och fick därför ett par kulor till för att hastigt utsläcka lifsgnistan, och så var den jakten slutad. Få svenskar ha väl befunnit sig i en så spännande situation framför en anryckande elefanthjord. Själf kunde jag aldrig ha önskat mig ett bättre tillfälle att med så liten tidsuppoffring få se vilda elefanter.»

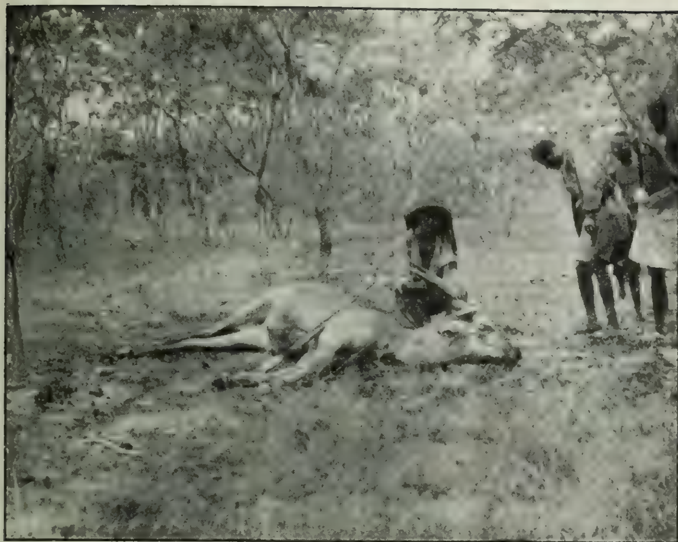
Fot af R. Fries.

Min första elefant; ♀

Så slutar d:r Fries sin beskrifning öfver denna jakt, som, jämförd med flera andra elefantjägares hårresande äfventyr, dock förefaller föga dramatisk. Betarna och svansen af den gamla elefanten skola dock alltid påminna mig om en af mina intressantaste jaktdagar i Afrika.

Efter jakten mottogos vi med stormande ovationer af våra bärare, som nu beredde sig på att få frossa på elefantkött, något som för dem står som en nästan oöfver-

träffbar kulinarisk njutning. Själfva åto vi en del af snabeln samt tungan, af hvilka den förra afgjordt smakade bäst. När så betarna och tänderna blifvit utbrutna samt allt kött sönderskuret i slamsor och torkadt öfver eldarna, började vi åter vår långa vandring, nu med Tanganyika som närmaste mål.

Elandantilop; ♂ Fot. af R. Fries.

ÅTTONDE KAPITLET.

Marschen till Tanganyika.

Tvenne dagar efter uppbrottet från elefantlägret anlände vi till byn Mporokoso, i hvars närhet vi funno en engelsk missionsstation, där d:r Fries och jag fingo åtnjuta den största gästfrihet i missionärsfamiljens fullt europeiskt inredda hem. Kring boningshuset i engelsk cottagestil hade missionärerna anlagt en vacker trädgård, och här sprungo deras små hvitklädda barn och lekte bland buskar och blommor. Det var ett stycke Europa i hjärtat af Afrika.

Några elefanter hade nyligen gjort ett nattligt besök i trädgården, där de brutit ned en hel del vackra fruktträd blott ett tjugutal meter från boningshuset. Det lär ej vara bra att ha bocken till trädgårdsmästare,

men elefanter äro ännu sämre i yrket, det tror jag mig kunna försäkra!

Färden fortsattes nu i nordostlig riktning genom enformiga torrskogar. Djurlifvet var här ej särdeles rikt, men en dag hade jag nöjet se en hjord på omkring femtio elandantiloper*, af hvilka jag sköt två. Elandantilopen är det största af alla antilopdjur och uppnår

Fot. af förf.

En intressant dubblé. Crawshay's defassa**; ♂ Impala***; ♀

en skulderhöjd af mer än 1 meter 80 centimeter samt en vikt af bortåt 800 kilo. Vid Lovu- eller Lufufufloden, som vi öfverforo i urholkade trädstammar, funnos äfven massor af den annars så sällsynta Crawshay's defassa, och där hade jag turen fälla ett rekordexemplar af denna antilopart.

* Taurotragus oryx.

** Cobus defassa Crawshay.

*** Æpyceros melampus.

Lovu- eller Lufufloden öfverfares i urholkade trädstammar.

Fot. af förf.

Vi hade nu länge färdats genom awemba-folkets land. Till lefnadssättet och seder liknar detta folk rätt mycket det af mig tillförene skildrade balengefolket. Awembahöfdingarna äro tydligen vana vid de mest

Fot. af R. Fries.

Awembaman gör mig sin morgonuppvaktning genom att rulla sig i stoftet.

slafviska vördnadsbetygelser från sina underlydandes sida, det kunde vi märka på det sätt, hvarmed vi hälsades, då vi passerade en awembaby. Det hände här att t. o. m. byhöfdingen för att visa oss sin undergifvenhet lade sig ned på marken framför våra fötter och rullade sig i stoftet, tills han var alldeles inpyrd

med damm. Att »rulla sig i stoftet» är således här ej blott ett tomt talesätt.

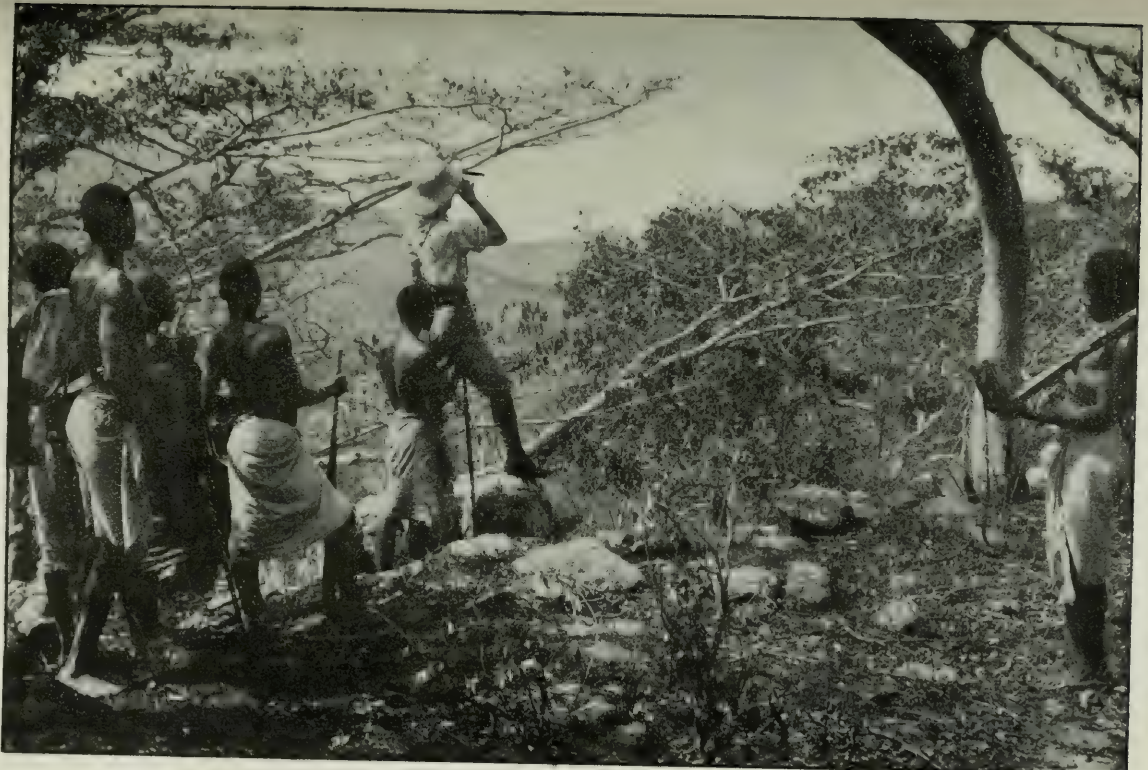
Med otålighet motsågo vi den stund, da vi för första gången skulle få se Tanganyikas långsträckta vattenyta skimra i norr, och den 6 november forcerade vi marschen t. o. m. väl mycket för att hinna fram till ett berg, från hvilket vi trodde sjön skulle synas, men andra

Fot. af förf.

Fortet i Abercorn.

bergskedjor dolde till vår missräkning detta väldiga inhaf, hvars existens blott för en mansålder tillbaka betraktades som en myt. Den 8 november fingo vi dock sjön i sikte, och den 9 anlände vi till den engelska stationen Abercorn, där vi på det vänligaste blefvo mottagna af distriktschefen och kommendanten Mr. Chesney. Här funnos fem hvita, hvilket kom oss, som så

Fot. af förf.

Vår första anblick af Tanganyika.

länge left med de svarta i vildmarken, att betrakta Abercorn nästan som en storstad.

Abercorn har ett sundt läge omkring 30 kilometer öster om Tanganyikas sydspets. Platsen var ämnad som en utgångsstation för handeln med Tanganyika-folken, och till skydd mot anfall fran de infödda har man här uppfört ett präktigt fort. Nu är emellertid hela den engelska delen af sjön afspärrad på grund af sömnsjukan, och det händer nästan aldrig att karavaner passera stationen. Här finnes emellertid ett utmärkt välhållet sjukläger för de infödda, som angripits af den förfärliga sömnsjukan. Denna sjukdom öfverföres af en sorts tsetsefluga, glossina palpalis, och det är för den nakna infödingen ej lätt att skydda sig för att blifva biten af densamma. Sjukdomen börjar med lindrig feber, så följer dåsighet och en onaturlig sömnlust. Snart börjar den sjuke att magra, en afmagring, som fortgår tills den olycklige får utseende af ett skelett. Jag tror ej man känner många fall af tillfrisknande fran denna ohyggliga sjukdom.

På samma gång som sömnsjukelägret i Abercorn var ordnadt efter de modernaste hygienska principer, hade Mr. Chesney för att bereda de infödda patienterna den största möjliga trefnad inrättat sjuklägret efter mönster af en infödingby. De sjuka hade sina små trädgårdsland att odla, de hade full frihet att ströfva kring inom ett visst område, de fingo den mat de voro vana vid, och en gång i veckan sändes en soldat ut för att skjuta antiloper, så att patienterna ej skulle sakna kött. Också sågo alla sjuklägrets invånare märkvärdigt glada och nöjda ut.

I Abercorn hade vi slagit upp våra tält alldeles intill

kommendantens bostad. Det hindrade dock ej leoparder från att stryka kring tälten, en gynnare tog t. o. m. våra höns blott ett par meter från mitt tält samt hade så när äfven lyckats taga en tjänare, som sof på verandan till kommendantens bostad. I sista stund lyckades gossen dock rädda sig in i byggnaden.

Men äfven andra djur gjorde sitt till, för att vi ej skulle känna oss alltför ensamma. Så t. ex hände det att medan vi sutto och åto middag i kommendantens komfortabelt inredda matsal, vi fingo en genuin afrikansk taffelmusik, med bravur framförd af ett hungrigt lejon i grannskapet.

Vi hade hoppats finna en tysk ångbåt på Tanganyika, men till vår stora missräkning fingo vi i Abercorn underrättelse, att båten höll på att repareras och att den ej skulle blifva färdig på länge. Vi voro således beredda på att få vandra till fots längs hela tyska Östafrika, men så kom helt oförmodadt underrättelse, att fartygets reparation hade uppskjutits på grund af infödingoroligheter och att den lilla ångaren skulle lämna Bismarcksburg den första december. Då denna underrättelse nådde oss, hade vi emellertid redan flyttat vårt läger till Kalambofloden, som utgör gräns mellan Rhodesia och Tyska Östafrika.

Trakten kring Kalambofloden är vild och naturskön med väldiga skogklädda bergskedjor, branta raviner, vattenfall och brusande forsar. Våra tält hade vi slagit upp invid det öfver 200 meter höga fall, som floden bildar före sitt utflöde i Tanganyika. Make till ståtlig lägerplats får man söka efter!

Nejden var rik på bufflar och jag ville naturligtvis gärna fälla ett exemplar af detta kanske farligaste af alla

villebråd. Vi hade erfarit att en tysk löjtnant Grætz, som samtidigt med oss sökt uppnå Bangveolo, blifvit allvarligt sårad och hans franske reskamrat dödad af bufflar. Jag vill ej förneka att jag den morgon, då jag för första gången begaf mig ut på buffeljakt, hade en förnimmelse af något, som liknade hvad man i skolan brukade kalla för examensfeber.

Jag, en vägvisare samt mina bössbärare hafva sedan soluppgången följt spåren af en stor buffelhjord, då vi vid middagstiden på en högslätt, blott beväxt med gräs och låga buskar, få syn på djuren. Min vägvisare upptäckte dem på långt afstånd, och nu gällde det att mot vinden krypa i håll. Följd af vägvisaren och en bössbärare med reservgevär, börjar jag smyga mot hjorden. Då vi komma närmare, höra vi tydligt djurens fnysningar samt slagen af deras svansar, som oupphörligt äro i rörelse för att jaga bort flugor. Då och då ger något djur till ett ilsket vrålande, som i mitt tycke låter mångdubbelt mera afskräckande än de rytanden lejon och leoparder nattetid underhållit oss med. Rätt ofta stannar jag för att andas ut, ty krypandet gör att jag blir andtruten, och det duger ej, när man skall skjuta. Under dessa pauser höjer jag panna och ögon öfver någon buske för att iakttaga hjorden. Djuren, hvilkas antal jag uppskattar till mellan 30 och 50, stå i en klunga så tätt tillsammans, att jag omöjligt kan räkna dem. Då vi äro bufflarna på omkring femtio meters håll, höra de att det prasslar där vi krypa fram, och de främsta göra front mot oss, blickande stadigt mot det håll, där vi äro dolda.

De väldiga svartgrå djuren med sina kolsvarta krökta horn, som de stridslystet kasta än åt den ena,

än at den andra sidan, deras ilskna vrålanden och fnysningar, det irriterande ljudet af stampande klöfvar och smällande svansar, allt samverkar till en bild af demonisk styrka och vildhet. Jag höjer geväret och tar sikte på den främsta tjuren.

Så brakar min flodhästbössa lös.

Träffad i bringan och skrämd af den tunga, expansiva kulans enorma anslagskraft, vänder tjuren blixtsnabbt och tar till flykten, följd af hela den öfriga hjorden. Jag lossar ännu ett skott efter de flyende djuren och griper så efter reservgeväret, men min bössbärare synes ej till, han hade tydligen tänkt, att det var klokast taga sin Mats ur skolan i tid!

Min första åtgärd sedan hjorden försvunnit var att kalla till mig min bössbärare och gifva honom en liten minnesbeta, så att han för framtiden skulle afhålla sig från vidare deserteringsförsök, något som han mycket riktigt aldrig sedan lät komma sig till last. Min andra åtgärd var att tillsammans med en utmärkt svart spårare, som jag erhållit från den engelska kommendanten i Fort Abercorn, granska spåren efter den flyende hjorden. Ymnigt med blod på marken visade att tjuren var hårdt anskjuten, och med godt hopp att till sist erhålla djuret började vi således förföljandet.

Fram öfver slätten följde vi spåren, tills vi kommo till randen af en bred ravin, i hvars botten en å slingrade sig mellan stränder, täckta med täta busksnår och gulnadt gräs af dubbel manshöjd. Ned i denna dalgång ledde spåren och efter ett ögonblicks tvekan börjar jag nedstigandet. Här i det skyddande höga gräset hafva djuren saktat farten och vandrat fram helt makligt, lämnande efter sig i gräset ett virrvarr af gångar. Den

sårade tjurens väldiga halfcirkelformiga klöfvar hafva dock äfven här lämnat tydliga spår i marken, när de ej blifvit igentrampade af de öfriga djuren. Här och hvar synas på grässtråna blodspar, som lämnats af tjuren då han plöjt sig fram genom gräset, men blodet sitter för högt upp på stråna och alltid på högra sidan af buffelstigen. Min kula hade således tagit väl högt och något snedt.

Säkra, rykande tecken tyda snart på att hjorden ej är långt borta. Några sömnsjukeflugor börja svärma kring oss när vi närma oss ån. Här gäller det således ej blott att se upp för bufflarna! Vi tränga fram i andlös spänning, först går den svarta spåraren, så följer jag med min tunga korditexpress. Vi kunna i hvilket ögonblick som helst vänta ett anfall från hjorden och det höga gräset hindrar oss att se mer än några få meter framför oss. Nu höra vi tydligt några fnysningar från djuren och stanna med hvarje nerv på spänn. I nästa ögonblick hörs dånet af galopperande bufflar, och mörka skuggor skymta förbi i det höga gräset blott ett tiotal meter på sidan om oss. Att under sådana förhållanden skjuta hade varit lönlöst, då djuren till största delen voro dolda, och blott flyktigt kunde urskiljas mellan ett virrvarr af gulnade grässtrån.

Vi hade således intet annat att göra än att åter börja förföljandet i hopp att anträffa djuren på lämpligare terräng. Kilometer efter kilometer följdes spåren. Vid ett tillfälle hade den sårade tjuren skilt sig från hjorden och lagt sig i en tät gräsrugge. Han fick dock väderkorn på oss innan vi sågo honom, men alldeles mot en regel, som är mycket, mycket fattig på undantag, anföll han ej heller denna gång, utan galopperade bort

till sin hjord, som väntade i det höga gräset ej långt därifrån, och ledde den ännu en gång undan förföljarna. Denna gång sågo vi ej en skymt af djuren, hörde blott dånet af den galopperande hjorden och det rasslande, smällande ljud som uppstår, när torrt, vassliknande gräs nedtrampas af tunga kroppar.

Fot. af förf.

Min buffelko.

Nu hade dagen lidit mot sitt slut och i den tilltagande skymningen måste vi leta oss hem till lägret, där Fries, ifrigt sysselsatt med sina växtpressar, ej utan oro inväntat vår återkomst.

Dagen därpå sökte jag och mina svarta åter upp spåren, och med förnyade krafter följde vi hjorden, som tidigt i daggryningen sträckt ut på långfärd. Först mot eftermiddagen hade vi åter tydliga tecken på att djuren ej voro långt borta, och då vi kommit in i en gles

skog, fingo vi plötsligt syn på hjorden, som också genast upptäckte oss. Alla, utom spåraren och bössbäraren, erhöllo nu order att ögonblickligen dölja sig, något som jag ej behöfde säga dem två gånger.

Jag och mina utvalda följeslagare smyga i skydd af ett träd närmare djuren, hvilka stå orörliga med blickarna riktade mot oss. Väl framkommen till trädet, stöder jag den tunga korditexpressen mot stammen. En stor buffelko med vackra horn vänder sidan till, och som jag ej kan upptäcka den sårade tjuren eller något annat vackrare djur, tar jag sikte på kon tätt bakom bogen.

Skottet går.

Medan den öfriga delen af hjorden fortfarande står som förvandlad till sten, springer det påskjutna djuret snedt mot mig, men faller efter några språng. I nästa ögonblick ser jag hela hjorden rusa fram, men i detsamma springer min svarta spårare i vildaste fart mot hjorden, lossande skott på skott ur ett repetergevär, som han fått föra med sig. En af tjurarna faller för hans kulor. Hjorden rusar nu snedt förbi oss. Två gamla tjurar hafva dock stannat ej långt ifrån den buffel jag fällt till marken, men som ännu synes vara vid lif. Som hållet ej är rent och jag i jaktifvern förlorat respekten för allt hvad bufflar heter, springer jag fram emot de båda tjurarna, som förvånadt betrakta mig, men just som jag skall stanna och lägga bössan till axeln, ge de sig af och äro i nästa sekund försvunna bakom skogens stammar. Den kula jag i sista stund sände efter den ena tjuren förmådde ej heller hejda hans flykt. Jag fortsätter då till min fällda buffelko, men när jag kommer fram till henne, får jag plötsligt se,

hur hon med en blixtsnabb rörelse söker resa sig upp till anfall. I samma ögonblick dånar emellertid mitt skott, och med genomskjuten panna faller den imponerande besten död till marken.

Ännu en dag följde jag buffelhjordens spår, till dess ett ilbud om båtens oförmodade och snara afgang gjorde ett hastigt slut på mina buffeljakter.

Den sista november bröto vi upp från vår härliga lägerplats vid Kalambofloden och anlände redan samma afton till det tyska fortet Bismarcksburg, beläget vid själfva stranden af Tanganyika. Här fingo vi ett synnerligen vänligt mottagande, men redan nästa dag måste vi säga farväl, för att begifva oss ombord på den lilla ångaren Hedwig von Wissmann, som skulle frakta oss, våra tjänare och vårt bagage till sjöns norra ända.

Fot. af förf.

Tanganyika.

NIONDE KAPITLET.

Färden öfver Tanganyika.

Det blåser nordan på Tanganyika. Väldiga blågröna vågor vandra fram i oafbruten följd. Stormen sliter sönder deras snöhvita kammar, i rasande fart jagas det frigjorda skummet öfver vattnet.

Den lilla ångaren Hedwig von Wissmann sträfvar med tysk energi mot vågorna, hon pustar och stånkar, rullar och kränger, men fram går det om än med snigelfart. På kommandobryggan, där den gemytliga tyska kaptenen promenerar fram och tillbaka, har d:r Fries och jag slagit upp våra tältsängar och inrättat en provisorisk lägerplats. Några passagerarehytter finnas nämligen ej på ångaren, som blott är tjugu meter lång. Uppdelad i omkring tiotusen mansbördor, har den forslats

från kusten och burits genom vildmarkerna fram till sjön, där den sedan blifvit hopsatt.

Trots de mindre angenäma känslor sjögangen uppväcker i min inre människa, kan jag dock ej undgå att beundra Tanganyikas imponerande vredesutbrott och de ståtliga strandformationerna.

I väster se vi de mot sjön brant stupande Kongobergen. Den väldiga kedjan, som sträcker sig från söder till norr så långt blicken når, ser vild och ogästvänlig ut. I nordväst bakom dess skyddande mur bo okufvade negerstammar, för hvilka ännu i denna dag människokött är en ej oviktig faktor i mathållningen. Rikta vi så blickarna mot öster, se vi glesa akacieskogar utbreda sig öfver berg och slätter. Dungar af solfjäderspalmer förläna åt denna skog en omväxling, som den östafrikanska trädstäppen annars i regel saknar. I norr och söder synes blott horisonten, där mötas himmel och vatten.

Tanganyika är en nyckfull sjö, den påminner i opålitlighet mycket om Vättern.

Ena stunden låg sjön kaflugn, himlen var blå som på ett herdestycke från campagnan, och solen sände ned så hvitglödgade strålar att det osade beck om både fartyg och kapten. Så med ens förändrades taflan. Moln döko upp och skockade sig hastigt samman, och man kunde då i stället få beundra ett tropiskt oväder med orkanbyar, vattenhvirflar, slagregn och ljungande blixtar, precis sådant man så ofta sett det beskrifvas i skolpojksårens äfventyrsromaner.

Tanganyika, som förutom sitt opålitliga lynne äfven till formen mycket påminner om Vättern, har en längd

af omkring sjuttio svenska nymil samt ett mycket ansenligt djup. I dess vatten lefva representanter för en djurvärld, som annars på vår jord blott återfinnes som petrifikater i aflagringar från länge sedan svunna tidsåldrar. Äfven djurtyper, som annars blott förekomma i de salta hafven, finnas i denna egendomliga sötvattenssjö. Talrika floder och bäckar mynna ut i dess vatten,

Marknadsplatsen i Ujiji. Fot. af förf.

som dock saknar utlopp, utom hvart tredje år, då Tanganyika regelbundet genombryter den sandiga landtunga, som annars skiljer sjön från Lukugafloden. Genom detta periodiska utlopp föres Tanganyikas vatten till Kongofloden för att efter en färd på omkring trehundra svenska nymil slutligen mynna ut i Atlanten.

Tre och en half dag tog det för vår ångare att föra oss från Bismarcksburg till Ujiji. Om kvällarna ankrade vi alltid i nagon liten vik vid östra stranden,

då Fries och jag begagnade tillfället att hopbringa en samling snäckor, af hvilka atskilliga äro af utpräglad marin typ. Ibland ströfvade vi också omkring i strand-

Ujijiskonhet. Fot. af förf.
Observera de tre örontrissorna samt den i ett hål genom näsvingen instuckna blomman.

skogen, där jag vid ett tillfälle hade nöjet att pa knappa trettio meters håll få iakttaga en betande zebrafamilj. Det var just i solnedgången. Aldrig kommer jag att

glömma, hur skarpt teckningen framträdde på de trefliga små vildhästarna och hur bakgrunden med sina palmer och akacior glänste i de sista solstrålarnas röda ljus.

Den fjärde december kastade vi ankar utanför Ujiji. Platsen var förr af stor betydelse som centrum för den arabiska slafhandeln i dessa trakter af Afrika.

Fortet i Ujiji. Fot. af förf.

Nu sedan européerna lyckats stäfja denna trafik, har platsens betydelse sjunkit, men den är ännu den viktigaste handelsorten vid Tanganyika, och i en framtid, då järnvägen från östkusten når fram till Ujiji, kommer platsen nog att gå en snabb utveckling till mötes.

I Ujiji finnes ett fort, och här blefvo vi mottagna på det mest förekommande sätt af de tyska officerarna,

af hvilka några snart skulle begifva sig ut på ett krigståg mot en upprorisk negerstam. Ujijis hus och hyddor ligga inbäddade bland mangoträd och palmer. Det mangoträd, under hvilket det historiska mötet mellan Livingstone och Stanley ägde rum, finnes ännu att bese.

Fot. af förf.

Det mangoträd i Ujiji, under hvilket det ryktbara mötet mellan Livingstone och Stanley ägde rum.

Efter en dags uppehåll i Ujiji, hvarunder bland annat det stora hospitalet för sömnsjuka besågs, gingo vi åter ombord på Hedwig von Wissmann, som nu tack vare kommendantens tillmötesgående skulle få göra en extratur till det tyska fortet Usumbura vid sjöns nordända. Norr om Ujiji blef äfven den östra stranden mycket bergig, medan sjöns djup aftog, när vi närmade oss dess nordligaste del.

I Usumbura fingo vi af de tyska officerarna ett mottagande, som vi sent skola glömma. Allt som kunde göras för att underlätta våra forskningar och vår färd eller

Fot. af förf.

Sömnsjuk i sista stadiet. Patienten är så svag, att han måste stödjas af vårdaren. Hospitalet i Ujiji.

för att göra vår vistelse i Usumbura angenäm och intressant gjordes af dessa våra omtänksamma värdar.

Medan vi här väntade på de hundra bärare, som skulle hopsamlas för att följa oss mot norr, lät kom-

mendanten herr von Langen-Steinkeller sända bud till en warundistam, att ett par hvita höfdingar anländt, som borde hedras med en krigsdans. Höfdingen för stammen, hvilken tillika är en ansedd trollkarl, lät svara att redan nästa dag innan solen hunnit halfvägs mot sin middagshöjd, skulle en trupp af hans krigare vara i Usumbura.

På utsatt tid voro d:r Fries, jag och samtliga officerare samlade på ett fyrkantigt torg bakom fortet. Min spänning och förväntan var stor, ty jag hade hört att warundikrigarnas dans var något helt annat än de fula och enformiga negerdanser, som jag förut sett och som hufvudsakligen hade haft karaktären af parningslekar.

Hvitt ligger torget i det bländande solskenet, hvitt lyser fortet, men luften har dock ännu ej alldeles mist morgonens första svalka.

Nu når det taktfasta trampet af en trupp i språngmarsch våra öron. Det är warundikrigarna som nalkas.

Ej någon trumma eller sång höres, blott det lätta trampet af nakna fötter som samtidigt nå marken.

I gåsmarsch, en efter en, springa warundimännen in på torget med omkring tre meters afstånd mellan hvarje karl. Den långa raden af krigare tycks aldrig vilja taga slut, ständigt dyka nya gestalter upp bakom huslängan, men då den siste svängt in på torget, har jag dock ej räknat mer än femtio man.

Det är utvaldt folk, långa, seniga, svartbruna män i full krigsskrud. Deras ansikten äro skräckinjagande, målade som de äro med gul jord. Mantlar af barktyg hänga från skuldrorna, öfver hvilka äfven tigerkattskinn äro kastade. I händerna bära de spjut, båge

Fot. af förf.

Warundiman i krigsskrud. Observera den stora armring af trä, som mannen bär för att skydda sig mot bågsträngens anslag.

och pilar, och på vänstra armen hafva alla en väldig ring af trä till skydd mot bågsträngens slag.

Likt en jätteorm ringlar skaran i sicksack fram öfver torget. Då och då tar någon ett graciöst luftsprång, men faller sedan alltid in i den rätta takten. Närmare och närmare ringlar ormen, tills den når torgets midt.

Här formera krigarna linje. Höfdingarna springa

framför fronten och stämma upp en vild, men rytmisk sång. Utan att ändra plats stampa nu krigarna i takt till sången, alla fötter nå samtidigt marken, hur takten än omväxlar, ej ett felsteg göres.

Det är musik i detta tramp! Man njuter af att höra det, man fascineras af de växlande rytmerna, af anslagets styrka, som varierar, men ändock följer vissa lagbundna regler.

Höfdingarna ropa för att elda upp sina män, takten blir vildare. Nu springa de fram och tillbaka framför fronten, de skaka sina spjut och taga ibland väldiga språng, så att tigerkattskinnen flaxa, men mjukt och smidigt som pantrar nå de åter marken. När dansen går som vildast, höres plötsligt några hårdt markerade steg i en ny taktart, och så med ens står hvarje krigare orörlig, som förvandlad till en bronsstod. De förblifva i samma ställning några ögonblick, tills höfdingarnas kommandorop åter höras, och nu dela sig krigarna i två partier, hvarefter en fingerad drabbning börjar.

Under gälla stridstjut rusa de båda skarorna mot hvarandra, lansarna skakas, bågsträngar sjunga. Krigarna svänga sina kroppar, hoppa än åt ena sidan, än åt den andra för att låtsas undvika fingerade stötar och pilskott. Än viker den ena hopen undan, än den andra, och de flyende förföljas under segertjut.

På detta sätt fortsättes leken, tills stridslarmet plötsligt afstannar, krigarna formera åter linje, och dansen afslutas med det rytmiska tramp jag redan beskrifvit.

Ja, så gick det till vid warundikrigarnas dans. Det var första och enda gången jag haft något nöje af att se män dansa.

TIONDE KAPITLET.

Rusisidalen och Kivusjön.

Kivusjön, hur många känna ens namnet på denna underbara fjällsjö i Afrikas hjärta! Djup och klar, ligger den omgifven af väldiga bergskedjor och fjällvidder, och först så sent som 1894 skådades sjöns vida vattenyta för första gången af en hvit man, då den tyska grefve Götzen blef den lyckliga upptäckaren.

Sjön, hvilken uppstått under de våldsamma vulkaniska omdaningar, som en gång i tiden ägt rum i dessa trakter, ligger 1,460 meter öfver hafvet och har en areal ungefär jämförlig med Vätterns. Man har lodat ända till 600 m. utan att nå Kivusjöns botten. Kivus vatten ledes genom Rusisifloden till Tanganyika och har således sitt sista utlopp genom Kongofloden i Atlanten. Norr om Kivu resa sig de väldiga, till en del ännu verksamma Virunga-vulkanerna, bland hvilka en uppnår en höjd af 4,500 m. öfver hafvet. På norra sidan af vulkanområdet rinna ett flertal små bäckar upp, som snart förena sig till den i början mycket anspråkslösa Rutshurufloden, Kongonilens yttersta källflod. Detta vulkanområde är således vattendelare mellan Atlantiska Oceanen och Medelhafvet och är på samma gång äfven i zoologiskt, botaniskt och etnografiskt hänseende en sorts gränstrakt för områden af olika karaktär.

Vår vandring mellan Tanganyika och Kivu blef, som vi väntat, synnerligen omväxlande och intressant. Första dagen färdades vi genom en trakt, som varit svårt härjad af sömnsjukan, men ett öfverflöd af bananlunder utvisade, att landet för några år tillbaka haft en mycket talrik befolkning. Sömnsjukeflugor (glossina palpalis) förekommo rätt allmänt, och särskildt doktor Fries löpte nog rätt stor risk att blifva biten, när han, för att undersöka strandfloran, uppehöll sig utmed de af sömnsjukeflugorna särskildt älskade vattendragen.

Tidigt på morgonen den andra marschdagen kommo vi in i en underbar nejd. Mellan de branta bergskedjor, som i öster och väster begränsa Rusisidalen, utbredde sig en vid slätt, denna årstid beväxt med smaragdgrönt gräs af endast ett par tums höjd. Gräset var så jämnt och frodigt som på en välskött gräsmatta i en svensk herrgårdspark.

Parklik syntes äfven den öfriga vegetationen. Här och hvar reste sig jättelika, vidunderliga euphorbior eller eleganta solfjäderspalmer. Mera blygsamt tedde sig de rätt talrika finbladiga akaciorna, som gärna bildade för ögat synnerligen tilltalande boskéer bland palmbestånden. Än syntes palmer, euphorbior och akacior tillsammans i vackra grupper, än reste sig enstaka praktexemplar af de nämnda trädslagen, förnämt isolerade direkt från den jämna gräsmattan. Orädda flockar af guldskimrande krontranor, snöhvita hägrar och sällsamma ibisfåglar fulländade landskapets nästan chablonmässigt paradisiska utseende i så hög grad, att botanisten ofrivilligt började speja efter ett visst för mänskligheten mycket ödesdigert frukträd! Hans förhoppningar i detta afseende gäckades emellertid, men fick min kära res-

Fot. af förf.

Landskapsbild från Rusisidalen med euphorbior, palmer och akacior.

kamrat trösta sig med att de forskningar och samlingar, som han gjorde under den långa vandringen mellan Tanganyika och Kivu, dock borde blifva af ett alldeles särskildt intresse, då han hade lyckan vara den första botanist, som färdades fram genom dessa märkliga trakter.

Vid nordändan af Tanganyika hade vi erhållit bärare genom den tillmötesgående tyska kommendanten i Usumbura, men dessa bärare måste bytas efter några dagar, och sedan fingo vi byta folk i nästan hvarje större by. Tillräckligt med bärare kunde tyvärr ej alltid rekryteras på ett för européer fullt tilltalande sätt. När vår utmärkta arabiska tolk Salim, hvilken inom parentes sagdt i unga år tjänstgjort som Stanleys bössbärare, märkte att folket vid vår ankomst till en by sökte smita i stället för att efterkomma vår vänliga uppmaning att mot hederlig vedergällning taga tjänst som bärare, tvang han byhöfdingen sända ut bud till sina underlydande, att deras hyddor utan förbarmande skulle brännas, om det önskade antalet bärare ej anlände inom utsatt tid. Så stor var här de svartas rädsla för den hvita mannens förtrollade vapen, att bärare då alltid infunno sig med berömvärd raskhet.

En morgon, när Fries och jag för tids vinnande hade afmarscherat med ett fåtal bärare och lämnat gamla Salim kvar för att anskaffa mer folk, började de svarta visa sig hotfulla mot vår arab och trängde honom inpå lifvet. Fast Salim vid detta tillfälle var utan gevär, visade han sig dock situationen vuxen. Lugnt tog han fram några mauserpatroner, som han erhållit af oss, och visade vildarna de konstiga tingestarna. Salim förberedde nu de svarta på, att om de ej ögonblickligen åtlydde hans befallningar, skulle han med dessa de hvita höfdingarnas

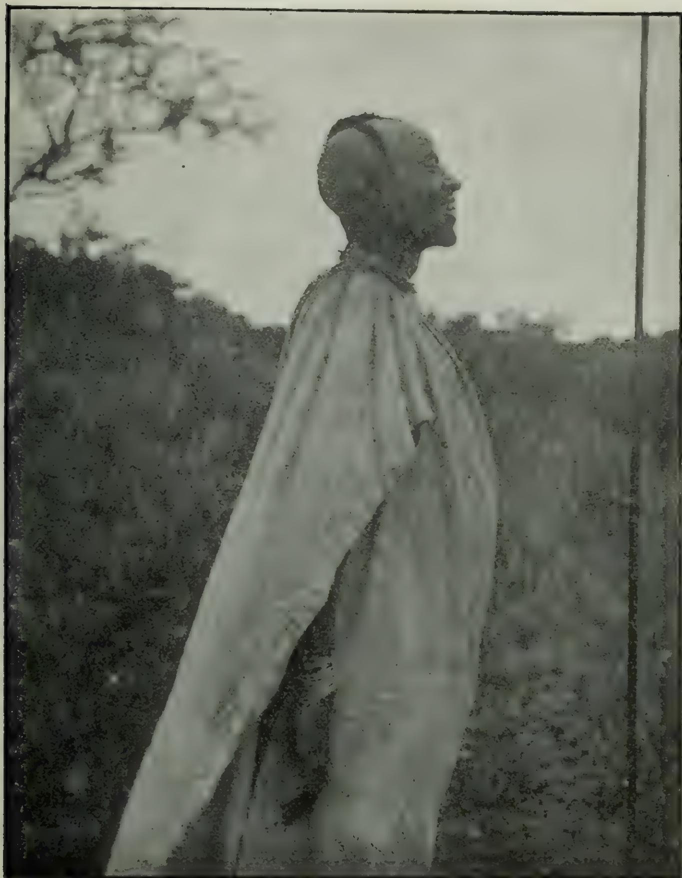
fruktansvärda vapen tillintetgöra dem alla. Arabens säkra och hotfulla uppträdande jämte patronernas mystiska utseende ingaivo de svarta den nödvändiga skräcken, och snart kunde Salim stolt aftåga med en fulltalig karavan.

Fot. af förf.

Rekrytering af felande bärare i en by vid Tanganyikas nordända. Mannen i förgrunden, som bär en piska af flodhästhud, är en af byhöfdingens tjänstemän.

Folket i de trakter vi nu genomtågade kallas warundi, men liksom hos det längre norrut boende ruandafolket tillhöra landets höfdingar en egendomlig härskarstam, watusi. Dessa watusi hafva i allmänhet ett mycket aristokratiskt utseende, med synnerligen högväxta slanka gestalter, smäckra lemmar och fint skurna profiler. Hudfärgen är nästan bronsbrun, betydligt ljusare än hos de flesta öfriga central-afrikanska folk. Man kan af flera

Fot. af förf.

Byhöfding af Watusistammen.

orsaker sluta sig till, att watusifolket är en gallastam, som invandrat i dessa trakter och som pa grund af sina många öfverlägsna egenskaper blifvit härskare öfver landets andra inbyggare. Warundis hufvudnäringar äro åkerbruk och boskapsskötsel. Särskildt watusi sätta en ära i att äga stora och välskötta hjordar af den för dessa trakter säregna enormt långhorniga boskapen.

Då vi kommo till en warundiby, lät höfdingen alltid som gåfva sända oss en stor träbunke full med mjölk af ett utmärkt utseende, men som alla mjölkkärl i dessa trakter rengöras medelst urin, voro vi alltid högsinta nog att donera mjölken till vårt folk, som ej ansågo att det lilla knepet vid diskningen förminskade mjölkens njutbarhet.

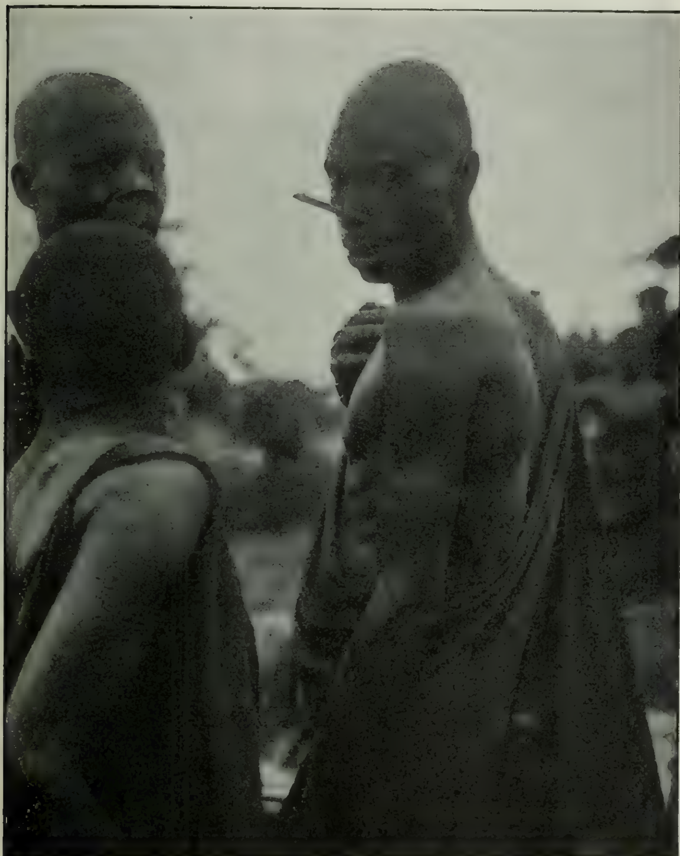
Utmärkande för rusisidalens befolkning äro fina, väl arbetade lancettformiga spjut, hvilka särskildt watusi bära med nedärfdt behag, samt långa smala dolkar med vackra koppartrådslindade slidor.

I dessa trakter liksom på många andra håll i Afrika har folket en stor passion för snus, som dock här anbringas på ett alldeles särskildt fiffigt sätt. Man stoppar nämligen näsan full med det älskade snuset, hvarefter en klämmare af trä fastsättes öfver näsborrarna, som därigenom tillslutas. Snuset sitter nu där det sitter, och risken att vid våldsamma rörelser eller genom en eventuell nysning förlora något af den dyrbara varan är genom denna praktiska uppfinning så godt som utesluten.

Ju mer vi nalkades Kivu, desto bergigare blef landskapet. En dag passerade vi några heta källor af resp. 46 och 67 graders temperatur. Dessa källor gjorde ett utomordentligt djupt intryck på vår hederliga sydafrikanska kock Jonas, som förut aldrig sett ett dylikt naturunder och som sedan mycket grubblade på, hvem det egentligen var som fyrade på i denna underjordiska ugn.

Småningom hade landet öfvergått i en typisk högfjällsnatur, som fullständigt saknade trädvegetation. Nära byarna funnos dock planterade bananlunder eller rättare

sagdt bananskogar samt äfven odlingar af majs, sockerrör, bönor och oraceer. Det hände här att byhöfdingar sände oss gåfvor af ända upp till ett trettiotal stora banankiasar,

Fot. af förf.
Man med klämmare om näsan för att hindra snuset att rinna ut. Rusisidalen.

och voro dessa presenter synnerligen välkomna, då vi under hela färden mellan Tanganyika och Kivu ej sågo en enda antilop eller annat fyrfota matnyttigt villebråd.

Leoparder grasserade här våldsamt bland de in-

föddas boskap och togo sig äfven då och då en mer smaklig tvåbent stek. En af våra bärare hade haft ett äfventyr med en leopard, som i nattens mörker smugit

Fot. af förf.
Man, hvars ansikte blifvit sönderbitet af en leopard. Rusisidalen.

sig på honom medan han sof. Karlens sargade, vanställda och ännu variga ansikte, där själfva kraniet här och hvar grinade fram, bar ett ohyggligt vittnesbörd om den fruktansvärda strid han utkämpat med vilddjuret.

Den 14 december hoppades vi få Kivusjön i sikte. Vi hade under dagens lopp stigit närmare 700 meter, men måste slå vårt nattläger på 1,500 meters höjd utan att hafva sett en glimt af sjön. Vid middagstiden dagen därpå fingo vi emellertid syn på den efterlängtade vattenytan, och efter ännu en timmes marsch nådde vi stranden, där läger slogs strax öster om sjöns utflöde i Rusisifloden, midt emot Kongostatens station Nya-Lukemba.

I en af stålplåtar sammanfogad otymplig pråm, som jämte roddare ställdes till vårt förfogande af den tillmötesgående befälhafvaren för nämnda station, började vi följande dag färden öfver sjön. Kivusjöns sydliga strandformationer hafva ett mycket egendomligt utseende och påminna rätt mycket om de konstgjorda klippartier, man så ofta får se kring parkdammar och fontäner, där kullerstenar af skiftande storlek ligga inbäddade i en hård, hvit, cementliknande massa.

Medan landet som omger sjöns södra del utgöres af ett gräsbevuxet hedlandskap, som nästan helt och hållet saknar trädvegetation, så bekransas sjöns öfriga stränder liksom den väldiga Kvijwi-ön af yppiga urskogar.

Då vi efter första dagens rodd landstego vid sjöns västra strand, fingo vi besök af en trupp infödingar, som genom vår tolk förklarade, att de nyligen blifvit anfallna af en annan stam, samt bådo oss enträget om hjälp. Vi pröfvade dock rättvist deras talan till ingen vår åtgärd föranleda, som det så vackert heter på kanslispråket.

Efter tre dagar hade vi hunnit till Kvijwi-öns nordända, och påföljande dag kom den norr om sjön belägna väldiga vulkanen Kirunga-tsha-Gongo eller Ninagongo i sikte.

Medan en hårfin månskära, som blott hade två dygn kvar till nyet, ännu kämpade mot morgonrodnaden, började vi under våra roddares entoniga sånger färden öfver Kivusjöns norra öppna vattenyta. Vi visste att det var en vågsam färd vi begynte i den tungt lastade järnpråmen, hvars reling låg oroväckande nära vattenytan. Den belgiska stationsbefälhafvaren i Nya Lukemba hade också varnat oss för att befara denna del af sjön samt enträget bedt oss att i stället följa kusten åt. Kivusjön är nämligen i närheten af vulkanområdet synnerligen oberäknelig, och många äro de människooffer som sjön här kräft. Vår lyckas stjärna svek oss emellertid ej heller denna gång, sjön låg glasblank hela dagen, och utan äfventyr nådde vi före solnedgången den belgiska stationen Goma, belägen vid sjöns norra strand.

Fot. af R. Fries.

Strandparti med euphorbior på ön Kvijwi.

ELFTE KAPITLET.

Vulkanområdet och Rutshurudalen.

Allt sedan vår karavan den 21 december bröt upp från Kivusjöns norra strand, hafva vi omgifvits af Virungavulkanernas imponerande, men dystra jättekäglor. Än hafva vi färdats genom täta urskogar, än öfver vida ökenartade lavaslätter, tills vi slutligen nådde det bördiga och tätt befolkade landet vid de norra vulkanernas fot. Under de tre dagar vi tillbragte i urskogen och på lavaslätten, hade vi ej funnit en droppe vatten, men vi voro beredda härpå och hade medtagit ett tillräckligt förråd af den nödvändiga varan. Äfven i de talrika med bananplanteringar omgifna byar, som vi under vår sista marschdag passerat, hade det varit svårt att erhålla vatten för eget bruk. Våra bärare klarade sig emellertid lätt undan vattenbristen genom att efter landets sed tugga stycken af bananens starkt vattenrika stam. Inom vulkanområdet, där ytvatten endast sällan förekommer, är nämligen detta sätt att tillgodogöra sig växternas vattenhalt ett mycket vanligt bruk.

Julaftonen är inne!

På en bergås, ur hvilken en liten bäck kväller fram, slå vi vårt julläger. Åsynen af bäcken var en mycket välkommen julgåfva till Fries och mig, ty den styrde

kosan mot norr och utvisade, att vi ändtligen öfverskridit vattendelaren mellan Atlanten och Medelhafvet. Det var en af Kongo-Nilens första källflöden, som vi på själfva julaftonen anträffat. Vi kände det som om vi funnit en länge eftersökt reskamrat, ty från Afrikas hjärta skulle bäcken och vi nu följas åt på den långa färden genom Kongo, Uganda, Sudan och Egypten, fram förbi Kairos pyramider ut till det blånande Medelhafvet.

Fot. af förf.

Vårt jullager i vulkandistriktet norr om Kivusjön. I bakgrunden synes Mikenovulkanen.

Våra gröna tält sattes upp med mycken omsorg, hvarefter lådor, växtpressar och andra grejor ordnades utmed tältens sidor. Denna sistnämnda åtgärd vidtogs för att gifva oss ett åtminstone skenbart skydd mot nattliga påhälsningar af de lejon, som nyligen bortfört flera infödingar i de närbelägna byarna. Så ordnade Fries och jag ett litet julbord, hvars förnämsta prydnad utgjordes af tre stora och en massa små stearinljus. Bred-

vid detta julaltare lade vi upp de gåfvor vi bestämt åt våra nio rhodesiska trotjänare. Deras julklappar voro minst sagdt storartade efter centralafrikanska förhållanden, ty hvar och en skulle få en präktig röd filt, en fez, en knif, en emaljerad tallrik, en trådrulle, ett paket synålar, sex cigarretter och en tändsticksask. En lika innehållsrik hög lade vi äfven upp åt »tjänarnas tjänare», en liten pigg negerpojke, som våra boys anställt som sin personliga passopp, och hvilkens hela förmögenhet hittills bestått af ett fotsbredt linnestycke, gossens enda skydd mot den på dessa höjder rätt bitande nattkölden.

När alla förberedelser för julaftonsfirandet voro undanstökade, rakade vi oss, togo ett härligt bad i vatten från den närbelägna bäcken samt satte på oss våra redan många gånger lagade och stoppade, men skinande rena helgdagskläder.

De nio rhodesiagossarna samt »tjänarnas tjänare» kallades nu fram.

Det hade börjat mörkna och ljusen på julbordet, som vi just tändt, brunno med små fladdrande lågor. Allvarliga och med ett högtidligt uttryck i sina svarta ansikten ställde sig gossarna i en halfcirkel kring oss. Fastän de voro odöpta, hade de dock hört talas om de hvitas mäktiga Gud, och de hade alla klart för sig att det var en åt denna Gud ägnad högtid som nu ingick.

Med kocken Jonas som tolk började jag så att tala om den betydelse, som Frälsarens födelse haft och har för människosläktet, samt sökte att på ett för de svarta lättfattligt sätt framhålla kärnpunkterna i Kristi lära. Vår hederliga Jonas blir med naturmänniskans lättrörda sinne allt mer gripen af de sanningar han tolkar, hans stämma

får en vibrerande innerlig ton, och åt hans föredrag förlänas en dramatisk och högtidlig prägel.

En häftig vindstöt släcker emellertid plötsligt nästan alla våra små ljus, och ett ögonblick äro vi omgifna af den afrikanska nattens mörker, men snart äro ljusen åter tända på de af nattvinden sparade lagorna, och vårt julaltare sprider än en gång sitt glimrande sken kring tälten.

Nu delas julklapparna ut. Det var en sann glädje att se våra tjänares förtjusning. De hade emellertid gjort sig förtjänta af våra julgafvor; trogna som guld, hade de följt oss på vår långa och vågsamma färd genom områden, som för dem voro totalt okända, alltid litande på sina herrars förmåga att under alla omständigheter taga sig fram; en tro, i hvilken de blifvit bergfasta på grund af den fenomenala tur, som hittills följt såväl Fries som mig under hela vår färd. När till sist lilla Darama, »tjänarnas tjänare», ropas upp och till sin egen och sina svarta herrars stora öfverraskning erhåller sin andel af gåfvorna, som för honom representerar ett svindlande högt värde, förlängs hans mun i ett grin så bredt, att den mest rasrena solvarg kunnat afundas honom.

Fries och jag satte oss nu ned vid vår julmiddag, som bland andra goda saker äfven innefattade dopp i gryta och risgrynsgröt. Vi hade vårt middagsbord dukadt mellan tälten, och där sutto vi i godan ro och språkade om, hur vi trodde att våra hemmavarande hade det, tills i ett nu en våldsam storm öfverraskade oss. I sista stund räddade vi bordet från att hvälfvas omkull och buro in det i mitt tält, där det vid kaffet pryddes med en af de fyra halfvor punsch som medförts från hemlandet.

Jag vågar hoppas, att äfven den mest uppriktiga helnykterist och förbudsvän dock innerst i sin svenska själ förlåter oss, att den flaskan ej endast fick stå som en vacker dekoration!

Länge sitta Fries och jag i mitt trånga men hemtrefliga tält, medan stormen i hvarje ögonblick hotar att rycka med sig den bräckliga bostaden. Vinden tjuter, tältstagen smattra mot den spända duken, och allt som oftast söker en stormil sig in genom någon fog i tältet, hotande att åter släcka våra flämtande ljus. Det i början lifliga samtalet mattas småningom af, tysta blossa vi på våra pipor, medan tankarna fly bort från rykande vulkaner och dystra lavaöknar, från villande urskogar och böljande elefantgräs. Hvarthän de flydde, och hvar vi själfva i fantasien snart befunno oss denna julkväll, det behöfver jag emellertid nog ej närmare förklara!

Annandag jul rapporterade de svarta, att några elefanter hade varit synliga ej långt från lägret, och en infödinig erbjöd sig att följa oss till den plats, där han hade sett djuren. Han förde oss nu genom marker, beväxta med elefantgräs af minst tre meters höjd. Här funno vi snart flera elefantstigar samt färska spår efter de väldiga kolosserna, som af allt att döma ej hade haft brådtom. Det knifskarpa gräset stod så tätt som en mur på ömse sidor om stigarna, och hade elefanterna hastigt vändt och rusat tillbaka i sina egna spår, hade vi löpt stor risk att blifva nedtrampade. Som vi i det höga gräset ej kunde se mer än några få meter framför oss, sökte vi oss efter otroligt besvär upp på en höjd, hvarifrån vi hade en god utsikt öfver slätten.

Då vi nådde krönet, fingo vi syn på en väldig

elefant, som delvis syntes öfver gräset omkring sexhundra meter från oss. Han stod vänd rakt emot oss med de kolossala öronlapparna utspända. Den enorma vidden mellan öronens ytterkanter* gaf mig först intrycket, att jag såg hela djuret i profil. När jag så upptäckte att det blott var hufvudet som syntes, blef jag verkligen imponerad af denna urtidsjätte, som jag nu skulle söka att nedlägga. Ingen af de öfriga elefanterna syntes till, de hade tydligen gifvit sig af på någon längre färd.

Fries och jag dyka nu med våra svarta åter in i gräshafvet, som här till vår glädje är af betydligt mera framkomligt slag, samt tränga fram i riktning mot elefanten. När vi enligt beräkning ej böra hafva så långt kvar, höjer sig marken så att vi åter få syn på djuret, nu på knappa hundra meters afstånd. Det är en väldig tjur, men hans betar äro enligt kongobegrepp ej särdeles stora, ett lyte som vidlåder alla elefanter i vulkanområdet. Han rör sig nu sakta i riktning från oss, men stannar åter efter några steg.

Än en gång dyka vi in i gräset och framtränga, tills vi höra hur elefanten rör sig ett trettiotal meter längre fram. De svarta gömma sig nu, medan Fries och jag ensamma fortsätta mot besten. Vi hafva gjort upp, att jag skall skjuta, och som vi i händelse af ett angrepp ej hafva stor utsikt att undkomma i det snärjande gräset, är jag fullt på det klara med att min kula måste verka ögonblickligt dödande, således placeras i eller strax invid elefantens öronöppning. Denna är, i motsats till de väldiga öronlapparna, mycket liten. Med korditexpressen på helspänn, smyger jag framåt,

* Afståndet mellan öronlapparnas ytterkanter befanns vid uppmätningen vara 2 m. 34 cm.

Fot. af R. Fries.

Väg genom elefantgräs i vulkanområdet. Mannen i förgrunden bär en af betarna från den af författaren fällda elefanttjuren.

sakta och försiktigt som en jagande katt, och Fries med sin mauser följer lika ljudlöst några steg bakom mig. Plötsligt ser jag en gråsvart massa sticka upp ur växthafvet ett tjugutal meter framför mig. Det är elefanten! Sakta vandrar han snedt ifrån mig, men stannar åter, utan att ana den fara han löper.

Hvad jag njuter af att se detta sagolika urtidsdjur med sin väldiga kroppsmassa och vidunderliga gripnäsa, i en omgifning med hvilken det hör samman!

Men länge får jag ej stå försjunken i naturbetraktelser, ty en tillfällig förändring i vinden kan när som helst förråda min närvaro. Stående höjer jag min korditexpress, tar sikte på den svarta öronöppningen och trycker af.

I samma ögonblick skottet dånar, störtar kolossen till marken, där han ligger stendöd, utan att häfva hunnit gifva ett ljud ifrån sig.

Jag kan ej förneka, att jag kände mig glad och kanske äfven litet stolt, ty detta var den tredje elefant, som jag fällt till marken med ett enda skott. Att elefanter ej äro så lättskjutna, om man ej träffar dem på rätta stället, det visste jag nog redan då, men fick senare ett sorgligt bevis på, när jag i Sudan åsåg, hur tvenne jägare, som för resten tillhörde en ur sportlig synpunkt synnerligen framstående nation, på knappa 100 meters håll sköto 16 skott på en elefanttjur, hvilken, fast han en gång föll till marken, dock åter reste sig och fortsatte som om ingenting händt!

Utbrytandet af betarna på den af mig fällda elefanttjuren tog nu sin början, men som detta är en rätt långvarig procedur, återvände vi till lägret med snabeln, som, uppträdd på en stång, erinrade om en jättelik korf. Den blef en mycket välkommen omväxling i julmaten, och smakade ej olikt grisfötter!

Tredjedag jul bröto vi åter upp, lämnande Virungevulkanerna och den väldiga lavaplatån med sina många småkratrar bakom oss, men innan jag för läsaren vidare

mot norr, skall jag gifva en kort skildring af en af de intressantaste vulkanerna i detta område.

Kirunga-tsha-Gongo, äfven kallad Ninagongo, hvars stympade kon reser sig 3,412 meter öfver hafvet, påminner till formen mycket om Japans mångbesjungna och ständigt afmålade Fuji-Yama. Från ett af våra läger norr om Kivu företogo vi en bestigning af Ninagongo,

Fot. af förf.
Snabeln af den fällda elefanttjuren bäres till vårt läger.

för att Fries skulle få tillfälle studera bergets olika botaniska formationer. Den öfver en kilometer vida cirkelrunda kratern med sin inåt lodräta lavavägg, som lik en väldig fängelsemur reser sig från en fullkomligt jämn kraterbotten, skulle hafva erbjudit Dorée den mest ypperliga förebild för en teckning till Dantes Inferno.

Midt i kraterns fullkomligt plana golf synas två likaledes cirkelrunda och absolut lodräta afgrunder, som,

tangerande hvarandra, stupa ned i underjorden. Skyar af svafvelgul rök stiga oupphörligt upp ur deras hemska djup, liksom utur kraterbottnens talrika, smala sprickor, medan täta mörka moln, som omsvepa bergets hjässa, hölja kratern i en höstgrå, tröstlös skymning. Fullständig dödstystnad råder. Isande vindar svepa då och då ljudlöst öfver berget, tränga ned i kratern och dansa om med rökstoderna, hvilka då likt flockar af vettskrämda väsen störta sig mot muren kring det Hadesliknande djupet. Vi behöfva verkligen ej mycken fantasi för att i denna storslaget hemska plats se ett hemvist för onda andar, och de två runda tätt invid hvarandra liggande afgrundstuberna leda våra tankar på en af den fule själf uppfunnen dubbelport, där de osaliga sorterades efter kön, för att evigt åtskilda rufva på sina minnen.

Nu få vi emellertid ej dröja längre vid detta märkliga berg, utan måste i stället låta våra tankar återföra oss till vulkanområdets norra gräns för att se, hur Svenska Rhodesia-Kongoexpeditionen går nya öden och äfventyr till mötes.

Dag efter dag fortsätta Fries och jag vår färd mot norr. Den lilla bäcken, som rann upp bredvid vårt julläger, har under tiden mottagit nya tillflöden och småningom växt ut till den präktiga älf, som kallas Rutshurufloden.

Vi hafva nu lagt ett godt stycke väg mellan oss och vulkanerna. Till och med den 4,500 meter höga Karissimbis snöklädda topp har förbleknat och försvunnit i den genom röken från talrika gräseldar disiga luften. För trenne dagar sedan passerade vi den lilla Kongostationen Rutshuru, där vi mottogos med den största

gästfrihet, och hafva nu blott en kort dagsmarsch kvar till Albert-Edwardsjön.

Vid en af de senaste lägerplatserna hade vi måst hvila öfver en dag, på grund af att jag under smygandet på några antiloper handlöst störtade ned i en af infödingar gräfd fyra meter djup fallgrop. Att min mauser, som jag just osäkrat ej brann af, var nära nog ett underverk. Fast jag ett ögonblick förlorade sansen, kryade jag dock snart på mig och kunde med min trogna Kitambaras hjälp taga mig upp ur mitt trånga fängelse och fortsätta jakten. Jag lyckades äfven komma i håll för djuren, som jag först då upptäckte vara hondjur och som därför blefvo sparade.

När jag återkom till lägret, kände jag mig emellertid litet vimmelkantig och febril, hvarför jag gick och lade mig. Lägret låg på en kulle omgifvet af grässlätter, och från min bädd kunde jag fördrifva tiden med att genom min zeisskikare iakttaga en mängd ståtliga uganda-antiloper* och buschbuck** som gingo och betade, nätt och jämnt utom skotthåll från tälten. Redan efter två dagar var jag åter pigg och kry och kunde fortsätta färden mot Albert-Edwardsjön, dit vi anlände på själfva nyårsdagen, och där läger slogs vid stranden.

* Cobus thomasi.

** Tragelaphus scriptus.

Fot. af förf.

Albert-Edwardsjöns sydända.

TOLFTE KAPITLET.

Vid Albert-Edwardsjöns södra strand.

Landet närmast söder om Albert-Edwardsjön har en stäppartad natur, och den något salthaltiga marken är glest beväxt med buskar och enstaka akacieträd. Rutshurufloden mynnar ut i sjöns sydända, där de långgrunda stränderna äro kantade med ett väldigt bälte af jättehög vass. Ett godt stycke ut är vattenytan nästan fullständigt täckt med pistia stratiotus, en sorts växt, som ej sänder ned sina rötter till botten, utan fritt drifver omkring i vattnet.

För hvar dagsmarsch som vi närmade oss Albert-Edwardsjön, syntes antiloper uppträda i allt större och större antal, och under den sista marschdagen genomkorsade vi ett område, som, jag är öfvertygad därom,

är det på storvildt rikaste i världen. Under hela denna vår sista dagsmarsch sågo vi massor af villebråd, ja det förgick ej ett enda ögonblick utan att antiloper voro i sikte. Jag kan försäkra att det varit en fullkomligt omöjlig sak att aflägsna sig femhundra meter från vårt läger vid sjön utan att komma olika sorters antiloper inom synhåll. Flodhästar voro så allmänna och så föga skygga, att en sådan best nattetid i det klaraste månsken promenerade förbi våra tält endast några få meter från tältstagen. Gick man ut vid fyratiden på eftermiddagen, var djurlifvet särskildt lifligt, och jag ber nu läsaren i tankarna följa mig på den lilla promenad, som jag den andra januari 1911 företog från vårt läger vid Albert-Edwardsjöns södra strand.

Medan Fries är borta för att söka bärga några flodhästar som han skjutit, går jag mot eftermiddagen ut med mauser och kamera för att med dessa båda redskap knäppa några representanter för traktens fauna. Jag tar äfven med mig några svartingar för att kunna sända bud till lägret efter bärare för att frakta hem det villebråd jag kommer att nedlägga.

När jag gått några minuter, är jag ute på buskstäppen och stannar för att taga en öfverblick af nejden. Hvart jag kastar blicken äro flockar af antiloper inom synfältet. Nästan alla äro upptagna af att beta, endast några få stå orörliga och betrakta mig nyfiket. Rakt framför mig på omkring 400 meters afstånd synes en flock af sju topiantiloper*. De stora konstiga vinfärgade djuren med sina bakåtsluttande kroppar betrakta mig med största intresse. Som både hanar och honor af

* Damaliscus corrigum jimela.

denna art bära horn, måste jag komma djuren närmare för att afgöra, om det finns någon tjur ibland dem. Jag går därför i en halfcirkel kring hjorden, tills jag får den förut ofördelaktiga vinden att blåsa från djuren mot mig, men fortsätter ytterligare ett tiotal steg, tills antiloperna skymmas af några buskar som stå en hundra

Fot. af förf.

Topiantilop; ♂ Albert-Edwardsjöns södra strand.

meter från flocken. Jag vänder då i rät vinkel och promenerar fram till buskarna, som fullständigt dolt min frammarsch för djuren, hvarefter jag försiktigt tittar fram. Antiloperna se nyfiket mot busken. Ett vackert djur med gröfre horn än de öfriga stampar då och då oroligt med den ena framfoten. Det är tjuren, och som hans horn tyckas vara sällsynt vackra, sänder jag honom en kula i bröstet. Han tar blott några språng

innan han faller. De öfriga djuren springa ett hundratal meter, hvarefter de stanna och betrakta mig, när jag går fram till deras döde ledare för att fotografera honom. Ett bud afsändes till lägret, hvarefter jag fortsätter min promenad.

Öfverallt är det lif och rörelse. Näpna bohor-reedbuck*, ej större än rådjur och med skarpt framåtkrökta horn, springa då och då upp ur gräset, ofta blott ett tjugutal meter från mig. Jag låter dem löpa, ty ännu har ingen haft tillräckligt vackra horn för att fresta till skott. En präktig ugandaantilop**, som ensam går och betar, lockar mig däremot, men han visar sig vara en försiktig general, och det dröjer rätt länge innan jag lyckas komma i håll, då äfven han faller för min mauser.

Solen har ej långt kvar af sin bana mot Kongobergen i väster och sänder nu sina allra rödaste ljusknippen öfver landet. Medan jag står och beundrar en hjord på flera hundra ugandaantiloper, hvilka långsamt skrida utmed en ås vid horisonten, får jag plötsligt ögonen på ett konstigt djur, som hastigt trafvar fram och tillbaka öfver slätten. Djurets lergrå kropp är af en sanktbernhardshunds storlek, och den uppåtböjda, tofsprydda svansen förlänar vid första ögonkast den konstiga skepnaden en nästan ruggig likhet med en jättestor pudel. Ett oproportionerligt långt, vederstyggligt hufvud med hornliknande vårtor och fruktansvärda huggbetar samt en från ryggen nedhängande rödaktig man fulländar odjurets infernaliska utseende. Det synes hafva mycket brådtom, och trafvar konfyst i sick-sack,

* Cervicapra redunca.

** Cobus thomasi.

dock alltid närmare och närmare min värda person. Det mystiska i djurets hela utseende och uppträdande leder mina tankar pa Fausts reflexion om djäfvulspudeln:

»Mig tycks, som lade han kring oss en snara
en magisk fin, för kommande försåt.»

Fot. af förf.

Ugandaantilop; ♂ Albert-Edwardsjöns södra strand.

En vartsvinsgalt var emellertid denna gang pudelns kärna, och djurets något egendomligt utstakade aftonpromenad berodde pa ett mycket planmässigt och energiskt utvädrande af markens supémöjligheter i form af saftiga rotknölar och dylikt.

En för svinet ogunstig bris hindrar det att i tid varsna mig, och det får nu på nära håll en expansiv kula ur min mauser — dess saga är all.

Sedan jag noga betraktat och med tillhjälp af solens sista strålar fotograferat den fällda besten, återtager jag min promenad mot lägret, och som det finnes många munnar att mätta och jag själf dessutom gärna vill förskaffa mig ännu några vackra jakttroféer från denna trakt, skjuter jag två präktiga reedbuckhanar samt ytterligare en kapital vårtsvinsgalt. I skymningen

Fot. af förf

Vårtsvin. Albert-Edwardsjöns södra strand.

anländer jag till lägret, och snart sitta Fries och jag vid en riklig middag med vårtsvinsstek som hufvudrätt.

Följande afton gör jag, åtföljd af några svarta, en utflykt till Rutshuruflodens östra strand. Det var med ett visst intresse som jag efter en halftimmes promenad närmar mig stranden, ty Fries hade sagt mig att han i floden sett hjordar på öfver hundra flodhästar. Snart höra vi äfven de väldiga djurens frustningar. Försiktigt

och med min kamera på helspänn smyger jag fram mellan strandens väldiga vassruggar, tills jag plötsligt får en öfverblick af floden. Den syn jag nu fick se glömmer jag aldrig.

Framför mig i floden, fastän utmed den motsatta stranden, simma ett tjugutal flodhästar, af hvilka flertalet ligga så djupt att blott deras hufvuden synas. Flera hvila dock i grundare vatten, där deras väldiga kroppar likt grå klippor höja sig ur floden. En hel familj ligger och sofver på sandstranden mellan den höga vassen och floden.

Då och då röra de makligt på sig, grymta till ett slag, men återtaga snart sin siesta. Bäst det är öppnar den gamle tjuren sitt ginungagap i en rekordgäspning, som blottar ett tandgarnityr af det mest fruktansvärda utseende. Han tycks nu efter middagsluren anse ett uppfriskande bad vara det rätta, ty han reser sig och promenerar med familjefaderns hela värdighet och själfsäkerhet ut i vattnet, i förbifarten knuffande till två af sina ungar, som lågo i vägen och som nu yrvakna rusa upp. De otympliga flodhästbarnen likna till formen i hög grad välgödda grisar, och deras färg är någonting mellan grått och skärt. De börja till mitt outsägliga nöje snart att bokstafligen munhuggas, och sällan har jag sett något löjligare än dessa flodhästungars klumpiga lek. De anse sig dock till sist böra följa farsgubbens exempel att taga sig ett bad, hvarför lekkamraterna tillsammans plumsa ut i floden. I detta ögonblick knäppte jag dem med kameran, och deras konterfej kan läsaren nu få beundra på vidstående plansch.

En af mina svarta tecknar åt mig, att han har något märkligare att visa längre uppåt floden. Efter

Fot. af förf.

Flodhästar i Rutshurufloden. Kongo.

omkring tio minuters vandring börjar jag åter höra de välkända frustningarna. Endast en smal vasshäck skiljer mig från floden, som af frustningarna att döma bör vimla af flodhästar. Och när jag, följande en flodhäststig, kommit genom vassen, svikes ej mina förväntningar.

Massan af flodhästar nästan öfverväldigar mig, jag tycker mig förflyttad några tiotusental år tillbaka i tiden, till ett af intet mänskligt öga skådadt urtidslandskap. Jag kan nämligen knappast fatta att i det tjugonde seklet det verkligen finnes platser på vår jord, där dylika jättedjur förekomma i ett så häpnadsväckande antal och lefva sitt lif ännu lika ostörda af den civiliserade människans dödsbringande vapen som i tidernas morgon.

Jag sätter mig nu på stranden och njuter af det sällsamma skådespelet. Jag roar mig med att räkna djuren och finner, att jag har öfver hundra flodhästar framför mig. Det var ett flåsande, grymtande och gäspande förutan like. De tyckas fullkomligt oberörda af min närvaro, endast de närmaste hedra mig då och då med en flyktig uppmärksamhet. Den starka strömfåran löper emellertid fram utmed stranden där jag sitter, så att djuren föredraga att hvila i lugnvattnet på motsatta sidan, men då och då simmar någon särskildt nyfiken flodhäst ut och kommer mig ofta ett tiotal meter nära, hvarpå han vanligen dyker med en föraktfull fnysning.

Sedan jag fotograferat hjorden, som dock hade för stor utsträckning att i sin helhet komma med på bilden, tar jag min korditexpress och väljer ut två gamla tjurar, som se ut att hafva vackra betar.

»Att han då inte kunde hålla sig från att skjuta

på de omisstänksamma stackars djuren,» tänker nog läsaren just nu och jag medger gärna, att en sådan tankegång är fullt förklarlig.

Det behöfdes nämligen ej mycken skicklighet för att mörda hvilken som helst af dessa flodhästar, och risken att blifva anfallen var lika med noll när man själf stod på land.

Nej, från en julle eller kanot skola dessa djur anfallas, om det skall vara någon spänning med flodhästjakten, och drapliga minnen hafva också både Fries och jag medfört från dylika strider med Behemoth.

Här stod emellertid ej någon kanot att uppbringa, och som jag nu en gang önskade erhålla två fullständiga uppsättningar af flodhästbetar från denna trakt och dessutom hoppades, att dödandet af tvenne djur skulle lända de öfriga till varning, så att hjorden i sin helhet ej blefve ett lättfånget byte åt första bästa elfenbensjägare, skjöt jag de utsedda exemplaren.

Till min stora förvåning väckte emellertid hvarken skotten eller kamraternas dödsryckningar någon vidare uppmärksamhet. Djuren voro ju vana vid mullrande åskväder som drogo förbi utan att skada dem, och det är minsann ej så lätt för tröga flodhästhjärnor att fatta, att en länge njuten fredstid kan taga slut. Det finnes varelser, som stå betydligt högre på utvecklingsskalan än hvad dessa fyrbenta flodhästar göra, och som ändock hafva mycket, mycket svårt att fatta den saken!

När skotten smällde och de två kamraternas liflösa kroppar drefvo bort med strömmen, vaknade de väldiga djuren visserligen upp för några ögonblick, ruskade på sina tjocka skallar och grymtade ilsket, men försjönko så åter i sin bekväma ro.

Fot. af förf.

Parti af en flodhästhjord på öfver hundra djur. Rutshurufloden nära Albert-Edwardsjön.

Sedan jag sett de tva skjutna flodhästarna stranda på en sandbank, beger jag mig af mot lägret, glädjande mig under marschen at det rika djurlif som på alla håll omgifver mig. Det skymmer emellertid hastigt på, solen försvinner, men när jag nalkas lägret har fullmånen i stället höjt sig öfver horisonten, spridande sitt trolska sken öfver land och sjö.

Fot. af förf.

Efter ovädret. Vårt läger vid Albert-Edwardsjöns södra strand.

TRETTONDE KAPITLET.

Färden öfver Albert-Edwardsjön och vistelsen i Kasindi.

Trots den fenomenala vildtrikedomen vid Albert-Edwardsjöns södra strand, voro vi glada att redan den fjärde januari få lämna detta malariahål, där vi nätterna igenom anföllos af anopheles-moskiter, hvilka som bekant öfverföra den i Afrika så vanliga malariafebern.

När vi stakade oss fram utmed den södra, sumpiga stranden, sågo vi i vasskanten en samling hyddor byggda på flottar samt bebodda af wakingwefolket. Detta folk skiljer sig i lefnadsvanor betydligt från Bangveoloträskets inbyggare, ehuru de båda folkens boplatser i viss mån erinra om hvarandra. Medan dessa senare lefva hela sitt lif i de väldiga sumpmarkerna och endast undantagsvis

beträda fast mark eller våga sig ut i öppen sjö, så hafva wakingwe sina hyddor byggda ute i den vassomkransade sjön blott för att försvåra eventuella fienders tillträde samt lefva i öfrigt ett vanligt fiskarfolks alldagliga lif. Rätt intressant var att se, huru regeln att en stams kulturståndpunkt afspeglar sig i dess bostäder äfven i detta fall höll streck, ty medan batwa endast hafva usla, bikupsformiga hyddor, bygga de högre stående wakingwe stora, präktiga bostäder med lodräta väggar och trattformigt tak.

De båtar och kanoter, som infödingarna vid Albert-Edwardsjön bygga, äro rätt märkliga i sitt slag, ty de skilja sig väsentligt från alla andra af infödingar tillverkade farkoster, som jag förut sett under den långa färden från Kap. Dessa senare bestodo nämligen endast af urholkade trädstammar, en äfven i andra världsdelar mycket utbredd primitiv båttyp, redan i femte århundradet före vår tidräkning beskrifven af Hippokrates under namn af monoxyle. Albert-Edwardsjöns farkoster däremot äro tillverkade af plankor lagda på klink, hvilka »sys» tillsammans med bastsnören. Fogarna mellan borden tätas med band af säf, hvilka hållas fasttryckta intill skarfvens insida genom det hårdt åtdragna snöret. I de hål, genom hvilka basttraden trädes, slås träpluggar, hvilka hindra vattnet att genom dessa hål tränga in i farkosten. Båtar af ungefär på liknande sätt hopsydda bräder voro ännu på Linnés tid brukliga inom den svenska Lappmarken, och själf har jag på den s. k. offerholmen vid Stora Sjöfallet funnit rester af en dylik farkost.

Utmed sjön finnas flera af Kongostaten uppförda skjul, kring hvilka papayaträd och äfven citroner hafva

planterats. Sådana utmärkta och praktiskt anordnade rastplatser äro ganska allmänna i Kongo. Som frukt-träden, jag tänker nu särskildt på papayaträden med sina delikata, melonliknande frukter, ej behöfva någon särskild vård i detta klimat, gifva de äfven utan minsta tillsyn skördar år efter år.

Fot. af förf.

Båt af hopsydda plankor. Albert-Edwardsjön.

Men skulle du, min läsare, genom ödets underbara nyck någon gång i framtiden befinna dig stadd på vandring i dessa trakter af Afrika och efter en hård dags-marsch i storm och regn ändtligen nå fram till en dylik rastplats, så frossa gärna först af de härliga frukterna, men sätt sedan upp ditt tält och låt ej tröttheten och regnet i förening förleda dig till att reda din bädd på marken i skjulet. Lyder du ej mitt råd, utan rullar in dig i en filt på bara golfvet, då dröjer det ej länge

förrän hungriga fästingar bita sig fast i ditt kött och inympa »kimputufebern» i ditt troligen förut af malaria tämligen illa medfarna blod.

I dessa rasthus samt i de inföddas hyddor äro nämligen fästingarna farligast, ty det är endast den fästing (kimputu), hvilken förut bitit en sjuk eller, enligt en nyare teori, äfven en sådan fästings afkomling, som öfverför kimputufebern. I motsats till malaria kan denna sjukdom ej förekommas med chinin.

Febern går småningom öfver, du tror dig vara botad, men efter några dagar är du åter lika sjuk. Nu vidtager du alla försiktighetsmått för att undgå nya bett, du ställer tältsängens fötter i kalabasser med vatten, och vid hvarje lägerplats slår du vatten öfver marken, ty du vet att kimputun liksom många andra obehagliga individer hafva en panisk förskräckelse för detta element. Ehuru du ej mer blir biten, kommer febern dock åter, du blir allt svagare och svagare, medan din synförmaga samtidigt aftager. Kimputufebern inverkar nämligen pa dina ögon, så att pupillerna allt mer krympa ihop, och har du då ej atropin i ditt resapotek, så får du säga farväl åt din synförmåga kanske för en kortare tid, men kanske också för alltid!

Medan Fries och jag med vår lilla flottilj af sydda båtar färdades utmed sjöns västra strand, voro vi pa ett i allra högsta grad obehagligt sätt utsatta för de här talrikt förekommande sömnsjukeflugornas intresse. Albert-Edwardsjöns strand är nämligen i stor utsträckning beväxt med vass, en vegetationsform som är särskildt lämplig för dessa flugors utveckling. Sömnsjukan har också pa det allra fruktansvärdaste sätt härjat rundt sjöns stränder, där öde byar, tomma och förfallna hyddor

samt utmärglade infödingar tydligt visade oss sjukdomens förfärliga framfart.

Ju mer vi nalkades den norra stranden, desto talrikare infunno sig de dödsbringande flugorna.

I svärmar kommo de nu. I första hand anföllo de våra svarta, men angrepo äfven oss, och få voro ej de sömnsjukeflugor, som vi i sista stund lyckades

Fot. af R. Fries.

Albert-Edwardsjöns norra strand, där sömnsjukeflugorna voro synnerligen talrika.

kvadda såväl på oss själfva som på våra roddares svarta ryggar. Som sömnsjukeflugorna ej gärna aflägsna sig långt från strandvegetationen, så kunde vi tidtals undgå dem genom att styra långt ut på sjön, men ibland måste man ju i land, och då voro de åter öfver oss som hunner. De svarta blefvo ofta bitna, men de tycktes ej mycket bekymra sig därom. Emedan sömnsjukan tar lång tid för att utveckla sig kunna in-

födingarna ej lära sig att förstå, att det är flugorna som öfverföra den dödsbringande sjukdomen.

De roddare vi hade föreföllo mycket slöa; ibland kunde de paddla på rätt tappert, men bäst det var slappnade de till och måste då med en sträng tillsägelse åter bringas i gång. Jag fick senare veta att de troligen alla voro smittade af sömnsjuka!

Under färden insjuknade en af mina trotjänare, balengemannen George, mycket svårt i dysenteri. När jag berättar att George låg i vår trånga båt och att han i sitt utmattade tillstånd i ett visst hänseende hade samma oförmåga eller kanske rättare sagdt förmåga som ett lindebarn, så är det lätt att förstå att odören, den brännande solen och sömnsjukeflugorna i förening ej precis gjorde färden öfver Albert-Edwardsjön till någon lustfärd.

Söndagen den sjunde januari anlände vi till Kongostationen Kasindi, där vi på det mest älskvärda sätt blefvo mottagna af den svenskfödda kapten Nyblom samt två belgiska tjänstemän, herrar Martens och Diedricks.

Kasindi hade länge sväfvat för vår fantasi som en underlig plats, ty från belgarna i Rutshurustationen hade vi fått höra, att ehuru Kasindi var beläget i en vildmark där hjordar på hundratals elefanter ofta uppehöllo sig inom synhåll från stationen och där hyenor och lejon nattetid ströko kring hyddorna, så fanns där dock en hvit kvinna, en svenska! Det var kapten Nybloms maka som rest ut till Entebbe i Uganda, för att där möta sin man. Kapten Nyblom lät sedan föra sin fru i bärstol genom stäpper och urskogar till den lilla Kongostationen i mörkaste Afrika.

Det dröjde ej många minuter efter det kapten Nyblom välkomnat oss, förrän hans unga och charmanta

fru inträdde. Nu blefvo vi svenskar i majoritet, och de hyggliga belgarna fingo mestadels söka följa vår konversation på tonfall och åtbörder, ty både det göteborgska och uppsvenska tungomål, som nu under en lång stund omväxlade, var för dem lika njutbart som grekiska för en realist.

Fru Nyblom hade dagen förut legat i fyrtio graders feber, men för att välkomna landsmännen hade hon bekämpat den trötthet och matthet, som alltid följer febern åt, och resolut stigit upp. Vi fingo genast en mycket hög tanke om vår landsmaninnas energi, och vår beundran för såväl kapten som fru Nybloms mod och motståndskraft ökades för hvar dag vi voro tillsammans med dessa älskvärda människor.

Hvad beträffar sömnsjukans framfart i Kasinditrakten, så berättade kapten Nyblom att stationen för fem år sedan ägde mellan två- och trehundra bebodda hyddor, men att den ödeläggande sjukdomen sedan dess reducerat dem till femton. För att ro stationens små stålbåtar hade sexton af strandborna anställts. På åtta månader hade alla dessa roddare utan ett enda undantag strukit med, de flesta af redan förut inympad sömnsjuka, som genom den ständiga vistelsen på sjön hastigt förvärrats, medan några hade blifvit ihjälslagna af män från den af mig förut omtalade wakingwestammen. Af de nyanställda roddarna hade fyra dött under de senaste veckorna!

Var befolkningen tunnsådd, så härskade däremot det rikaste djurlif kring stationen. I strandskogarna ströfvade elefanter, i sjön summo talrika flodhästhjordar, och om nätterna strökο ibland lejon och hyenor alldeles intill husen. Kapten och fru Nyblom berättade, att

de en dag från middagsbordet på stationshusets veranda sett en hjord på 280 elefanter ströfva fram i gasmarsch, ej längre bort än att djuren med lätthet kunde räknas. Själf såg jag en dag spåren efter en massa elefanter, som tidigt på morgonen passerat några få hundra meter från våra invid stationen uppresta tält.

På min fråga, hur fru Nyblom trifdes bland alla dessa vilda djur, svarade hon ungefär så här: »Ja, inte är det precis så trefligt, när lejon och leoparder störa ens nattsömn med sina rytanden och t. o. m., som det händt min man, söka krafsa upp fönsterluckorna till ens sofrum, men sådant är man ju beredd på att få finna sig i härute. Nej, värre tycker jag det är med alla otäcka råttor, som finnas här på stationen. Härom natten vaknade jag af, att en råtta bitit sig fast i min hand och en annan i min fot, åååh hvad jag då skrek!»

Som läsaren ser är das ewig weibliche sig likt äfven i hjärtat af Centralafrika!

Redan två dagar efter vår ankomst måste kapten och fru Nyblom begifva sig af till en annan station. Svenskar mötas emellertid ej hvar dag i dessa trakter, och kapten Nyblom hade vänligheten fördröja afskedet genom att göra en mycket kort dagsmarsch och inbjuda oss till supé i sitt första närbelägna läger. Denna afton, som vi fyra svenskar tillbragte tillsammans midt i ödemarken i en af Afrikas mörkaste afkrokar, står åtminstone för Fries och mig som ett tjusande, halft vemodigt minne.

I Kasindi stannade Fries och jag i fjorton dagars tid, hvarunder Fries gjorde vackra botaniska samlingar. Under denna tid voro vi dagligen inbjudna till herr

Martens, som på alla upptänkliga sätt sökte vara oss till hjälp.

Våra tält voro, som jag förut nämnt, uppsatta alldeles invid stationen, men vilddjuren tycktes här liksom i Abercorn ej det minsta genera sig för att göra närgångna besök inom själfva stationsområdet. Hyenor ströko hvarje natt kring tälten och läto då och då höra sina hemska läten, påminnande om vansinnigas skrän, men en natt fingo vi finare främmande.

Kring tälten lågo om dagarna kranier och hudar af våra jaktbyten för att torka i solen, medan de på natten lastes in i ett magasin för att ej släpas bort af rofdjur. Marken bevarade dock en för vilddjuren härlig boquet af blandad antilop- och vartsvinsdoft, som af den ljumma nattvinden fördes ned till strandskogen, där djurens konung ofta hade sitt residens. En natt behagade hans majestät att besluta sig för ett besök vid vårt läger, som enligt vindens lockande annons borde kunna bjuda högstdensamme på en alldeles utsökt supé, och som majestätet tydligen var en god och omtänksam familjefader, fick gemalen och den unge kronprinsen följa med på den lilla nattliga utflykten.

Djupt insomnade efter en ansträngande dag, lågo Fries och jag i våra bredvid hvarandra stående tält.

Före midnatt vaknar Fries af att det slamrar till vid en stor blecklåda, som står mellan tältstagen. I lådan finnas ömtåliga botaniska samlingar, hvarför Fries, upprörd i sitt innersta, ropar ett barskt: »hvem där!»

Efter ett par sekunders tystnad kommer svaret i form af ett doft vrål, enligt min reskamrats beskrifning likt det en grundförkyld bassångare frambringar för att klara strupen. Innan Fries hinner ur bädden, hör han

också en tung kropp tassa mellan våra tält, som stå högst två meter från hvarandra.

Det är djurens konung som kommit på visit!

Härom sväfvar emellertid jag i en lycklig okunnighet, ty jag sofver fortfarande som ett godt barn, tills Fries väcker mig med upprepade tillrop. Jag får strax klart för mig hur sakerna stå, ty två andra lejon börja att mullra i riktning mot strandskogen. Fries och jag sätta oss nu vid våra respektiva tältdörrar med spända mausergevär och speja ut i mörkret.

»Det var en kolsvart natt, allting i mörker låg, inte ett dyft jag såg, det jag kan svära pa,» ty från den molntäckta himlen lyste ingen enda stjärna, och månen befann sig i nedans allra sista period och var således ännu ej uppe.

Det först anlända lejonet hörs då och då från den plats helt nära tälten, där våra jakttroféer bruka ligga på tork, medan de två andra djurens rytanden komma allt närmre. Snart äro alla tre omkring tälten, men vi kunna ej se en skymt af de väldiga rofdjuren.

Länge sitta vi tåligt och vänta att åtminstone få se ett par lejonögon glimta till för att då åtminstone få smälla åstad med ett slumpskott, men förgäfves. När djuren hvarken tyckas vilja aflägsna sig eller komma så nära att vi kunna urskilja dem, tröttnar jag på leken tänder ett ljus i tältet och lägger mig att läsa, naturligtvis fortfarande med mausern inom räckhåll, och snart följer Fries mitt exempel.

I flera timmar ströko odjuren kring tälten, och som ingen kunde med säkerhet veta, om det var vi eller vårt jaktbyte som utgjorde den största attraktionen, läto vi ljusen vara tända och fortsatte med läs-

ningen, tills lejonmusiken aflägsnade sig allt mer och mer för att slutligen dö bort i fjärran.

Da vi paföljande morgon granskade marken, syntes sparstämplar efter det först anlända lejonet tätt invid vara tält. Fries och jag hade haft besten pa en meters afstand, med blott den tunna tältduken som skydd! Vid frukosten fingo vi höra af herr Martens, att ett af lejonen äfven varit inne pa hans veranda, där vi sedan tydligt kunde urskilja spåren efter den objudna gästen.

Efter lunch samma dag rapporterade en infödd soldat, att en mängd elefanter växlat in i strandskogen ej långt från lägret.

Jag beger mig genast af med några svarta, och efter en halftimmes promenad äro vi på de färska sparen. Elefanterna hafva gatt in i den täta strandvegetationen, sömnsjukeflugornas älsklingstillhåll, och snart börja de otäcka flugorna svärma kring oss. Som elefanterna svart fresta mig att fortsätta framträngandet, fangar jag nagra flugor för att inspektera dem, i ett svagt hopp att finna dem vara vanliga tsetseflugor, glossina morsitans, men deras helsvarta ben och saxlikt slutna vingar säga mig, att det tyvärr är den för människor dödsbringande arten som vi hafva att göra med*. Det är nu min skyldighet gifva order om hastig reträtt, och alltjämt förföljda af de ilskna insekterna atervända vi i språngmarsch mot den öppna slätten.

Som jag vid detta tillfälle hvarken hade rock eller myggnät till skydd för rygg och nacke, sa måste jag för att halla flugorna pa afstand oupphörligt sla omkring mig med en kvist och lyckades härigenom äfven

* Enligt »Insekter och sjukdomar af R. W. Doane och I. Trägård», öfverför äfven morsitans sömnsjukan.

denna gång att komma undan utan något bett. Två af mina svarta blefvo däremot sorgligt nog bitna. Det är emellertid ej nödvändigt att dessa nu hafva sömnsjukan, ty endast en viss procent af flugorna äro infekterade, och om mina boys haft tur, kunde just de flugor, som beto dem, för tillfället hafva varit alldeles ofarliga.

När vi kommit ut ur snårskogen, fick jag syn på den ståtligaste bushbuckhanne jag någonsin sett och lyckades äfven snart att skjuta honom. Det vackra hufvudet med sina lyrformiga horn finnes nu bland mina samlingar på Rockelstad och är mig en påminnelse om det dygn, då jag varit svårast utsatt såväl för Afrikas största rofdjur som för de små, men ännu farligare sömnsjukeflugorna.

FJORTONDE KAPITLET.

Färden genom Ugandaprotektoratet till Gondokoro.

Som sömnsjukan hade dragit försorg om, att vi i trakten kring Kasindi omöjligt kunde uppbringa tillräckligt antal bärare, hade vi måst sända efter sådana från Toro, hvilken station ligger i Uganda på sex dagsmarschers afstånd från Kasindi. Den tjuguförsta januari anlände bärarna, och samma dag bröto vi upp för att slå vårt nattläger invid en af de ringformiga saltsjöar, som omgifva byn Katwe. En kvart efter det vi lämnat Kasindi, öfverskredo vi den lilla flod, som här utgör gräns mellan Kongo och Ugandaprotektoratet, och voro således åter på brittiskt skyddsområde.

Ur sjöarna kring Katwe utvinna infödingarna stora kvantiteter salt. Denna i dessa trakter så kostbara vara sprides sedan genom handel inom vidsträckta områden af Centralafrika. Ringformiga sjöar förekomma mycket talrikt i trakten kring Katwe. De hafva bildats genom vulkaniska utbrott och äro vanligen omgifna af låga ringberg, som förläna nejden en slående likhet med en i relief utförd månkarta.

Vi äro nu ej långt borta från Ruwenzoris väldiga fjällkomplex med sina snöfält och isjöklar, och snart komma förbergen i sikte. Redan från Albert-Edwardsjöns

södra strand hade vi en tidig morgonstund sett den eviga snön lysa på Ruwenzoris öfver 5,500 meter höga hjässa, men den härliga bilden försvann snart som en hägring, och under hela den tid vi nu marscherade i det väldiga bergets omedelbara närhet doldes det af dimmor och moln.

Fot af förf.

Ruwenzoris sydöstra förberg.

Den tjuguandra januari blef på sätt och vis en bemärkelsedag för Fries och mig, ty vi passerade denna dag ekvatorn och erhöllo således den länge och mycket efterlängtade tillfredsställelsen att få slå vårt nattläger på det norra halfklotet.

Vi hade för resten haft en sabla het dag och något vatten stod ej att få under marschen. Den ena bäraren efter den andra stupade, men som vi alla nödvändigt

måste taga oss fram till vatten, gick jag efter karavanen för att se till att ingen lämnade sig alltför långt efter. Så snart någon lade sig, stannade jag hos honom, tills han repat sig så pass att jag anyo kunde få honom i väg. Härigenom fick jag till sist hela karavanen med mig.

Mot eftermiddagen kommo vi fram till en liten kratersjö. Jag rusade genast ned till stranden för att undersöka vattnet. En vidrig stank af vätesvafla slog då emot mig, vattnet var icke blott onjutbart utan helt säkert äfven giftigt. Mina svarta bärare hade emellertid reda på en liten pöl i närheten, där de påstodo att det fanns drickbart vatten, hvarför jag gaf order om lägerslagning.

Som mitt folk var i ett mycket stort behof af kraftig föda, gick jag före vår sentima middag ut och sköt tyra ugandaantiloper, alla bockar, som jag hoppades skulle förslå icke blott för kvällen utan äfven för de närmaste dagarna i händelse af minskad vildttillgång.

Under denna eftermiddagsjakt var jag vittne till en rätt intressant episod. Jag hade smugit mot en väldig gammal ugandabock, som stolt promenerade bland sitt harem af hindar, medan några andra yngre antilophannar gingo och betade på respektfullt afstånd. I samma ögonblick min kula rammar den stora antilopen och denna börjar vackla, rusar en af de yngre bockarna blixtsnabbt mot den gamla och börjar bearbeta honom med sina horn.

Den anfallande var tydligen en ungherre, som länge gått och syndat mot den första punkten i det tionde budet och som nu, när han såg den gamla vara skadad, tyckte tillfället vara lämpligt att utkämpa ett envig om de åtrådda sköna. Trots sitt dödliga kulsår, kämpade

den gamla riddersmannen in i det sista. När den unga bocken slutligen stod där som oförtjänt segrare, lät jag honom ej njuta frukterna af sitt lömska dad, utan sände äfven honom ett dödande skott.

Hindarna, som i dessa af jägare så oberörda trakter ej förstodo skottens innebörd, stodo länge och tittade efter de fallna, ända tills jag och mina svarta gingo fram för att stycka de båda döda slagskämparna.

När jag trött och törstig återkom till lägret och hoppades få frossa af några mycket efterlängtade och mycket välbehöfliga koppar te, bjöd min kära Jonas mig på en dryck, hvars vedervärdighet man knappast kan beskrifva. Den vattenpöl, som de svarta skrutit med, hade tydligen sedan lång tid tillbaka icke blott varit den enda vattningsplatsen för de här talrika vilddjuren, utan äfven af dem användts som en viss apparat, hvilken i Stockholms hyreslistor ofta går under rubriken: »alla moderna bekvämligheter».

Trots att vattnet filtrerades och kokades samt tillreddes med te och whisky, var det endast af yttersta nödtvång som vi kunde förtära detsamma. Det dröjde emellertid ej länge förr än drycken, om än i något förbättrad upplaga, åter kom upp!

Fjärde dagen sedan vi bröto upp från Kasindi, skiftade landskapet karaktär. Talrika småfloder, som matas från Ruwenzoris jöklar och snöfält, störtade här ned fran bergen och försvarade mycket var marsch. Vid ett par tillfällen togos nagra bördor af den starka strömmen, men tack vare våra tjänares raskhet kommo de åter till rätta.

I stället för den glesa akacie- och buskvegetation, som hittills dominerat, var nu landet täckt af jättehögt

elefantgräs, genom hvilket Ugandaregeringen låtit de infödda hugga upp breda vägar, som under den torra årstiden utmärkt kunde lämpa sig för automobiltrafik.

Ju mera vi nalkades Toro, desto talrikare blefvo de tecken som tydde på, att vi närmade oss mer civiliserade områden. Ofta upptäckte vi radband eller små kors på infödingarnas bröst, och talrika planteringar

Fot. af förf.

Väg genom elefantgräs nära Toro. Uganda.

af bananer, bomull och kaffe visade, att den högre kulturen ej blott var af andligt slag.

Toro är en station med blott några få hvita tjänstemän och missionärer, men äger betydelse som handelsplats och som genomfartsort för de flesta elfenbenskaravaner från angränsande trakter. Provinsen med samma namn styres i vissa afseenden af en infödd konung, Daudi (David) Kasagama, som likt många af

sina undersåtar antagit kristendomen. Statens viktigaste ärenden liksom domsrätten när det gäller människolif ligga dock hos den brittiska statsrepresentanten på platsen.

Kasagamas undersatar* tyckas hysa en orimlig respekt för sin infödda härskare, ty när Fries och jag besökte honom, tordes ingen af hans svarta tjänare nalkas sin konung annat än krypande och sågo då ut som stryk-rädda hundar. Kasagama själf gjorde i sin arabiska dräkt ett mycket sympatiskt intryck på oss, och han uppbar sin kungliga värdighet på ett fullkomligt oklanderligt sätt.

Den tjugusjätte januari hade vi anländt till Toro och redan påföljande eftermiddag bröto vi upp med nya bärare. Som uppsyningsman för dessa anställde jag en inföding fran det närgränsande Unyorolandet. Denna man hade på det ohyggligaste blifvit stympad af sin förra konung, Kabarega; dock icke alldeles utan orsak ty han hade, enligt hvad min tolk upplyste mig om, visat sig alltför kärvänlig mot en af kungens fruar. Kabarega, som fick nys om saken, lät bums hugga af syndarens händer, läppar och öron samt gjorde honom, efter hvad jag hörde, äfven på annat sätt oskadlig. Min nya uppsyningsman föreföll dock alltid att vara på ett briljant humör, och när jag talade med honom om hans lilla mellanhafvande med kungens fru, strålade mannens ansikte alltid upp af det bredaste och mest förtjusta löje, som hans stympade mun kunde åstadkomma.

Att på ett eller annat sätt låta stympa sina undersåtar var ända intill senaste tid en mycket vanlig sak för afrikanska potentater. Söder om Tanganyika såg

* Folket i konungariket Toro kallas watoro.

Fot. af förf.

Ett af kung Kabaregas offer.

jag själf en spelman, som på sin höfdings befallning fått båda sina ögon utstungna, och detta blott för att höfdingen ville känna sig fullt säker om, att hans skickliga hofmusikant ej skulle kunna rymma sin kos och taga engagement på annat håll.

Efter sju dagsmarscher genom ett enformigt landskap, där alla höjder voro klädda med elefantgräs och

Fot. af förf.

Spelman som på sin höfdings befallning fått ögonen utstungna. Abercorndistriktet. N. Ö. Rhodesia.

alla dälder täckta med papyrusträsk, anlände vi till Hoima i Unyoro, där vi liksom i Toro åtnjöto största gästfrihet af de fåtaliga brittiska tjänstemännen. Här hade vi äfven nöjet att sammanträffa med det bekanta missionärsparet Fisher, som uträttat ofantligt mycket godt i dessa trakter. Fru Fisher är äfven känd i Sverige genom sin bok »Pygméernas land». Hoima med sina präktiga stationshus och af indier uppsatta handelsbodar verkade riktigt imponerande på oss, som så länge left som vildmarksbor.

Det är rätt märkligt att i det inre af Afrika är det araber eller indier, som först börja handel i nyöppnade

områden, sedan komma greker och tyskar, medan däremot judar mycket sällan representera Mercurius i det inre af den mörka kontinenten.

På goda vägar fortsattes nu färden i riktning mot Butiaba vid Albertsjöns östra strand. Närmast Hoima är landet ganska fruktbart, och de präktiga inföding-

Fot. af R. Fries.

Vår karavan med svenska flaggan i täten på marsch utmed Albertsjöns strand.

hyddorna, som omgifvas af välskötta bananplanteringar, utvisa att wanyoro, liksom watoro stå rätt högt på utvecklingsskalan.

Den sjätte februari uppnådde karavanen Albertsjöns strand, på hvars fina sand marschen fortsattes till Butiaba, dit vi anlände samma dag. Platsen består af ett fåtal hyddor och under vanliga förhållanden finnes här blott en enda europé. I Butiaba hade vi åter uppnått moderna kommunikationsmedel, ty alltsedan Samuel Bakers tid hafva en eller flera ångbåtar åtminstone

Fot. af förf.

Hyddor och bananplanteringar nära Hoima. Unyoro.

tidtals uppehållit förbindelse mellan Albertsjön och Nimule, hvilken senare plats är belägen nära det första vattenfall, som Nilen bildar efter sitt utflöde ur Albertsjön. Floden är sedan ofarbar till trakten af Gondokoro, hvarför vi måste bereda oss på att marschera ännu en lång sträcka. Vi kunde således ej upplösa vår karavan i Butiaba, utan måste taga med oss alla våra bärare på båtfärden till Nimule, där det, enligt hvad man sade oss, var omöjligt att uppbringa tillräckligt med folk.

Vid vår ankomst till Butiaba funno vi till vår glädje den präktiga ångbåten Samuel Baker förankrad i en ypperlig naturlig hamn, som till fullo förklarar hvarför en station förlagts på denna ödsliga plats.

På andra sidan sjön midtemot Butiaba voro infödingarna just vid denna tidpunkt fullständigt herrar i landet och tilläto ej de hvita att beträda sina områden. Kongostationen Mahagi vid sjöns nordända sades vara fullkomligt afskuren från all landförbindelse med öfriga Kongostationer, och de belgiska expeditioner, som just sökt intränga i landet, hade under vilda strider med de infödda måst draga sig tillbaka till lugnare trakter.

Den nionde februari på morgonen lättade vi ankar och styrde ut på Albertsjön. Förutom fartygets kapten och maskinist voro vi sju hvita ombord, oss själfva inberäknade. En af passagerarna var nu elefantjägare till yrket. Engelsman till börden, hade han förut varit kapten på en liten ångbåt som trafikerade sträckan Butiaba—Nimule, innan den större ångbåten Samuel Baker blifvit färdigbyggd. Nu skulle han och en tysk kamrat starta från Nimule på en guldsökningsexpedition. De voro båda synnerligen sympatiska vildmarkstyper, och

särskildt tysken kunde godt hafva varit en förebild till indianböckernas Old Chatterhand.

Tvenne af våra öfriga reskamrater voro katolska missionärer, men den för oss mest intressanta passageraren var en svensk, herr Lund, som jag i mediet af augusti äfven hade råkat under mitt besök i Elisabethville, dit han alldeles ensam och med berömvärd energi praktiserat sig gående utmed järnvägslinjen. Herr Lunds afsikt hade ursprungligen varit att fortsätta färden genom Afrika utan andra hjälpmedel än apostlahästarna. Efter svåra lidanden under marschen mot Tanganyika, under hvilken färd herr Lund ofta utmattad af malaria och hunger hade måst släpa sig från by till by, uppnådde han till slut Kongostationen Baraka vid Tanganyika. Herr Lund var emellertid då så förbi efter alla umbäranden och sjukdomar, att han ej ansåg sig kunna fullfölja sin plan att marschera fram till Uvira, dit han nu i stället färdades i segelbåt. Endast atföljd af ett fatal bärare hade vår landsman under hårda strapatser marscherat till Butiaba och ämnade sig nu med ångbåten till Nimule för att sedan från Gondokoro medfölja en flodångare till den från norr kommande järnvägens slutpunkt. Nu senast hade herr Lund legat sjuk i den af mig förut beskrifna kimputufebern, som äfven svårt angripit hans ögon.*

Under ångbåtsfärden mellan Butiaba och Nimule voro för resten såväl herr Lund som de båda guldsökarna samt fartygets maskinist alla mer eller mindre ansatta af feber, medan Fries och jag fortfarande voro vid bästa hälsa.

* Genom ett meddelande, som i dagarna kommit mig till handa från herr Lund, ser jag att han nu är blind på det genom kimputufebern svårast angripna ögat.

Fot. af R. Fries.

Tam träskostork. Baleniceps rex.

Samma dag vi lämnat Butiaba, löpte ångaren in i Nilen, hvars strandformationer här ofta växlade karaktär. Än voro stränderna fasta och beväxta med gles akacieskog, än sumpiga och täckta med papyrus.

I de ödsliga träskmarker vi foro igenom, hade vi turen få se två exemplar af den numera så sällsynta och troligen snart utdöda träskostorken, baleniceps rex.

Flodhästar voro mycket talrika och väldiga krokodiler lågo och latade sig på dybankarna. När ångbåten kom i jämnhöjd med deras hviloplatser, men oftast först då, reste sig krokodilerna och vandrade med ryggen krökt i båge uppåt likt svartgröna bepansrade drakar ut i vattnet, där de snart försvunno. Krokodilens ben äro betydligt längre än hvad man vanligen föreställer sig, och buken bäres ett godt stycke från marken, medan den långa stjärten däremot släpar.

Den tionde februari sågo vi från båten en hjord på öfver 30 elefanter, och samma dag såg jag under en promenad i land ytterligare tre flockar af dessa djur. Kaptenen hade haft vänligheten att för vår räkning göra ett uppehåll på en plats, där den s. k. hvita noshörningen skulle vara mycket allmän. Tyvärr fingo vi emellertid ej se någon noshörning, men åsynen af de många elefanterna gjorde att missräkningen dock ej blef så stor.

Genom detta extra uppehåll hade båten emellertid blifvit betydligt fördröjd, så att vid mörkrets inbrott ännu ett godt stycke återstod till Nimule.

Genom att beräkna den tid som förlupit sedan båten passerade ett visst lätt igenkännligt berg, kunde kaptenen sent på aftonen och i fullständigt mörker sluta sig till, att fallen nedanför Nimule ej voro långt borta, men han trodde sig dock kunna fortsätta ett kort stycke till.

Jag rådde honom emellertid att genast kasta ankar, ty som strömhastigheten och därigenom äfven båtens hastighet kunde vara betydligt större än han beräknat, ansåg jag att risken för en ofrivillig färd utför fallen ej var så liten, som han tycktes tro. Kaptenen, en helt ung man som just tillträdt sin nya post, började äfven

att tveka, då i detsamma den gamla elefantjägaren, som under en stor del af sitt lif befarit denna del af floden, kommer fram och säger på engelska: »Det är en farlig färd ni gör, kapten, ni riskerar ert fartyg.»

»Nej, jag vet nog hvad jag gör,» svarar den andre. »All right,» säger elefantjägaren och svänger om på klacken, men innan han hinner fullborda svängen, ränner

Fot. af förf.

Vår karavan vadar öfver en biflod till Hvita Nilen.

fartyget med full fart på stranden, som till all lycka här bestod af sumpig mark, beväxt med papyrus.

Båten satt nu där den satt och först efter flera timmars arbete kom den åter loss, men blef då genast förankrad. Först sedan det blifvit full dager, fortsatte vi färden och voro efter femton minuter framme i Nimule, hvarifrån dånet från fallen tydligt kunde urskiljas.

Fot. af förf.

Jägare af baristammen med yxa, spjut, båge och pilar. Trakten af Nimule.

Marschen mot Gondokoro anträddes redan några timmar efter landstigningen.

Vi tågade nu åter öfver torra trädstäpper, ganska rika på villebrad. Ofta passerade vi hjordar af hartebest-antiloper*, hvilka djur med sina smala, oproportionerligt förlängda hufvud se grymt komiska ut.

* Bubalis lelwel.

Fot. af förf.

Barikvinnor. Trakten af Nimule. Märk löfruskorna, som bäras likt turnyrer.

Landet var glest befolkadt och det var långt mellan byarna.

Vi hade nu kommit in i det område af den afrikanska kontinenten som bebos af egentliga negrer, medan de trakter, vi förut genomvandrat, på ett par undantag när äro bebodda af bantufolk. Dessa kallas ju i dagligt tal äfven för negrer, men i antropologiskt hänseende finnes det en ej oväsentlig skillnad mellan de två folkslagen.

Den stam, som vi nu kommo i beröring med, kallas Bari och har förr varit betydligt folkrikare än den nu är. Baristammen idkar såväl åkerbruk som boskapsskötsel och synes ingalunda stå särdeles lågt, fastän deras dräktförhållanden äro de mest primitiva jag hittills sett. Männen och de ogifta flickorna gå fullständigt nakna. De gifta kvinnorna däremot bära en handsbred läderfrans, som täcker den nedersta delen af underlifvet, medan en frisk löfrisruska, buren à la turnyr, ytterligare förminskar dekolletén.

Barifolket bygger sina hyddor på kantresta stenar för att skydda sitt bohag för råttor och möjligen äfven för termiter. Dessa stengrunder kvarstå, långt sedan byarna öfvergifvits och hyddorna ruttnat ned. hvarför de förekomma mycket talrikt ofta midt i den nuvarande vildmarken.

Den sjunde marschdagen sedan vi lämnat Nimule, slogo vi vårt nattläger vid en biflod till Nilen, belägen ej längre fran Gondokoro, än att vi hoppades inträffa vid denna station påföijande dag vid middagstiden.

Vi visste att med morgondagen skulle vårt långa fältlif taga slut, karavanen skulle upplösas och våra bärare hemförlofvas.

Visserligen voro vi innerligt glada att snart hafva lyckligen slutfört vår expedition, hemförande rika samlingar och som vi hoppades äfven märkliga vetenskapliga iakttagelser. Vår glädje att inom kort få råka våra anhöriga var också större än jag kan beskrifva. Men i all denna glädje och tillfredsställelse blandade sig dock några droppar vemod, kanske ej så få, ty den afrikanska vildmarken besitter trots allt en tjusningskraft så stor, att afrikafararen knappt hinner lämna ödemarken bakom sig, förr än han åter tycker sig förnimma dess välkända och snärjande locktoner.

Länge sitta Fries och jag denna kväll och språka vid en flammande lägereld, medan stjärnorna tindra på det sotsvarta himlahvalfvet.

Rätt i norr, helt nära horisonten, få vi för första gången under vår långa färd från Kap syn på polstjärnan. Vi hade nämligen nu kommit så pass långt mot norr, att denna vår hemstjärna åter blifvit synlig, och vi hälsa henne som en gammal kär bekant, som vi länge längtat att få återse.

Följande morgon bryta vi upp medan polstjärnan, vår nya ledstjärna, ännu lyser i sin fulla glans. Den rätt ansenliga floden bredvid lägret öfvervadas och marschen fortsättes rätt mot norr.

Det börjar dagas.

Just när solen höjer sitt röda klot öfver papyrusträsken i väster, passerar vår karavan en bariby. Någon i byn har dött under natten, ty i samma ögonblick solskifvan visar sig, stämma byns alla kvinnor upp skärande klagoskrik.

En hjord med ståtliga vattenbockar betar på en grässlätt mellan byn och oss. Skrämda af ropen, rusa djuren

nu mot oss, ordnande sig under flykten i en lång rad. De ämna korsa vår stig, knappt tjugu meter framför oss. I galopp komma de, en efter en, bockar och hindar. När den främsta bocken hunnit fram till den smala gångstigen, tar han ett väldigt längd- och höjdhopp, liksom om han misstänkte att en snara eller fälla var dold under

Fot. af förf.

Vår karavan marscherar in i Gondokoro.

stigens gräslösa lera, och hans exempel följes af alla de öfriga djuren.

Ståtligare skådespel än hvad dessa djur erbjödo, där de, belysta af den uppgående solens första röda stralar, i sträck galopp ilade förbi, det får man i sanning leta efter. Det syntes oss, som om den afrikanska vildmarken med denna de vilda djurens imponerande förbimarsch velat gifva oss en sista, oförgätlig afskedshälsning.

Efter ytterligare några timmars vandring, som dels förde oss förbi enformiga sankmarker, där hundratals marabustorkar stoltserade i sina dyrbara fjäderskrudar, dels genom hänförande vackra lunder af doumpalmer, anlände vi vid middagstiden i en fullkomligt mördande hetta till Gondokoro och voro således framme vid det efterlängtade målet!

FEMTONDE KAPITLET.

Från Gondokoro till Alexandria.

Gondokoro hör till Ugandaprotektoratet och ligger vid Nilen alldeles intill gränsen mot Sudan. Vid stationen finnes endast ett par européer, men såsom slutpunkt för ångbåtstrafiken från norr och som en af ingångsportarna till Uganda har platsen dock en viss betydelse och blir troligen inom de närmaste åren tillika ett omtyckt mål för de turister, som tillbringa sin vinter i Egypten. Från Khartum afgå nämligen hvar fjortonde dag präktiga hjulangare, hvilka arbeta sig uppför Hvita Nilens ofta betydligt svårnavigerade vatten ända till Gondokoro för att aflämna post till alla sudanesiska militärstationer på vägen.

På dessa bekvämt inredda ångare få turister medfölja mot en tämligen drygt tilltagen afgift, men Sudans rika djurlif, som under angbatsresan bekvämt kan iakttagas från det luftiga däcket, förlänar åt en sådan färd ett intresse och en behållning, som måste slå an äfven på den mest blaserade turist.

Som den väntade båten vid vår ankomst till Gondokoro ej ännu hade anländt och något hotell eller dylikt ej fanns, satte vi upp våra kära gamla tält invid den glittrande Nilen och fingo saledes med ytterligare några dagar förlänga vårt lägerlif.

Sedan Fries och jag besökt den engelska stationsbefälhafvaren och genom honom erhållit all den post som här väntade på oss, återvände vi till våra respektive tält för att där ifrigt taga del af de efterlängtade budskapen från våra hem. I slutet af november hade vi i Fort Abercorn erhallit de sista brefven från våra närmaste, och dessa bref hade då varit nära två månader på väg, hvarför det är lätt förklarligt att posten nu af oss öppnades med en viss oro.

Efter tre dagars väntan på båten, under hvilken tid vi atnjöto stor gästfrihet hos stationsbefälhafvaren pa platsen, dök till var glädje angarens höga öfverbyggnad ändtligen upp öfver de flacka, papyrusbeväxta marker, hvilka här omgifva Nilen. Som vattenståndet i floden var särskildt lågt, kunde båten ej lägga till vid Gondokoro, utan kastade ankar ett stycke fran stationen.

Med mycken saknad sade vi nu farväl till våra nio präktiga rhodesiaboys, som sa länge och med sadan rörande trohet tjänat oss. Hvar och en af dem erhöll en präktig afskedsgafva, och kocken Jonas, som haft det största ansvaret af dem alla, erhöll som extra belöning mitt tält och hela köksutrustningen, en förmögenhet för en svart i hans ställning. De skulle nu alla söka sig tjänst hos första europé, som ämnade sig söder ut, för att pa den plats, hvarifran han maste atervända, invänta nya tillfällen att tränga än längre mot söder. Pa detta sätt hoppades gossarna att stycke för stycke komma närmare Rhodesia och till sist åter uppnå sina hem. De bärare däremot, som följt oss fran Butiaba, sändes tillbaka genom stationsbefälhafvarens försorg.

Den tjuguförsta februari fördes alla våra samlingar och aterstående tillhörigheter ombord på flodångaren

Fot. af förf.

Doumpalmer nära Gondokoro. Af dessa palmers frukter erhålles ett slags vegetabiliskt elfenben. Doumpalmer äro de enda palmer, som hafva klufven stam.

Vårt läger i Gondokoro. Uganda. Fot. af förf.

Gedid, som påföljande morgon lättade ankar och efter en kort afstickare till Redjaf började sin färd utför Nilen.

De postångare, som uppehålla förbindelse mellan Khartum och Gondokoro, äro, som jag förut nämnt, synnerligen komfortabelt inredda, och mathållningen ombord är äfven förstklassig, så att färden kan med nöje göras äfven af den mest bortskämda turist. Under denna tur fanns det dock ej godt om turister ombord. Ett engelskt äkta par, en amerikansk miss och en ung engelsk sportsman representerade denna kategori. I öfrigt utgjordes vårt ressällskap af permitterade engelska officerare samt herr Lund, som ju uppgifvit all tanke på vidare promenad, förr än han åter uppnått järnvägslinjen. Äfven under denna ångbåtsfärd led herr Lund tidtals rätt svårt af feber.

Färden utför Nilen erbjöd mycket af intresse. Redan första dagen sågo vi förutom en mängd flodhästar äfven två elefanthjordar, och påföljande dag öfverraskade vi sexton elefanter på en ö i floden. Ön var helt liten, och från kajuttaket kunde vi öfverskåda hela dess med papyrus beväxta yta. Ångaren lade till helt nära elefanthjorden som ej det minsta tycktes bekymra sig om fartygets närhet. Sedan två af de ombordvarande, som ägde jaktpass för Sudan, rott ut och placerat sig vid den kanal, som skiljer ön från fasta landet, läto vi ånghvisslan ljuda.

Nu blir det fart i elefanterna, hvilka styra kurs mot kanalen, där de mottagas af jägarnas eld. Två af djuren falla, men den ena, en väldig gammal tjur med präktiga betar, reser sig åter och vadar ut i kanalen på knappt hundra meters afstånd från skyttarna. Den lilla flodarmen är så grund, att vattnet ej når upp till elefantens buk. Nu brakar skott på skott från de tydligen något

nervösa jägarnas gevär, utan att kolossen synes fästa minsta afseende vid snabbelden. När elefanten slutligen dyker in i papyrussnaren på motsatta stranden och försvinner ur jägarnas åsyn, hafva vi räknat sexton skott, hvilka lossats ensamt mot detta djur. Från vår upphöjda plats på kajuttaket kunna vi dock ännu under en kvart följa det präktiga djuret på sin färd mot det i fjärran hägrande skogsbrynet.*

De öfriga elefanterna hade nu ställt sig i en klunga ej långt från båten, men tack vare en mycket klok förordning, som förbjuder allt skjutande från ång- eller segelfartyg på villebrad, hvilka ej kunna hänföras till rofdjur, voro elefanterna nu i säkerhet. Jägarna ansågo nämligen det vara alltför riskabelt att tränga in i den täta och höga papyrus, som nu omgaf djuren och i hvilken de klokt nog stannade kvar, trots alla försök att med ånghvisslan åter skrämma dem ut mot kanalen.

Färden fortsattes nu till närmaste sudanesiska station, hvilkens befälhafvare lofvade att för skyttarnas räkning låta taga reda på betarna af den fällda elefanten.

Den tjugufemte februari anlände vi till Bohr, där några engelska officerare kommo ombord. De hade just slutfört en framgångsrik expedition mot några upproriska stammar, från hvilka de tagit omkring tvåtusen nötkreatur samt en hel del krigsfångar. Dessa senare skulle nu föras till det aflägsna Khartum för att där utbildas till soldater. Krigsfångarna voro alla hopsmidda med tunga järnkedjor för att förhindra eventuella rymningsförsök under den förestående långa ångbåtsfärden.

Påföljande dag hade vi uppnått »suddområdet».

* Jag erinrar mig nu ej hvad sorts gevär dessa skyttar använde. Själf begagnade jag under afrikafärden en mauser 8 mm. samt en korditexpress 0.450 [illegible]

Här förlorar sig Nilen i väldiga träsk, hvilkas yta täckas af hopgyttrade massor af växter och växtdelar, s. k. »sudd». Denna sudd är pa sina håll så packad, att den bildar ett fast sammanhängande täcke, som efter hand ofta blir beväxt med papyrus. Sudden är dock rörlig ungefär pa samma sätt som de arktiska regionernas packis, så att där man ena året finner öppet vatten,

Fot. af R. Fries.
Mudderångare i suddområdet. Hvita Nilen. Sudan.

kan man kanske det andra ej finna den smalaste ränna, och vice versa. En väldig mudderångare håller emellertid alltid en kanal öppen för ångbåtstrafiken, och som en kuriositet kan jag nämna, att en lefvande flodhäst en gång blef fångad af den jättestora gripskopan.

I öfver ett dygn ångade vi genom det fullkomligt flacka suddområdet, hvars tröstlöst enformiga papyrusvegetation endast ett par gånger bröts af öar, täckta med vackra doumpalmer.

Den tjugunionde passerade vi den nu angloegyptiska stationen Fashoda, som en gang i tiden varit så nära att blifva orsak till ett världskrig.

Vi hade nu kommit ett godt stycke in i dinkanegrernas land. Dessa infödingar bedrifva fiske samt idka äfven jakt och åkerbruk. Likt barifolket förakta de alla sorters kläder. Det var en rätt rolig syn att se de kvinnliga turisterna från ångbåten lugnt promenera omkring bland dessa jättestora, spjutbeväpnade och fullständigt nakna vildar.

Dinkas tycktes mig i estetiskt hänseende vara kanske den minst tilltalande stam jag någonsin sett, och det bland dem härskande modet att ingnida sina kroppar med aska eller grahvit lera förhöjde minsann ej deras utseende. När en dinka hvilar i stående ställning brukar han på storkmanér hålla den ena foten stödd mot det andra benet såsom vidstående plansch utvisar.

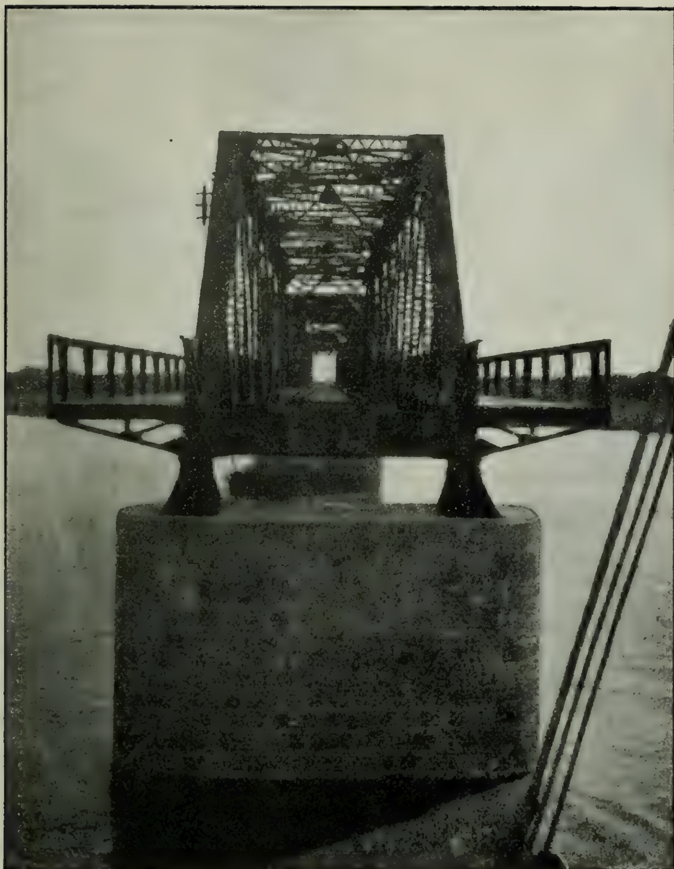
Den andra mars anlände vi till Goz Abu Guma och hade därmed åter uppnatt järnvägskommunikationer. På en väldig bro, som nyligen med stora kostnader uppförts vid Goz Abu Guma, korsar nämligen den från Khartum kommande järnvägen här Nilen och fortsätter sa några mil mot öster till stationen El Obeid, som för närvarande utgör denna järnvägslinjes slutpunkt. Som vi emellertid föredrogo flodfärden framför tågresan, beslöto vi att fortsätta med Gedid till Khartum.

Utmed floden syntes nu ofta byar bebodda af Shilluknegrer. Dessa äro rätt statliga företeelser och synas mig sta betydligt högre än sina grannar af dinkastammen. Shillukkrigarna buro i allmänhet otäcka spjut med ett otal hullingar samt voro ofta prydda med präktiga armringar af elfenben. Hos denna stam anses det

Fot. af förf.

Dinkanegrer i stående hvilställning. Några af männen hafva målat kroppen hvit i afsikt att förhöja sin skönhet. Hvita Nilen. Sudan.

Fot. af förf.
Vi uppnå åter järnvägskommunikationer. Järnvägsbron vid Goz Abu Guma.

såsom highest fashion att hafva håret insmordt med kodynga och röd jord, och de unga eleganterna hade det hoptofvadt till egendomliga, ofta tuppkamslika frisyrer.

Shillukernas farkoster äro rätt originella. De bestå af ambatschträdets* smala korklätta stammar, hvilka hopbindas till en liten kanotliknande flotte med spetsig

* Aeschynomene elaphroxylon.

för och tvär akter. I dessa bräckliga farkoster befara shillukerna den på flodhästar och krokodiler rika floden, och lär det ej så sällan inträffa att de då blifva angripna

Fot. af förf.

D:r Fries bredvid en shillukneger.

af arga eller nyfikna flodhästar. Sir Samuel Baker beskrifver i sin bok Ismailia, hur han med egna ögon sett en flodhäst med ett enda bett krossa en dylik farkost tilllika med en af de två negrer, som befunno sig ombord.

Alltsedan vi lämnat suddregionen bakom oss, har

landet utmed Nilens stränder mestadels haft trädstäppnatur, här och hvar omväxlande med akacieskogar. På de långgrunda stränderna vimlar det af alla möjliga sorters vadare, och lagunerna äro ofta nästan täckta med simfåglar. Det är emellertid ej blott nilgäss, ägretthägrar och andra dylika exotiska fåglar, som skänka lif åt detta landskap, nej många af våra inhemska fågelarter äro här representerade.

Fot. af förf.

Shilluknegrer på ambatschflottar. Hvita Nilen.

Det skänkte Fries och mig ett visst nöje att tänka på, att flera af de nordiska vadarefåglar, som stolt spankulerade omkring bland heliga ibisar, krontranor och andra fågelvärldens aristokrater, möjligen sett dagens ljus i någon hederlig svensk afkrok, ja kanske föregående sommar rent af sällskapat med simpla gråkråkor på Östersjöns härliga, men gudskelof ännu föga fashionabla badstränder!

Efter tretton dygns ångbåtsfärd anlände vi den femte mars till den punkt, där Blå Nilens klara, från det abessinska berglandet kommande vatten förenar sig med den Hvitas smutsgula böljor.

Här, på hvar sin sida om den mäktiga floden, ligga Sudans märkligaste städer, Khartum och Omdurman, likt symboler för västerländsk och österländsk kultur.

Khartum, där general Gordon den 26 januari 1885 så tragiskt fick sluta sin bragdrika saga, har sedan dess gått en snabb utveckling till mötes. Här har nu växt upp en stad, fullt modern och till största delen byggd i europeisk stil. När man vandrar omkring på de breda, välhållna gatorna bland monumentala byggnader och vackra parker, då kan man knappast fatta att man befinner sig på den plats, som endast för några decennier tillbaka var de arabiska slafhandlarnas fasta borg och slafvarnas hetaste helvete. Stadens märkligaste byggnader äro domkyrkan, regeringspalatset samt Gordon Memorial College, det sistnämnda ett lärosäte med öfverlägsna föreläsningssalar, värdefulla samlingar samt bakteriologiska och kemiska laboratorier, inrättade efter modernaste principer och med de mest fullkomliga instrument.

På andra sidan Nilen ligger Omdurman, arabstaden. Här kanta låga lerhus de oftast smala och krokiga gatorna, här står mahdins af anglo-egyptiska kanoner sönderskjutna graf; här är Sudans viktigaste marknadsplats, där Etiopiens alla alster, från guldsmycken, elfenben, strutsplymer, dyrbara kryddor och parfymer till olika sorters födoämnen och simplaste hudar, utbjudas till spekulanter och köpmän från vidt skilda trakter.

Norr om staden ligger byn Kerreri, där Kitchener

år 1898 i spetsen för anglo-egyptiska trupper slog dervischernas fanatiskt tappra skaror. Här fick västerlandets moderna förstörelseredskap tillfälle att visa hvad de förmådde mot arabernas gamla mynningsladdare, pilbågar, spjut och svärd. Medan den anglo-egyptiska hären vid detta tillfälle blott erhöll fyrtiosex döda och trehundratjugunio sårade, fingo dervischerna öfver

Fot. af R. Fries.

Gata i Omdurman.

tiotusen döda och sextontusen sårade. Kulsprutorna och snabbeldskanonerna hade på ett glänsande sätt fullbordat sin hemska uppgift. Sudan var kufvadt — och Kitchener erhöll segrarens lager! Rättvisligen bör dock tilläggas, att med slaget vid Kerreri blef arabernas slafhandel fullständigt tillintetgjord, hvilket betydde frihet för tusenden af svarta.

I Khartum togo vi farväl af herr Lund, som på

grund af sin härjade hälsa ej ansett sig kunna gå den omkring 300 kilometer långa järnvägslinjen från Goz Abu Guma till Khartum, utan i stället följt med ångbåten. I Khartum ämnade han nu hvila ut för att sedan till fots fortsätta färden till Kairo.

Den sjunde mars afreste Fries och jag med kvällstaget från Khartum och påföljande afton anlände vi till

Fot. af förf.

Mahdins sönderskjutna graf. Omdurman.

Wadi Halfa. Vårt tåg hade under dagen ilat fram genom den nubiska öknens oändliga sandhaf, ur hvilket sotsvarta berg och förvittrade klippor då och då reste sig. Hägringar sågo vi ofta. Ibland tyckte vi oss ila fram mot väldiga spegelblanka sjöar, men då vi kommo närmare, förvandlades vattnet som genom ett trollslag till brännande ökensand. När vi sutto i restaurationsvagnen med hvar sin iskylda lemonsquash, då tänkte vi på

hur tiderna förändrats; hur vi nu bekvämt och utan fara färdades fram utmed en gammal karavanväg, där hunger, törst och vilda djur förr lurade på den resande främlingen.

I Wadi Halfa måste vi åter gå ombord på en flodångare, ty mellan denna plats och Shellal finnes ännu ej järnväg. Kort efter affärden från Wadi Halfa lämna vi Sudan, »de svartas land», bakom oss och äro så inne i

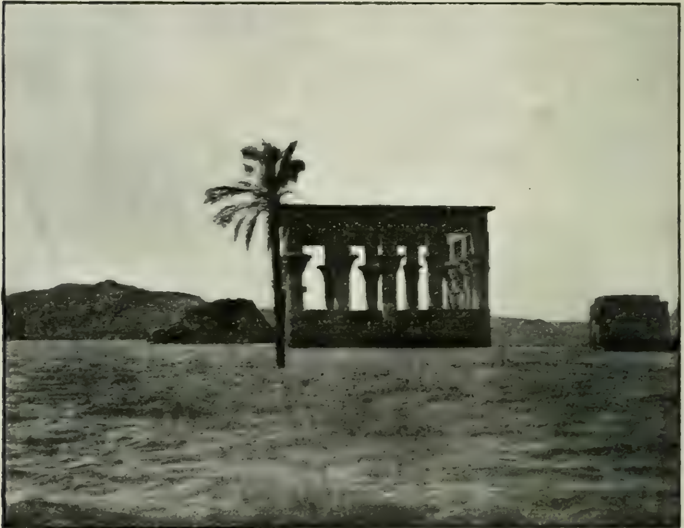
Fot. af R. Fries.
Nilen mellan Wadi Halfa och Shellal.

Egypten, hvars minnesrika och vördnadsbjudande tempelbyggnader vi snart börja att glida förbi, den ena efter den andra.

Öknen söker här ständigt tränga fram till floden, men ett smalt uppodladt bälte skiljer dem oftast åt. Smäckra dadelpalmer kanta stranden, och ofta passera vi de af åsnor eller kameler dragna vattenuppfordringsverken, hvilka ständigt låta höra sina enformiga gnisslande och klagande melodier.

I Shellal börjar åter tågresan, men dessförinnan göra vi en kort utflykt till det nu af nildammen hotade Isistemplet på Philæ, hvars skönhet och mystik måste fängsla hvarje besökande.

Ett kort uppehåll göres äfven i Luxor, där Thebes många och uråldriga tempel verka nästan förkrossande med sina jättelika dimensioner.

Fot. af R. Fries.

Ett af templen på Philæ, sådant det ter sig efter byggandet af den stora nildammen nära Assuan.

Det snabba lyxtåget ilar efter ytterligare en natts färd förbi Sakkaras trapp-pyramid, uppförd af faraonen Zoser för cirka femtusen år sedan, och snart igenkänna vi äfven de vidtberyktade pyramiderna vid Gizeh. Tåget löper nu in i Kairo, och efter ytterligare ett par minuter befinna vi oss i en droska på väg till Shepheards Hotel.

Det gläder mig att återse det orientaliskt brokiga lifvet på gatorna. Vattenförsäljarna med sina slamrande

mässingskoppar, gammalturkar i vackra turbaner och fotsida dräkter, armeniern i hvit »nattskjorta» och europeisk ytterrock, den snobbiga ungturken i fez, men för öfrigt skrudad i fullt europeisk dress, allt är sig likt från föregående besök.

Här skrider en rad kameler gravitetiskt fram, där tutar en automobil, och i sista stund rädda sig några smutsiga gatpojkar undan rappen från två granna käpp-

Fot. af förf.

Sfinxen och Cheopspyramiden

beväpnade löpare, som bereda väg för ett med eldiga arabiska hästar förspändt ekipage.

Mycket hade jag haft att visa min reskamrat i Kairo, men hemmet drog nu med oemotståndlig kraft, och redan nästa dag skulle vi medfölja en ångare från Alexandria, hvarför vi ägnade det mesta af vår tid åt den stora sfinxen och Cheopspyramiden.

Den senares väldiga dimensioner kan man knappast fatta vid ett enda besök, man vill ej tro att materialet i denna för öfver 4,600 år sedan uppförda gråfvård

godt skulle räcka till att bygga en sex fot hög och en fot bred mur kring hela Sverige. Och dock är detta verkligen förhållandet!

Dagen efter vår ankomst till Kairo afreste vi med morgontaget till Alexandria, där vi genast gingo ombord på ångaren Prinz Regent Luitpold, som låg i hamnen klar att afgå.

Klockan half tre börja ångvinscharna arbeta med de grofva förtöjningar, som ännu länka oss samman med den afrikanska kontinenten, den sista landgången drages in, propellrarna börja dana och fartyget glider sakta ut ur Alexandrias hamn.

Fries och jag gå upp på det öfre, ännu folktomma däcket. I full fart klyfver nu ångaren Medelhafvets här af Nilen något grumlade vatten.

Alexandrias byggnader och hamnens fyrtorn krympa hastigt samman, och den hvita kusten kan snart endast med svårighet urskiljas.

Men för mitt inre öga ligger Afrika öppet och öfverskadligt framför mig. Jag tycker mig kunna se den väldiga kontinenten i längdsektion i ett nästan oändligt perspektiv. Jag kan se uppför Nilens långa tempelgata, som börjar med sfinxens gåtfulla jättehufvud och slutar med Abu Simbels vidunderliga klipptempel. Jag ser det brokiga lifvet på Omdurmans marknadsplats och mahdins sönderskjutna graf, jag följer Hvita Nilens af storvildt vimlande stränder fram till Albertsjöns öde nejder bort öfver Albert-Edwardsjön till Virunga-vulkanernas fot, där Kongo-Nilen, här blott en obetydlig bäck, sakta sorlar fram.

De väldiga molnstoder, som omgifva vulkanområdets berg och lavaöknar, kunna ej hejda min blick, den tränger fram öfver Kivus urskogsklädda stränder öfver Tanga-

nyikas inhaf bort till det vida Bangveoloträsket, där batwafolkets usla gräshyddor skymta fram mellan vajande papyrusstånd.

Bortom Zambesi synes landet liksom insvept i dimmor från flodens jättefall, och Karroos, Sydafrikas enformiga högslätter, te sig halft overkliga, liksom höljda i en dyster skymning. Men längst bort i söder vid kontinentens slut, där Atlanten och Indiska hafvet mötas, där kan jag genom töcknen urskilja Taffelbergets skarpa, karaktäristiska konturer, och vid dess fot glimma Kapstadens hvita byggnader, inbäddade bland aurukarier och silfverträd.

Här landade Fries och jag den 13 juli 1911 för att börja vår långa färd. Från Prinz Regent Luitpolds däck sågo vi den 13 mars 1912 Afrikas jord försvinna vid horisonten.

